

Periodical Part

Økonomiske analyser / Statistisk sentralbyrå. 2023

Provided in Cooperation with:
Statistics Norway, Oslo

Reference: In: Økonomiske analyser / Statistisk sentralbyrå Økonomiske analyser / Statistisk sentralbyrå. 2023 (2023).
https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/okonomiske-analyser/okonomiske-analyser-1-2023/_/attachment/inline/b45fb6c3-b974-445b-9050-a23df214c603:a7c28e71ffef817854beb3e925172e72da32ccf9/OA2023-1%20Utsynet_web.pdf.
https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/okonomiske-analyser/okonomiske-analyser-2-2023/_/attachment/inline/a1f73dbf-f919-4606-927d-48769880ac11:5cb8384cd262f841b846c20bb8131d0cac730dc5/OA2023-2.pdf.
This version is available at:
<http://hdl.handle.net/11159/652815>

Kontakt/Contact

ZBW – Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft/Leibniz Information Centre for Economics
Düsternbrooker Weg 120
24105 Kiel (Germany)
E-Mail: rights@zbw.eu
<https://www.zbw.eu/econis-archiv/>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Dieses Dokument darf zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden. Sie dürfen dieses Dokument nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, aufführen, vertreiben oder anderweitig nutzen. Sofern für das Dokument eine Open-Content-Lizenz verwendet wurde, so gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

<https://zbw.eu/econis-archiv/terms-of-use>

Terms of use:

This document may be saved and copied for your personal and scholarly purposes. You are not to copy it for public or commercial purposes, to exhibit the document in public, to perform, distribute or otherwise use the document in public. If the document is made available under a Creative Commons Licence you may exercise further usage rights as specified in the licence.

Økonomiske analyser

4/2023

- Konjunkturutvikling i norsk og internasjonal økonomi
 - Foreløpig nasjonalregnskap for 3. kvartal 2023
 - Endelig nasjonalregnskap for 2021

Innhold

1. Konjunkturutviklingen internasjonalt	3
2. Konjunkturutviklingen i Norge.....	10
2.1. Stort handlingsrom og høy inflasjon preger finanspolitikken.....	14
2.2. Rentekuttene begynner i 2024	20
2.3. Spareraten tar seg opp fra lave nivåer	21
2.4. Lavt nivå på boliginvesteringer også i 2024.....	25
2.5. Oppjusterte anslag for petroleumsinvesteringene	28
2.6. Økt fokus på investeringer innen kraftforsyning	29
2.7. Svekket, men fortsatt sterk utenriksøkonomi	30
2.8. Svake utsikter for norsk økonomi.....	31
2.9. En svakt stigende arbeidsledighet	32
2.10. Høy lønnsvekst.....	34
2.11. Den svake krona løfter inflasjonsbanen	35
3. Foreløpig nasjonalregnskap for 3. kvartal 2023	38
3.1. Overblikk.....	38
3.2. Tjenestenæringene	41
3.3. Industri og bergverk.....	43
3.4. Annen vareproduksjon	43
3.5. Petroleumsvirksomhet	44
3.6. Offentlig forvaltning	44
3.7. Arbeidsmarkedet.....	45
3.8. Husholdningene	46
3.9. Eksport og import.....	47
3.10. Revisjoner og basisårsskifte.....	48
4. Endelig nasjonalregnskap for 2021	51
4.1. Det andre pandemiåret.....	51
4.2. Norsk økonomi i 2021	53
4.3. Revisjoner i endelig nasjonalregnskap 2021	59
4.4. Kryssløpsanalyse for 2021.....	62
Bokser	
1.1. Utviklingen i olje- og gassmarkedet.....	8
2.1. Hva skjer med norsk økonomi hvis Oljefondet faller 30 prosent?	16
2.2. Virkninger av kronesvekkelse på pris- og lønnsvekst.....	22
2.3. Sesongkorrigerte tall for bruktboligpriser er nå mer usikre	27
3.1. Utvikling i lønnskostnadsandelene i perioden med høy prisvekst.....	40
3.2. Indirekte målte bank- og finanstjenester i nasjonalregnskapet	42
3.3. Ekstra arbeidsgiveravgift.....	46
4.1. Smitteverntiltak og økonomiske tiltak gjennom koronapandemien	52
4.2. Revisjoner av nasjonalregnskap i Norge og andre land.....	
Tabeller	
1.1. Makroøkonomiske anslag fra IMF og Statistisk sentralbyrå (SSB). Årlig endring i prosent	7
2.1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Regnskapstall. Vekst fra forrige periode. Prosent	10
2.2. Vekst i BNP Fastlands-Norge og importjusterte bidrag fra etterspørselskomponenter. Prosentpoeng, årlig rate	12
2.3. Makroøkonomiske hovedstørrelser 2022-2026. Regnskap og prognoser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår	13
3.1. Bruttoproduktpris på valgte hovedstørrelser. Indeksert. 2021=100. År (Ujustert) og kvartal (sesongjustert)	39
3.2. Revisjoner i makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert og ujustert. Faste 2021-priser. Prosentvis endring fra foregående periode (sesongjustert) og prosentvis endring fra samme periode året før (ujustert).....	49
4.1. Revisjoner i hovedtall for komponenter av bruttonasjonalprodukt. 2021.....	60
4.2. Kryssløpstabell for nasjonalregnskapet for 2021. Løpende priser. Milliarder kroner	63
4.3. Importandeler i sluttforbruket i 2019 og 2021. Løpende priser. Prosent	64
Vedleggstabeller	
1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2021 priser. Millioner kroner.....	65
2. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2021-priser. Prosentvis endring fra foregående kvartal.....	66
3. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. 2021=100	67
4. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal.....	67
5. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Måned. Faste 2021-priser. Prosentvis volumendring fra foregående periode.....	68
6. Makroøkonomiske hovedstørrelser 2014-2026. Regnskap og prognoser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår	69

Spørsmål om konjunkturtendensene i

- Norge: Thomas von Brasch, thomas.vonbrasch@ssb.no, tlf. 93 89 85 24
- Utlandet: Roger Hammersland, roger.hammersland@ssb.no, tlf. 47 29 32 89
- Nasjonalregnskap: Pål Sletten, pal.sletten@ssb.no, tlf. 99 29 06 84

Redaksjonen ble avsluttet onsdag 6. desember 2023

© Statistisk sentralbyrå

Standardtegn i tabellen	Symbol
Oppgave mangler	..
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	0

1. Konjunkturutviklingen internasjonalt

Vi ser fortsatt for oss et svakt internasjonalt konjunkturforløp det kommende året. Store deler av Europa er i en nedgangskonjunktur som følge av høy inflasjon og renteoppgang, samt fortsatt krig i Ukraina. Veksten i USA understøttes for tiden av sterk finanspolitisk stimuli, men svakhetstegn i deler av bolig- og eiendomsmarkedet, arbeidsmarkedet og det private konsumet kan, sammen med høye og økende kapitalkostnader, gi svekket vekst. Utviklingen den siste tiden har i stor grad vært i tråd med anslagene fra vår forrige konjunkturrapport.

Russlands invasjon av Ukraina og den økende risikoen for en større krig i Midtøsten har utfordret de internasjonale markedene. Ved liknende hendelser tidligere har oljeprisene blitt drevet til rekordhøye nivåer. Det har ikke skjedd denne gangen. Fjorårets oljepriser kan til en viss grad ha blitt holdt nede ved å trekke på de strategiske petroleumsreservene i USA. Sanksjonene mot russisk oljeeksport har trolig så langt ikke ført til noe press oppover på oljeprisen, da disse i stor grad kun har ført til en omrokking av oljeleveransene globalt. Fallet de to siste månedene har på den annen side vært nærmest upåvirket, ikke bare av hendelsene i Gaza, men også av samarbeidet mellom Russland og Saudi-Arabia om å begrense oljeproduksjonen, samt av mangelen på økte forsyninger fra USA. Denne utviklingen illustrerer usikkerheten som preger det globale oljemarkedet og kan være et uttrykk for at markedet ser for seg et forestående globalt konjunkturuomslag (se boks 1.1 for en nærmere utdypning av utviklingen i de internasjonale olje- og gassmarkedene).

Den internasjonale veksten er svak. Det var nedgang i euroområdet som helhet i 3. kvartal i år, mye på grunn av fallende BNP i Tyskland og svært svak vekst i Italia. Nedgangen dempes av fortsatt vekst i Spania, men også her avtok veksten i 3. kvartal og reviderte tall for Frankrike tyder nå på at veksten i euroområdet kan komme til å bli revidert ned som følge av et negativt vekstanslag for fransk økonomi i 3. kvartal. Med negativ vekst i 3. kvartal falt BNP i Østerrike og Nederland for henholdsvis andre og tredje kvartalet på rad. Den danske økonomien har falt med til sammen nær 1 prosent siden 1. kvartal, til tross for god vekst i den farmasøytiske industri-

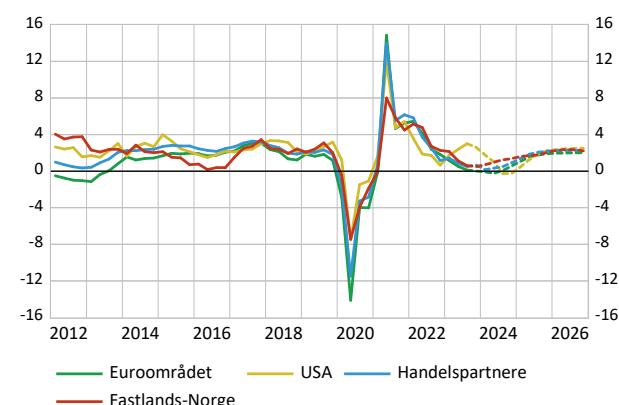
en. Utenfor euroområdet falt både den britiske og svenske økonomien i 3. kvartal. Etter et fall på hele 0,8 prosent kvartalet før er dermed Sverige inne i en såkalt teknisk resesjon.

Utviklingen i Europa framover forventes å bli svak. Særlig er de tyske veksutsiktene usikre etter at tysk høyesterett nylig erklærte 2023-budsjettet som grunnlovsstridig. Dette vil kunne medføre at regjeringen vil bli tvunget til å stramme inn på bruken av penger over statsbudsjettet. I euroområdet har også detaljhandelen falt sammenhengende siden juli i år og i september falt industriproduksjonen igjen med i overkant av én prosent. Fallene vil bidra negativt til veksten i 4. kvartal. Fallet i industriproduksjonen i september bekrefter en negativ utvikling som har pågått siden september i fjor og framtidsutsiktene ser ikke lyse ut. Den sammensatte innkjøpssjefsindeksen for euroområdet lå på 47,1 i november, godt under nivået på 50 som skiller ekspansjon fra kontraksjon, og de nye ordrene i industrien fortsetter å falle raskere enn hva som er observert siden den europeiske gjeldskrise i 2009–2011. Arbeidsmarkedet er imidlertid fortsatt stramt. Antall ledige jobber har nå begynt å avta og ledigheten ble i september registrert til 6,5 prosent, riktignok kun opp fra 6,4 prosent måneden før.

Om vi ser på de store økonomiene utenfor Europa var bildet mer blandet i 3. kvartal i år. Riktignok falt den japanske økonomien med 0,5 prosent, hovedsakelig som følge av svak konsum- og investerings-

Figur 1.1. BNP-vekst med prognoser. Utvalgte land

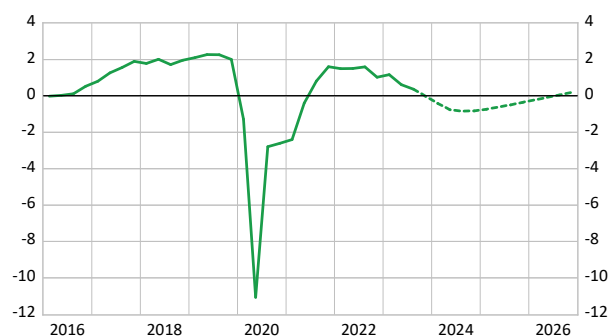
Endring fra samme kvartal året før i prosent

Kilde: Macrobond og Statistisk sentralbyrå

Figur 1.2. BNP, handelspartnere

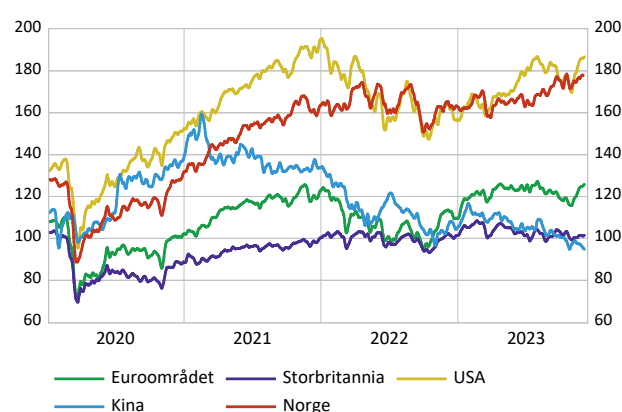
Avvik fra beregnet trend i prosent, kvartalsfrekvens

Kilde: Macrobond og Statistisk sentralbyrå

Figur 1.4. Aksjekurser. Utvalgte land

Indeks, 2017 = 100

Kilde: Macrobond og Statistisk sentralbyrå

Figur 1.3. Oljepris. Brent Blend

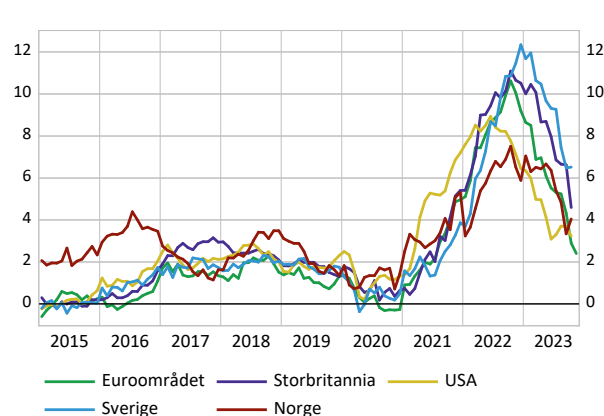
USD per fat

Kilde: Macrobond og Statistisk sentralbyrå

Figur 1.5. Inflasjon. Utvalgte land

Endring i KPI fra samme måned året før i prosent

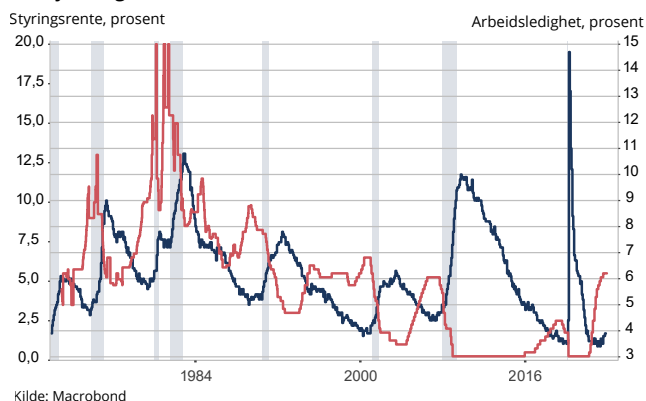
Kilde: Macrobond

vekst, mens veksten var sterkt positiv i både Kina og USA og tok seg kraftig opp fra kvartalet før.

Utviklingen i den kinesiske økonomien er likevel fortsatt relativt svak, slik vi anslo i forrige konjunkturrapport, til tross for en noe overraskende vekst på 1,3 prosent i 3. kvartal i år. I september i år steg riktignok både detaljhandelen og investeringene med henholdsvis 7,6 og 4,6 prosent regnet fra samme måned året før. Dette skyldes i stor grad at år-over-år-vekstratene er påvirket av at en sammenlikner med en periode som representerer sluttfasen av Kinas restriktive null-toleranse-politikk overfor koronasmitte. Med en klar tendens til fallende eksport og innkjøpssjefsindekser som indikerer kontraksjon, er Kinas økonomi mest sannsynlig inne i en nedgangskonjunktur ved at veksten er lavere enn trend-vekst. Et slikt bilde bekreftes også av at 12-månedersveksten i konsumprisene var negativ igjen i oktober. Stemningen blant konsumentene, som målt ved det kinesiske statistikkbyråets indeks for konsumenttillit, befinner seg

dessuten fortsatt på historisk lave nivåer. Gitt at de utenlandske direkteinvesteringene til Kina var negative i 3. kvartal i år og problemene i eiendomssektoren nå ser ut til å spre seg til skyggebankmarkedet, har vi valgt kun å foreta mindre justeringer av våre tidligere prognoser for Kina.

Veksten i USA var på hele 5,2 prosent regnet som årlig rate i 3. kvartal. Veksten var bredt basert med god vekst både i investeringene, eksporten og i det private og offentlige konsumet. Den høye investeringsveksten kom til en viss grad som følge av lageroppbygging, noe som kan tenkes å ha negative konsekvenser for veksten framover. Industriproduksjonen i USA, som har vært i stagnasjon siden september i fjor, falt også i oktober. Med en innkjøpssjefsindeks for industrien som falt fra 49 i september til 46,7 i oktober ser framtidsutsiktene for amerikanske industri på kort sikt langt fra lyse ut. Nivået på Conference Boards ledende indikator er dessuten nede på et nivå som normalt er for-

Figur 1.6. USA: Arbeidsledighet (mørkeblå), styringsrente (rød) og resesjoner (grå)

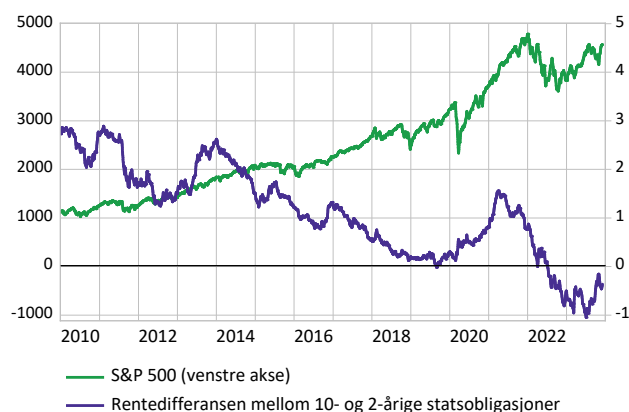
bundet med resesjoner, etter å ha falt for nittende gang på rad i november.

Det private konsumet i USA steg med 0,9 prosent fra kvartalet før i 3. kvartal. Den forbedrede økonomiske situasjonen til husholdninger som har inngått langvarige fastrentekontrakter på sine boliglån samtidig som de har variabel rente på sine innskudds- og sparekontoer, er trolig en av faktorene som kan forklare denne utviklingen. Det er imidlertid flere forhold som nå tyder på at dette kan være i ferd med å bli endret. Hyppig brukte indikatorer for konsumenttillit, utarbeidet av Conference Board og University of Michigan, har siden juli og fram til november i år falt med henholdsvis 10,5 og 14,2 prosent. Detaljhandelen falt også med 0,2 prosent i oktober i år, og korrigerer vi for inflasjon har 12-månedersveksten i detaljhandelen vært negativ helt siden november i fjor. Husholdningenes sparerate falt dessuten til 3,4 prosent i september. Samtidig er gjeldsnivået i USA for tiden rekordhøyt, rentenivået har blitt betraktelig høyere og kredittforholdene er strammet vesentlig til. For første gang siden 2012 har også utlånene fra de amerikanske bankene begynt å falle samtidig som vi ser en sterk økning i mislighold av ulike typer forbrukslån.

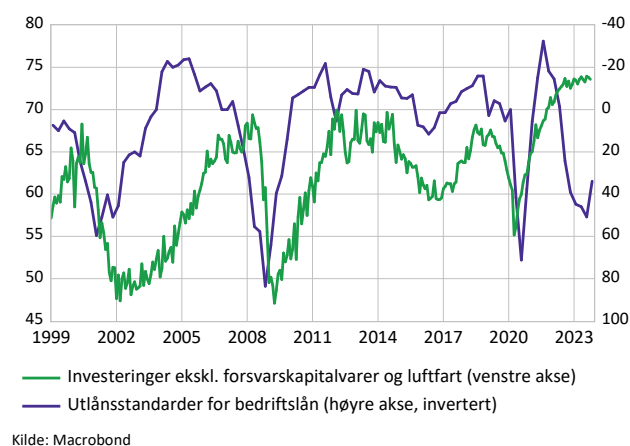
Arbeidsmarkedet i USA er fortsatt stramt. Gitt at arbeidsledighet fungerer som en etterslepene indikator, bør man imidlertid utvise forsiktighet når man vurderer situasjonen på arbeidsmarkedet i forhold til den generelle økonomiske situasjonen. Som figur 1.6 viser, har samtlige av etterkrigstidens resesjoner begynt i perioder med unormalt lav arbeidsledighet, snarere enn under perioder med høy arbeidsledighet. Resesjoner har også alle vært foranlediget av en kraftig pengepolitisk innstramning i form av høyere styringsrenter.

Figur 1.7. USA. Aksjekurs og rentedifferanse

Venstre akse: indeks. Høyre akse: prosentpoeng

Figur 1.8. USA. Bedriftslån og investeringer

Venstre akse: mrd dollar Høyre akse: prosent

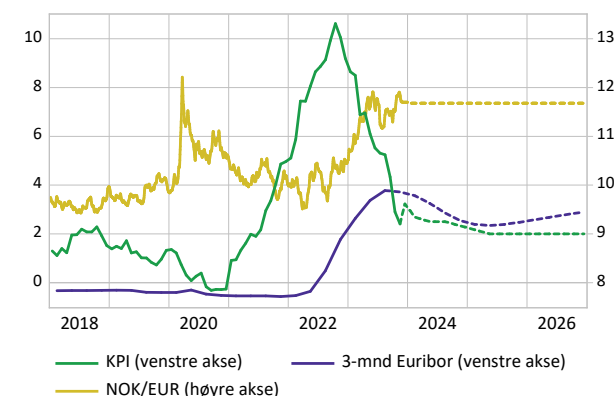

Flere indikatorer antyder nå også at de økonomiske forholdene er i ferd med å endre seg. De to utvalgsundersøkelsene som ligger til grunn for den månedlige arbeidsmarkedsrapporten fra de amerikanske statistikkmyndighetene var imidlertid noe sprikende for oktober. Ifølge «payrolls»-tallene fortsatte sysselsettingen å vokse, skjønt veksten var avdempet og en del tidligere tall ble nedrevidert, spesielt for august og september i år. På den annen side falt sysselsettingen i henhold til husholdningsundersøkelsen med hele 348 000 personer og ledigheten økte til 3,9 prosent.

Inflasjonen har i det siste fortsatt å falle og det raskere enn sentralbankene hadde sett for seg. I euroområdet har 12-månedersveksten i konsumprisene falt fra 10,6 prosent i oktober i fjor til 5,2 prosent i august i år og videre til 2,4 prosent i november. Med en kjerneinflasjon på 3,6 prosent, kombinert med visse tegn til tiltakende lønnsvekst, kan det fremdeles ta litt tid før den underliggende

Figur 1.9. Euroområdet. Inflasjon, rente og valutakurs

Venstre akse: prosent. Høyre akse: kroner

Kilde: Macrobond

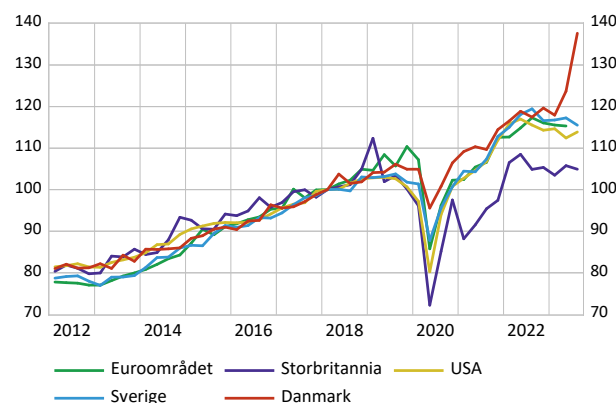
inflasjonen kommer helt ned til inflasjonsmålet på 2 prosent. Det samme kan sies om USA der kjerneinflasjonen fortsatt ligger på 4 prosent etter å ha falt med over to prosentpoeng siden september i fjor. Lønnsveksten i USA ser imidlertid ut til å være på vei mot mer normale nivåer på rundt 3,5 prosent. Sett i sammenheng med den inntil nå robuste sysselsettingsutviklingen og et fall i antall ledige stillinger, kan dette være et tegn på at virksomhetene nå er litt mindre interessert i å ansette folk.

Fra slutten av 2021 og begynnelsen av 2022 har vestlige sentralbanker hevet sine styringsrenter betydelig. Siden juli i år har imidlertid den amerikanske styringsrenta ligget konstant i intervallet 5,25–5,5 prosent og sist gang Den europeiske sentralbanken (ESB) endret sin styringsrente var i september i høst, da den ble hevet til 4 prosent. Mye tyder derfor på at både sentralbanken i USA (Fed) og ESB mer eller mindre anser seg ferdig med den pengepolitiske innstramningen. Likevel har sentralbanksjefene i både Fed og ESB nylig uttalt at de ikke har noen planer om å sette rentene ned med det første. Vi legger til grunn at pengemarkedsrenta i euroområdet gradvis reduseres ned mot 2 prosent i 2025 for deretter å bli satt noe opp igjen mot slutten av prognoseperioden.

Det er stor usikkerhet rundt ettervirkningene av den pengepolitiske innstramningen de siste årene. Hvis ledigheten øker mer og kjerneinflasjonen faller raskere mot målet enn sentralbankene forventer, eller det skulle oppstå noe som kan true den finansielle stabiliteten, vil sentralbankene bli nødt til å lempe på politikken og redusere styringsrentene. Det er risiko for at økonomiene kan vende

Figur 1.10. Import. Utvalgte handelspartnere

Sesongjustert. Indeks, 2018K1 = 100

Kilde: Macrobond

tilbake til situasjonen som gjaldt før pandemien uten kursendring i pengepolitikken, med tegn til sekulær stagnasjon og en inflasjon som vil kunne bli liggende under sentralbankenes mål. Det kan i den forbindelse nevnes at New York Feds estimat på den naturlige likevektsrealrenta for 2. kvartal i år ligger på 0,57 prosent, et nivå som er lavere enn den som gjaldt før pandemien brøt ut. Med langsiktige inflasjonsforventninger som for tiden er fallende og raskt nærmer seg 2 prosent, impliserer dette en nominell langsiktig likevektsrente på rundt 2,5 prosent. Det er vanskelig å tolke dette som uttrykk for noe annet enn svake økonomiske utsikter.

Våre handelspartnere er i en nedgangskonjunktur. Økte renter, høy inflasjon og stor usikkerhet som følge av krig i Ukraina og Midtøsten vil prege den økonomiske aktiviteten og de finansielle markedene. Våre anslag innebærer at den eksportvektede BNP-veksten hos våre handelspartnere blir rundt 0,5 prosent til neste år for deretter å ta seg gradvis opp mot rundt 2 prosent i 2026. Inflasjonen i euro-området ventes å ligge på rundt 2,5 prosent til neste år for deretter å avta til 2 prosent i 2025.

Tabell 1.1. Makroøkonomiske anslag fra IMF og Statistisk sentralbyrå (SSB). Årlig endring i prosent

	BNP-vekst											Prognoser			
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Euroområdet															
SSB	-0,8	-0,2	1,4	1,9	1,9	2,8	1,8	1,6	-6,2	5,9	3,4	0,5	0,1	1,6	2
IMF												0,7	1,2	1,8	1,7
USA															
SSB	2,3	2,1	2,5	2,9	1,8	2,5	3,0	2,5	-2,2	5,8	1,9	2,4	0,6	1,5	2,4
IMF												2,1	1,5	1,8	2,1
Sverige															
SSB	-0,3	1,2	2,8	4,2	1,8	2,8	2,0	2,0	-2,3	5,9	3,0	-0,3	-0,2	1,9	2,4
IMF												-0,7	0,6	2,4	2,2
Storbritannia															
SSB	1,5	1,8	3,2	2,2	1,9	2,7	1,4	1,6	-10,4	8,7	4,3	0,5	0,1	1,5	1,9
IMF												0,5	0,6	2,0	2,0
Kina															
SSB	7,7	7,8	7,4	7,2	6,9	6,8	6,6	6,0	1,7	8,8	3,0	5,4	4,1	4,7	4,5
IMF												5,0	4,2	4,1	4,1
Handelspartnere¹															
SSB	0,6	1,2	2,3	2,8	2,3	3,1	2,3	2,1	-4,8	6,4	3,3	0,9	0,5	1,9	2,2
IMF												0,9	1,3	2,0	2,0
Prisvekst															
Euroområdet															
SSB	2,5	1,4	0,4	0,2	0,2	1,5	1,8	1,2	0,3	2,6	8,4	5,5	2,5	2,0	2,0
IMF												5,6	3,3	2,2	2,0

¹ Euroområdet, Sverige, USA, Storbritannia, Danmark, Kina, Sør-Korea, Polen, Russland og Japan.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og World Economic Outlook (januar 2023), IMF.

Boks 1.1. Utviklingen i olje- og gassmarkedet

Prisen på Brent Blend steg fra 74 dollar per fat i juli til i underkant av 96 dollar per fat i starten av oktober i år etter at Saudi-Arabia og Russland på egenhånd vedtok frivillige reduksjoner i produksjonen. Siden har prisen vært på en fallende trend først og fremst på grunn av forventninger om dårligere økonomiske utsikter med mulighet for resesjon i flere land. Hamas sitt angrep på Israel og den påfølgende krigen førte til en kortvarig økning i oljeprisen i oktober som følge av frykt for at en regional storkrig skulle påvirke oljeproduksjonen. OPEC+ vedtok nylig nye kutt i produksjonen, men det har foreløpig ikke ført til et press oppover på oljeprisen. I starten av desember ligger oljeprisen på om lag 78 dollar per fat.

Det internasjonale energibyrået (IEA) anslår at den globale oljeetterspørselen vil øke med 0,9 millioner fat per dag neste år, noe som ser ut til å bli 1,5 millioner fat per dag lavere enn i inneværende år. En årsak er at effekten på etterspørselen som følge av innhenting etter pandemien nå i det store og hele er uttømt. I tillegg ser man for seg økt energieffektivisering og økt elektrifisering av transportsektoren. IEA forventer at etterspørselen i OECD i 2024 vil falle med 0,3 millioner fat per dag til neste år. Det anslås at så godt som hele økningen i etterspørselen utenfor OECD i 2024 vil komme fra Asia. Kina forventes å stå for om lag halvparten av denne veksten. Som i inneværende år, så er det økte leveranser til den kinesiske petrokjemiske industrien som kan forklare en del av økningen i etterspørselen til neste år. Når det gjelder Russland, forventer man at etterspørselen vil være på noenlunde samme nivå i 2024 som i år, til tross for vestlige sanksjoner.

OPEC+ vedtok å redusere produksjonskvotene med 1,66 millioner fat per dag gjeldende fra mai 2023 og ut 2024. I tillegg bestemte Saudi-Arabia at de skulle redusere produksjonen med ytterligere 1 million fat per dag ut 2023. Russland har også signalisert at de vil forlenge kuttet på 0,3 millioner fat per dag ut inneværende år. Iran, Libya og Venezuela er fritatt fra kvoteavtalen til OPEC+. Det er usikkert hvordan produksjonen i disse landene vil utvikle seg framover. Det ser uansett ikke ut til at det internasjonale atomenergibyrået med det første vil komme til enighet med ledelsen i Iran om å begrense landets atomprogram mot at landet får øke oljeeksporten. Det ser ut til at sanksjonene

mot Venezuela er i ferd med å bli opphevet, men det vil trolig ta tid før man ser noe særlig økning i investeringer og produksjonen fra landets forsømte oljesektor.

IEA forventer at råoljeproduksjonen utenfor OPEC+ vil stige med 1,3 millioner fat daglig i 2024, etter en økning i år som trolig blir på 2,2 millioner fat per dag. Produksjonen i OECD vil øke med 0,6 millioner fat per dag til neste år, ned fra 1,4 millioner fat per dag i inneværende år. Den største økningen i OECD til neste år vil komme i USA og til en viss grad i Canada. IEA forventer at produksjonen i USA vil øke med 0,4 millioner fat per dag i 2024, ned fra 1,1 millioner fat per dag i år. Produksjonen i resten av verden, først og fremst i Brasil og til en viss grad i Guyana, forventes å øke med 0,7 millioner fat per dag i 2024.

Russland eksporterte noe over 8 millioner fat råolje daglig før sanksjonene. Eksporten er nå om lag 0,5 millioner fat per dag under dette nivået. Reduksjonen i eksporten til mange vestlige land har blitt oppveid av økt eksport først og fremst til Kina, India, Sør-Korea og Tyrkia. EU importerer nå verken råolje eller oljeprodukter direkte fra Russland. Det er usikkert hvordan oljeproduksjonen i Russland vil utvikle seg i tiden framover. IEA forventer at produksjonen bare vil falle med i underkant av 0,2 millioner fat per dag til neste år, som ser ut til å være noenlunde av samme størrelsesorden som fallet i inneværende år. EU, G7-landene og Australia har innført et pristak på russisk råolje, noe som gjør at sjøbasert transport av russisk olje tillates til tredjeland kun dersom prisen holder seg under 60 dollar per fat. Selges oljen for mer, forbyr tjenester som forsikring, finansiering og teknisk assistanse levert av de sanksjonerende landene.

EU, G7-landene og Australia har også innført et pristak på russiske oljeprodukter. De siste månedene har råoljeprisene ligget over pristaket. USA har i det siste sanksjonert mot flere tankskip som fraktet russisk olje. Denne ble solgt til over 60 dollar per fat og benyttet seg av vestlige finansielle tjenester. USA, og også EU, sier de vil intensivere kontrollen framover. Russland har til dels maktet å omgå pristaket ved at mye av transporten skjer med tankskip som ikke er forsikret av EU- eller G7-land.

Tilbud og etterspørsel av olje. Millioner fat per dag inkl. NGL

	Prognose					Prognose								
	2020	2021	2022	2023	2024	23:1	23:2	23:3	23:4	24:1	24:2	24:3	24:4	
Etterspørsel	91,8	97,5	99,6	102,0	102,9	100,3	101,7	103,0	102,8	101,5	102,4	103,5	104,1	
OECD	42,1	44,9	45,8	45,8	45,5	45,4	45,7	46,1	46,2	45,2	45,3	45,6	45,9	
Europa	12,4	13,2	13,5	13,4	13,3	13,1	13,5	13,6	13,4	13,1	13,4	13,4	13,3	
Amerika	22,5	24,3	24,9	25,1	24,8	24,5	25,2	25,5	25,1	24,4	24,9	25,1	24,9	
Asia Oseania	7,2	7,3	7,4	7,4	7,4	7,8	7,0	7,1	7,6	7,7	7,0	7,1	7,7	
Tidligere Sovjetunionen	4,6	4,9	4,9	5,0	4,9	4,9	4,9	5,1	5,0	4,9	4,8	5,0	5,0	
Resten av verden	45,2	47,8	48,9	51,1	52,5	50,0	51,1	51,8	51,6	51,4	52,3	52,9	53,2	
Tilbud	94,1	95,5	100,1	101,8	102,7	101,9	101,9	101,6	102,0	102,0	102,7	103,1	102,8	
OPEC¹	31,0	31,7	34,5	34,1	33,8	34,9	34,4	33,6	33,8	33,8	33,8	33,8	33,8	
OECD	28,0	28,2	29,3	30,7	31,3	30,4	30,5	30,8	31,1	31,1	31,3	31,4	31,5	
Tidligere Sovjetunionen	13,5	13,8	13,9	13,8	13,7	14,2	13,8	13,6	13,7	13,7	13,7	13,6	13,8	
Resten av verden	21,6	21,8	22,4	23,2	23,9	22,4	23,2	23,6	23,4	23,4	23,9	24,3	23,7	
Lagerendring m.m.	2,3	-2,0	0,5	-0,2	-0,2	1,5	0,2	-1,4	-0,8	0,5	0,3	-0,4	-1,3	
Etterspørsel rettet mot OPEC	28,8	33,8	34,0	34,2	34,0	33,4	34,2	35,0	34,6	33,3	33,4	34,2	35,0	
Gjennomsnittlig oljepris i USD²	43,3	70,9	98,8			81,2	78,3	85						
	2023	2024	2025	2026										
Oljepris i USD, prognoser SSB	82	78	75	72										

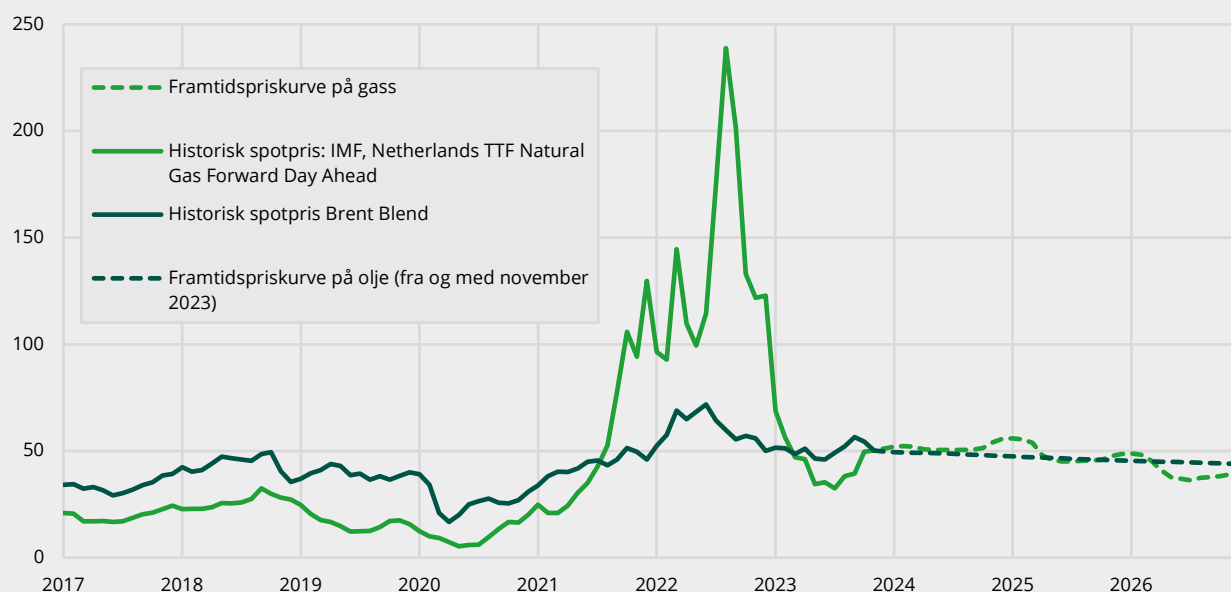
¹ Prognosen for produksjonen i OPEC fra og med november 2023 er gjort av Statistisk sentralbyrå. Produksjonen i OPEC er basert på vedtatte produksjonsendringer og at Saudi-Arabia forlenger sine selvpålagte kutt ut 2024. Produksjonen i Iran, Libya og Venezuela er satt lik gjennomsnittlig produksjonen i september og oktober 2023.

² Brent Blend.

Kilde: IEA Oil Market Report november 2023 og Statistisk sentralbyrå.

Historisk og framtidspris på naturgass i Europa og olje (Brent Blend)

USD/MWh

Kilde: Intercontinental Exchange, International Monetary Fund, World Bank.

De samlede kommersielle lagrene av råolje og oljeprodukter i OECD i september 2023 er på om lag 2 831 millioner fat eller nesten 3 prosent lavere enn gjennomsnittsnivået de siste 5 årene. På OPEC+-møtet 30. november ble det vedtatt at Saudi-Arabia og Russland skulle forlenge sine produksjonskutt i første omgang ut 1. kvartal 2024, mens andre produsenter skulle bidra med frivillige kutt på om lag 0,7 millioner fat råolje per dag. Det er usikkert i hvilken grad de annonserte kuttene fra andre produsenter vil føre til lavere tilbud, blant annet fordi kuttene er frivillige i tillegg til at enkelte land allerede produserer mindre enn sine kvoter. Dersom OPEC+, utenom Saudi-Arabia og Russland, holder produksjonen konstant fra og med november og Saudi-Arabia og Russland forlenger sine selv pålagte produksjonskutt ut 2024, vil de samlede globale lagrene av råolje sannsynligvis fortsette å falle gjennom resten av 2023 og også til en viss grad i 2024 sett hele året under ett. Dette kan, isolert sett, legge et visst press oppover på oljeprisen.

Den ledige produksjonskapasiteten i oljemarkedet utgjør om lag 5 millioner fat per dag og over 80 prosent av denne finnes i Saudi-Arabia og i De forente arabiske emirater. Dermed er det rom for at et produksjonsbortfall, for eksempel i Russland, kan bli møtt med økt OPEC-produksjon.

I sin publikasjon Oil 2023 forventer IEA at etterspørselsveksten vil bli lavere i årene framover enn det vi har sett de siste årene, og at den vil øke med 1,7 millioner fat per dag fra 2024 til 2026. Mens det antas at OECD-etterspørselen vil falle med 0,8 millioner fat per dag, vil etterspørselen i Asia øke med over 2,4 millioner fat per dag. Produksjonen utenfor OPEC+ er forventet å øke med 1,1 millioner fat daglig over den samme perioden. Dette gir bare rom for en økning i OPEC+-produksjonen på 0,6 millioner fat per dag fra 2024 til 2026.

Framtidsprisen på Brent Blend er utgangspunktet for vårt anslag for utviklingen i oljeprisen. Nå indikerer denne at prisen vil falle til om lag 72 dollar i 2026.

I 2020 importerte EU 41 prosent av sitt totale forbruk av naturgass fra Russland.¹ Siden Russlands invasjon av Ukraina har gassimporten fra Russland blitt betydelig redusert. Som gjennomsnitt over de ti første månedene i 2023 var Russlands andel av EUs gassimport om lag 10 prosent.² Dette har i hovedsak blitt kompensert av en kraftig økning i importen av flytende naturgass (LNG) spesielt fra USA, men også

fra Russland og til dels fra Qatar og Nigeria. De to største leverandørene av gass via rørledninger til EU er Norge og Algerie. Regnet som gjennomsnitt over årets første ti måneder, sto Norge og Algerie for henholdsvis 30 prosent og 11 prosent av importen til EU. LNG utgjorde hele 43 prosent av den samlede importen av gass til EU i samme periode.

Gass brukes i kraftproduksjon, i prosessindustri og til oppvarming. Over 30 prosent av husholdningene i EU bruker gass til oppvarming. EUs importrestriksjoner mot Russland førte til at gassprisen på TTF-børsen i Nederland i november i fjor var nesten syv ganger høyere enn gjennomsnittsprisen fra 2016 til 2020. En relativt mild vinter med lavere etterspørsel og økt LNG-import har ført til nesten fulle lagre, og gassprisen er i dag i underkant av tre ganger så høy som denne gjennomsnittsprisen.

Økningen i naturgassprisen i EU påvirker norsk økonomi primært gjennom en historisk høy naturgasseksport. Verdien av norsk naturgasseksport i august 2022 var om lag 14 ganger høyere enn den gjennomsnittlige månedsverdien i 2019, mens den i juli 2023 var noe over dobbelt så høy på grunn av fallende gasspriser.³ Siden har gassprisen steget og eksportverdien i oktober var fire ganger så høy som den gjennomsnittlige månedsverdien i 2019. Isolert sett vil høye naturgasspriser også føre til høye importpriser på varer hvor naturgass er en stor priskomponent, slik som kunstgjødsel.

Gassprisen i EU har steget noe gjennom høsten, blant annet som følge av kaldere vær og ødeleggelsen av gassrørledningen mellom Finland og Estland. Framtidsprisene indikerer at markedet forventer at prisen på naturgass i Europa vil holde seg høy gjennom vinteren 2023/24 slik at gjennomsnittsprisene i 2024 vil være noe over gjennomsnittsprisen hittil i år, samt en reduksjon i gjennomsnittsprisen i løpet av 2025 og 2026. Prisen i 2026 forventes å være noe over dobbelt så høy som gjennomsnittsprisen i perioden 2016–2020. Det ser ikke ut til at det vil komme noen økning i global LNG-kapasitet før et stykke ut i 2024. Prisutviklingen gjennom resten av 2023 og i 2024 vil blant annet avhenge av hvor kald vinteren i Europa blir, om importen fra Russland vil fortsette å falle og utviklingen i kinesisk etterspørsel etter LNG. Selv om gasslagrene så å si er fulle, utgjør dette kun et gjennomsnittlig forbruk i to til tre vintermåneder.

¹ Kilde: Macrobond.² Kilde: Bruegel (2023): EU27 Natural Gas Imports, se «[European natural gas imports](https://bruegel.org/publications/eu27-natural-gas-imports/)» (bruegel.org).³ Kilde: Statistisk sentralbyrå (2023): Utenrikshandel med varer.

2. Konjunkturutviklingen i Norge

Høy inflasjon og renteøkninger preger norsk økonomi. Veksten på fastlandet har vært lavere enn trendveksten. Samtidig har det vært et relativt høyt press i arbeidsmarkedet, men også dette har avtatt noe fra i fjor. Så langt i år har styringsrenta blitt satt opp med 1,5 prosentpoeng og den er for tiden 4,25 prosent. Inflasjonen målt ved konsumprisindeksen (KPI) har falt etter toppen i oktober i fjor, men den

underliggende inflasjonen holder seg fortsatt høy. Svekkelsen av krona så langt i år bidrar til at det vil ta litt lenger tid enn hos mange av våre handelspartnere før inflasjonen kommer ned til mer normale nivåer her hjemme. Et kraftig fall i boliginvesteringene demper veksten i BNP Fastlands-Norge framover, og vi venter at arbeidsledigheten øker til litt over 4 prosent i løpet av de nærmeste årene.

Tabell 2.1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Regnskapstall. Vekst fra forrige periode. Prosent

	2021	2022	Sesongjustert			
			22:4	23:1	23:2	23:3
Realøkonomi						
Konsum i husholdninger mm.	5,1	6,2	4,1	-5,2	0,4	0,5
Konsum i offentlig forvaltning	3,6	1,1	0,9	0,4	0,9	0,9
Bruttoinvesteringer i fast realkapital	0,7	5,2	0,7	-1,0	0,7	-2,1
Utvinning og rørtransport	-0,9	-7,2	4,3	-3,3	6,1	9,
Fastlands-Norge	1,6	7,6	-1,9	1,0	-0,7	-3,8
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	3,9	5,1	1,7	-2,2	0,3	-0,4
Eksport	6,1	4,7	-2,9	-0,2	0,4	-0,8
Tradisjonelle varer	6,7	-1,7	-0,6	0,9	3,0	-1,0
Råolje og naturgass	0,2	1,3	-3,4	-1,0	-0,5	-1,4
Import	1,8	12,3	1,3	-2,5	2,2	-2,5
Tradisjonelle varer	5,4	3,1	0,8	-4,7	1,5	-3,2
Bruttonasjonalprodukt	3,9	3,0	-0,7	0,2	-0,5	-0,5
Fastlands-Norge	4,5	3,8	0,4	0,1	0,0	0,1
Arbeidsmarkedet						
Utførte timeverk i Fastlands-Norge	2,4	3,9	0,3	0,4	0,1	0,2
Sysselsatte personer	1,1	3,9	0,5	0,4	0,0	0,1
Arbeidsstyrke ²	2,2	1,4	0,0	0,7	0,4	0,6
Arbeidsledighetsrate, nivå ²	4,4	3,2	3,2	3,7	3,4	3,6
Priser og lønninger						
Årslønn	3,5	4,3
Konsumprisindeksen (KPI) ³	3,5	5,8	1,2	1,3	1,6	0,3
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) ³	1,7	3,9	1,5	1,5	1,8	1,1
Eksportpriser tradisjonelle varer	12,6	29,3	-0,5	0,7	-2,4	-4,3
Importpriser tradisjonelle varer	5,0	15,6	-0,5	2,8	0,0	-2,5
Utenriksregnskap						
Driftsbalansen, milliarder kroner ⁴	574	1680	359	279	171	183
MEMO (ujusterte nivåttall)						
Norges Banks styringsrente (nivå) ⁵	0,1	1,3	2,4	2,8	3,2	3,9
Utlånsrente, rammelån med pant i bolig ⁵	0,5	0,7	3,8	4,4	4,8	5,3
Råoljepris i kroner ⁶	609	951	903	840	832	897
Importveid kronekurs, 44 land, 1995 = 100	108,8	110,0	112,3	116,8	122,3	117,7
NOK per euro	10,16	10,10	10,39	10,99	11,66	11,40

¹ Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i Fastlands-Norge.

² Ifølge Arbeidskraftundersøkelsen (AKU).

³ Prosentvis vekst fra samme periode året før.

⁴ Driftsbalansen uten korreksjon for sparing i pensjonsfond.

⁵ Gjennomsnitt for perioden.

⁶ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Krona holder seg svak i et historisk perspektiv. Mens én euro kostet 10,50 kroner ved utgangen av 2022, var prisen kommet opp i 12,00 kroner ved utgangen av mai i år. Siden da er kun litt av svekkelsen reversert, og krona målt ved den importveide kronekursen ventes å bli nesten 9 prosent mindre verdt på årsbasis i 2023. Det er stor usikkerhet rundt valutakursens bevegelser og forskning har vist at uendret kurs representerer en god prognose. I våre prognoser legger vi til grunn at kursen holder seg på nivået fra inngangen til desember i årene framover.

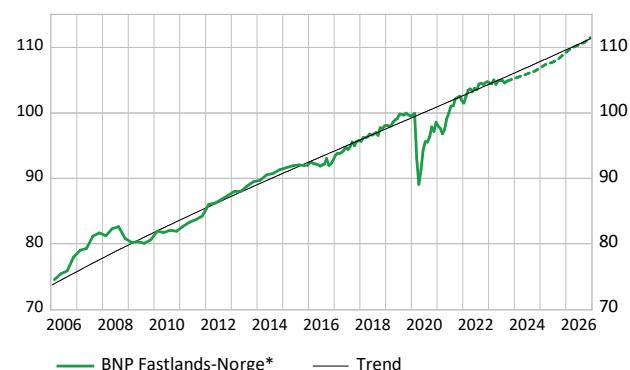
Svekkelsen av krona gjennom 2023 gjør at det tar litt lenger tid før inflasjonen kommer ned her hjemme. En svakere krone gjør det dyrere å importere varer og tjenester. Selv om den underliggende inflasjonen målt med KPI-JAE for tiden er høy og krona har svekket seg i år, har inflasjonen i den siste tiden gått ned. Det er spesielt fallende energipriser som har bidratt til å trekke inflasjonen ned den siste tiden. Veksten i KPI og KPI-JAE anslås til henholdsvis 5,6 og 6,3 prosent i år. Den underliggende prisveksten holdes oppe av at kronekursen har svekket seg og at det tar tid før økte lønnskostnader og internasjonale prisimpulser målt i norske kroner veltes over i økte konsumpriser, se boks 2.2. Den økte lønnsveksten bidrar til å holde inflasjonen oppe. Uten ytterligere svekkelse av krona og med relativt raskt fallende internasjonal prisvekst, vil den underliggende inflasjonen etter hvert komme ned. Årsveksten i KPI-JAE ventes å falle til rundt 3 prosent ved inngangen til 2025.

På under to år er styringsrenta satt opp fra 0 prosent til 4,25 prosent. Norges Bank setter renta i hovedsak for å stabilisere inflasjonen rundt 2 prosent samt for å sikre finansiell stabilitet. Sentralbanken tar også hensyn til at en høyere rente påvirker aktiviteten i norsk økonomi. Bråstopp i boligbyggingen, svake vekstutsikter både internasjonalt og her hjemme, kombinert med fallende renter og inflasjon hos våre handelspartnere, gjør at renta mest sannsynlig ikke økes videre. Vi venter at styringsrenta blir liggende på 4,25 prosent til midten av 2024 før den gradvis reduseres, i takt med at den underliggende inflasjonen da faller. I 2026 ventes styringsrenta å komme ned til 2,75 prosent.

Beregninger i Nasjonalbudsjettet 2024 viser at den foreslåtte finanspolitikken for neste år virker nær nøytralt på aktiviteten i økonomien. Ettervirkning

Figur 2.1. BNP Fastlands-Norge og beregnet trend

Sesongjustert, indeks, 2021 = 100

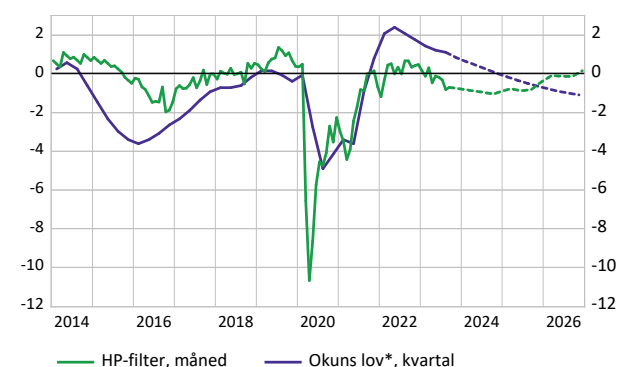

* Kvartalstall før 2016, månedstall deretter. Trenden er beregnet med et HP-filter (lambda = 40 000 på kvartal), men slik at trenden ikke påvirkes direkte av aktivitetsutviklingen i 2020 og 2021.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.2. BNP Fastlands-Norge

Avvik fra beregnet trend-BNP i prosent, måneds- og kvartalsfrekvens

* Serien basert på «Okuns lov» tar utgangspunkt i en én-til-én sammenheng mellom arbeidsledigheten og produksjonsgapet, se boks 2.1 i ØA 4/2022. Arbeidsledighetsraten er målt i forhold til det historiske gjennomsnittet siden år 2000.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

ger av den tidligere ekspansive finanspolitikken vil ifølge de samme beregningene imidlertid bidra til å løfte aktiviteten på fastlandet med rundt en halv prosent. Med regjeringens budsjettforslag for 2024 er oljepengebruken anslått til 2,7 prosent av Oljefondets verdi ved inngangen til året. Den svake kronekursen, høy tilførsel som følge av store petroleumsinntekter og høy avkastning på Oljefondets investeringer har medført en betydelig verdistigning som gjennom handlingsregelen gir rom for økt oljepengebruk i årene framover. Oljefondet var i starten av desember rundt 16 000 milliarder kroner, om lag 3 600 milliarder mer enn ved inngangen til året. Ettersom en stadig større del av finansieringen av statsbudsjettet kommer fra Oljefondet, er finanspolitikken og norsk økonomi blitt mer sårbar for fall i fondsverdien, se boks 2.1. Vi har antatt at oljepengebruken holdes under 3-prosentmålet som følge av usikkerhet forbundet med aksje- og valutakurser, samt et økende

Tabell 2.2. Vekst i BNP Fastlands-Norge og importjusterte bidrag fra etterspørselskomponenter.¹ Prosentpoeng, årlig rate

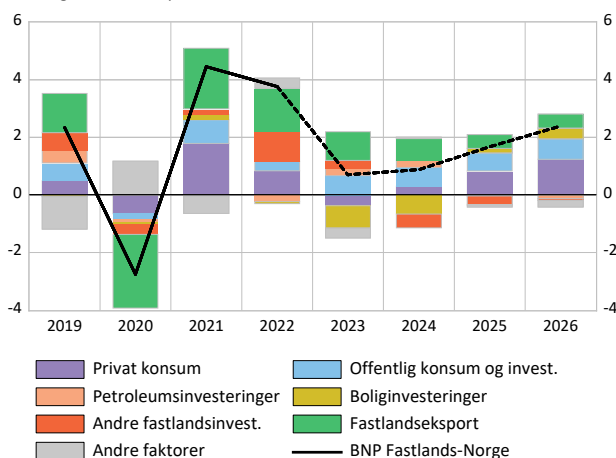
	KNR-tall				Prognose			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
BNP Fastlands-Norge	2,3	-2,8	4,5	3,8	0,7	0,9	1,7	2,4
hvorav bidrag fra:								
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	0,5	-0,7	1,8	0,8	-0,4	0,3	0,8	1,2
Konsum og investeringer i offentlig forvaltning	0,6	-0,2	0,8	0,3	0,7	0,7	0,6	0,7
Oljeinvesteringer	0,4	-0,1	0,0	-0,2	0,3	0,3	0,0	-0,1
Boliginvesteringer	-0,1	-0,1	0,2	-0,1	-0,8	-0,7	0,2	0,4
Andre fastlandsinvesteringer	0,6	-0,3	0,2	1,0	0,3	-0,5	-0,3	-0,1
Fastlandseksport ¹	1,4	-2,6	2,1	1,5	1,0	0,8	0,5	0,5
Andre faktorer ¹	-1,1	1,2	-0,6	0,4	-0,3	0,1	-0,1	-0,2

¹ Se forklaring under figur 2.3.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.3. Bidrag til vekst i BNP Fastlands-Norge, importjustert

Endring fra året før i prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Etterspørselsbidragene er regnet ut ved å finne endringen i hver variabel, trekke ut den direkte og indirekte importandelen, og deretter dele på nivået til BNP Fastlands-Norge i perioden før. Metoden som brukes er dokumentert i [Konjunkturtendensene 2019/1, boks 2.4 \(PDF\)](#). Alle tall er sesongjusterte og i faste priser.

Fastlandseksport er definert som samlet eksport minus eksport av råolje, naturgass og frakttjenester i utenriks sjøfart.

Andre faktorer inkluderer lagerendring og statistiske avvik.

inndekningsbehov på litt lengre sikt. Realveksten i offentlig konsum, investeringer og stønader ventes likevel å bli høyere enn trendveksten i økonomien i årene framover. Det er lagt til grunn at offentlige investeringer fortsetter å øke fra et høyt nivå som følge av motkonjunkturpolitikk innrettet mot bygg og anleggsbransjen, samt økte investeringer innen blant annet forsvaret.

Husholdningenes konsum, som utgjør rundt halvparten av BNP Fastlands-Norge, vokste hele 6,2 prosent i fjor, til tross for høy prisvekst på en rekke varer og tjenester. Dersom vi ser bort fra bilkjøpene falt samlet konsum litt gjennom første halvår i år. I 3. kvartal økte konsumet igjen med særlig

store bidrag fra nordmenns konsum i utlandet og tjenester tilknyttet reiseliv. Ifølge våre beregninger vil samlet konsum i 2023 falle med rundt 1 prosent, om lag et halvt prosentpoeng større fall enn ved forrige publisering. I løpet av de nærmeste årene vil konsumveksten gradvis ta seg opp og nå rundt 4 prosent i 2026. Konsumutviklingen i disse årene drives av tiltakende vekst i disponibel realinntekt, men dempes av svak utvikling i realboligpriser og økte realrenter.

Det har vært et kraftig fall i boliginvesteringene hittil i år. Fra 4. kvartal i fjor til 3. kvartal i år har investeringene falt hele 18,8 prosent. Et så stort fall over en så kort tidsperiode har ikke tidligere vært registrert i det kvartalsvise nasjonalregnskapet, som går tilbake til 1978. Det kraftige fallet i boliginvesteringene, som utgjør om lag 20 prosent av investeringene på fastlandet, trekker ned aktiviteten i norsk økonomi. Tall fra Statistisk sentralbyrås byggearealstatistikk viser i tillegg at antallet igangsettingstillatelser for nye boliger er på sitt laveste siden 2010. Reduksjonen i boligbyggingen vil etter hvert bidra til å bremse fallet i boligprisene. Det er imidlertid stor usikkerhet rundt den videre utviklingen i boligmarkedet, og spesielt i hvilken grad renteøkningene påvirker prisene. Reelt sett, det vil si korrigert for inflasjonen, faller bruktboligprisene klart ifølge våre beregninger. Stigende realrenter og svak utvikling i husholdningenes disponible realinntekter bidrar til å trekke realboligprisene ned om lag 15 prosent fram til 2025, fra et historisk høyt nivå i 2022.

Næringsinvesteringene er på vei ned, etter å ha vokst betydelig de to siste årene. Samlet utgjør næringsinvesteringene om lag 13 prosent av BNP Fastlands-Norge, men ettersom de er relativt volatile bidrar de normalt mer til konjunkturutviklingen

Tabell 2.3. Makroøkonomiske hovedstørrelser 2022–2026. Regnskap og prognoser.
Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår

	Regn- skap 2022	Prognoser										
		2023			2024			2025			2026	
		SSB	NB	FIN	SSB	NB	FIN	SSB	NB	FIN	SSB	NB
Realøkonomi												
Konsum i husholdninger mm.	6,2	-1,1	-0,6	-1,0	0,1	0,1	0,5	2,4	1,9	2,2	3,8	2,5
Konsum i offentlig forvaltning	1,1	2,6	1,6	2,1	2,1	1,3	1,4	1,8	1,2	..	2,1	1,0
Bruttoinvestering i fast realkapital	5,2	-1,0	..	-0,5	-3,4	..	-1,5	-0,6	..	0,4	1,4	..
Utvinning og rørtransport	-7,2	9,0	6,0	9,1	8,0	6,0	2,3	-1,0	2,0	-6,2	-4,0	-1,0
Næringer	17,1	3,9	2,3	2,3	-6,7	-3,0	-1,9	-4,8	1,9	-2,4	-1,0	1,5
Bolig	-1,4	-16,0	-14,5	-15,0	-16,2	-4,7	-4,0	4,7	4,4	15,6	10,7	6,6
Offentlig forvaltning	1,3	0,2	..	0,4	2,8	..	-0,5	3,8	3,5	..
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	5,1	-0,3	-0,3	-0,5	-0,8	-0,1	0,1	1,6	1,8	1,8	3,1	2,1
Eksport	4,7	1,5	..	4,8	5,7	..	3,8	2,4	..	3,0	0,8	..
Tradisjonelle varer ²	-1,7	5,0	8,0	5,3	2,3	1,1	3,4	3,3	3,0	3,7	2,9	3,2
Råolje og naturgass	1,3	-1,9	..	3,9	7,7	..	4,1	1,8	..	1,6	-1,6	..
Import	12,3	1,9	2,3	1,9	0,2	-0,2	1,3	1,7	3,9	1,7	3,2	2,2
Bruttonasjonalprodukt	3,0	0,2	1,4	1,0	2,2	0,4	1,1	1,8	1,0	1,9	1,6	1,1
Fastlands-Norge	3,8	0,7	1,3	0,6	0,9	0,3	0,8	1,7	0,8	1,9	2,4	1,4
Arbeidsmarked												
Sysselsatte personer	3,9	1,3	1,5	1,3	0,1	-0,1	0,1	0,0	0,1	0,5	0,3	0,6
Arbeidsledighetsrate (nivå)	3,2	3,6	..	3,5	3,9	..	3,7	4,1	..	3,7	4,2	..
Priser og lønninger												
Årslønn	4,3	5,6	5,5	5,5	5,4	5,2	4,9	4,3	4,6	..	4,0	3,9
Konsumprisindeksen (KPI)	5,8	5,6	5,8	6,0	4,5	4,8	3,8	2,5	3,1	2,5	2,0	2,5
KPI-JAE ³	3,9	6,3	6,3	6,4	4,5	4,7	4,1	2,9	3,4	2,7	2,3	2,6
Boligpris ⁴	5,2	-0,6	-0,8	..	-2,2	0,2	..	-0,6	4,3	..	3,4	6,0
Utenriksøkonomi												
Driftsbalansen, mrd. kroner ⁵	1 680	888	..	829	1 014	..	997	1 060	941	..
Driftsbalansen i prosent av BNP	29,5	17,5	..	16,6	19,1	..	18,8	19,3	16,8	..
MEMO:												
Pengemarkedsrente (nivå)	2,1	4,2	..	4,2	4,6	..	4,8	3,7	..	4,3	3,3	..
Råoljepris i kroner (nivå) ⁶	951	868	..	912	833	..	845	802	774	..
Importveid kronekurs (44 land) ⁷	1,2	8,7	7,9	6,5	1,6	-1,1	-1,8	0,0	-0,8	0,0	0,0	-0,1

¹ Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.

² Norges Bank gir anslag for tradisjonelle varer og tjenester fra Fastlands-Norge. Finansdepartementet gir anslag for varer utenom olje og gass.

³ KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE).

⁴ Norges Bank gir anslag på boligprisindeksen publisert av Eiendom Norge.

⁵ Driftsbalansen uten korreksjon for sparing i pensjonsfond.

⁶ Gjennomsnittlig spotpris, Brent Blend.

⁷ Positivt tall innebærer svekket krone. Finansdepartementet gir anslag på konkurranseprisindeksen.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB), Finansdepartementet, Nasjonalbudsjettet 2024 (FIN), Norges Bank, Pengepolitisk rapport 3/2023 (NB).

enn det denne andelen skulle tilsi. Ifølge Norges Banks regionale nettverk fra september melder virksomhetene innen tjenesteyting noe lavere investeringer det neste året, blant annet som følge av lavere aktivitet og redusert lønnsomhet. Ifølge Statistisk sentralbyrås investeringsundersøkelse melder også virksomhetene i industrien om reduserte investeringer til neste år. Det er særlig data-industri og elektrisk utstyrsindustri, samt gummi, plast og mineralsk industri hvor det ventes lavere investeringer. I kraftforsyning, derimot, er det

ventet en markert oppgang, hovedsakelig innenfor overføring og distribusjon av elektrisitet. Stigende realrente her hjemme og svakere etterspørsel internasjonalt vil legge en demper på investeringene i årene framover, men ikke mer enn at investeringsnivået i prognoseperioden trolig holder seg høyere enn det var før pandemien.

Petroleumsinvesteringene ventes å øke både i år og til neste år. Aktivitetsveksten drives av at det er svært mange pågående feltutbygginger. Veksten

ser nå ut til å bli enda høyere enn det vi tidligere har lagt til grunn delvis på grunn av at ferdigstillelse av en del utbyggingsprosjekter krever mer omfattende investeringer enn tidligere antatt. For 2024 har vi også hevet våre vekstanslag for letevirkksomheten samt nedstengning og fjerning. Selv om nær halvparten av leveransene av investeringsvarer i petroleumsnæringen importeres fra utlandet, innebærer leveransene også betydelig etterspørsel rettet mot Fastlands-Norge. Noen av feltutbyggingene ventes ferdigstilt i 2025 og 2026. Selv om investeringene trolig reduseres moderat i disse årene vil investeringene i 2026 ligge om lag på samme nivå som i 2019.

I fjor ble den nominelle lønnsveksten 4,3 prosent, hele 1,5 prosentpoeng lavere enn veksten i konsumprisene. I lønnsoppgjøret i år ble rammen for lønnsveksten i industrien samlet i NHO-området anslått til 5,2 prosent. I 3. kvartal 2023 vokste gjennomsnittlig avtalt månedslønn med 6,4 prosent sammenliknet med samme kvartal i fjor, som var betydelig høyere enn veksten i årets to første kvartaler. Arbeidsmarkedet er fortsatt stramt. I tillegg er lønnsomheten i deler av frontfaget god og andelen av den samlede inntekten i industrien som tilfaller lønnstakerne har vært fallende de siste tre årene (se boks 3.1). Dette vil isolert sett kunne legge press oppover på lønninger. Vi anslår at årslønnsveksten i økonomien som helhet blir 5,6 prosent i år, noe som tilsvarer om lag uendret reallønn. Framover mot 2026 forventer vi at inflasjonen avtar, og at reallønnsveksten tar seg opp mot om lag 2 prosent i 2026.

For ett år siden var arbeidsledigheten målt ved AKU rundt 3,2 prosent, mens den har ligget rundt 3,6 prosent hittil i år. Dette er litt lavere enn gjennomsnittet på 2000-tallet, på 3,9 prosent. Antall ledige stillinger ligger fremdeles stabilt høyt. Selv om ledigheten har økt litt for personer i alderen 15–24 år, er nivået nær det laveste som har vært observert siden høykonjunkturen før finanskrisen. Vi må også tilbake til denne perioden for å finne tilsvarende høy samlet sysselsettingsandel som observert hittil i år. Ettervirkningene av renteøkningene, kombinert med svakere vekstutsikter internasjonalt og lavere etterspørsel i mange næringer, vil dempe presset i arbeidsmarkedet. Spesielt ventes aktiviteten i bygg og anlegg å bli lav de kommende årene. Sysselsettingen ventes dermed ikke å øke like mye som veksten i befolkningen i arbeidsfør

alder. Ifølge våre beregninger vil arbeidsledigheten stige litt i årene framover, til drøye 4 prosent i 2025.

Den store økningen i gassprisen og svekkelsen av kronekursen bidro til et rekordhøyt handelsoverskudd i fjor på 1 570 milliarder kroner. I 2023 har gassprisen falt mye, og det ligger an til en kraftig reduksjon i handelsoverskuddet i år. Men siden reduksjonen er fra et rekordhøyt nivå kan det likevel bli det nest høyeste handelsoverskuddet i historien. Driftsbalansen overfor utlandet som andel av BNP ventes å falle fra 30 prosent i fjor til om lag 17 prosent i år.

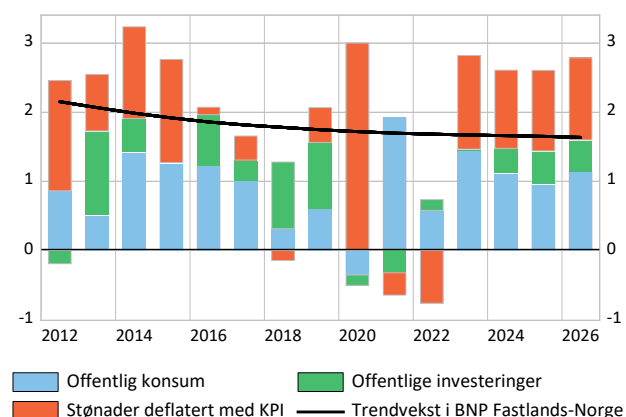
Norsk økonomi er for tiden nær konjunkturnøytral, både målt ved BNP Fastlands-Norge og ved utviklingen i arbeidsmarkedet, se figur 2.2. Samtidig er det et sammensatt bilde som nå preger utviklingen. Høyere rente og økte byggekostnader har bidratt til å strupe boliginvesteringene, noe som vil trekke ned BNP Fastlands-Norge i tiden framover. I tillegg har husholdningene fått inndratt kjøpekraft som følge av høye priser og høyere renter. Inflasjonen er på vei ned, men svekkelsen av krona gjør at det vil ta litt lenger tid enn hos mange av våre handelspartnere før inflasjonen kommer ned til mer normale nivåer her hjemme.

2.1. Stort handlingsrom og høy inflasjon preger finanspolitikken

Konsumet i offentlig forvaltning vokste 0,9 prosent i 3. kvartal 2023. Det statlige konsumet vokste som følge av vekst i kollektive tjenester som administrasjons- og forvaltningstjenester, politivenen og transport. Det kommunale konsumet vokste som følge av vekst i kollektive tjenester, som for kommunene omfatter administrasjons- og forvaltnings-tjenester og transport, mens konsumet av kultur- og underholdningstjenester falt. Lønnskostnadene i offentlig forvaltning vokste 1,9 prosent i 3. kvartal. Bruttoinvesteringer i offentlig forvaltning falt 2,8 prosent i 3. kvartal. Bruttoinvesteringene falt i både stats- og kommuneforvaltningen, men nedgangen var størst i statsforvaltningen. Nesten hele nedgangen i statsforvaltningen skyldtes reduserte forsvarsinvesteringer. Reduserte investeringer i vann, avløp og renovasjon forklarer mesteparten av nedgangen i de kommunale investeringene. Investeringsnivået i offentlig forvaltning er likevel høyt sett i et historisk perspektiv.

Figur 2.4. Bidrag til vekst i offentlig forvaltning

Endring fra året før i prosent

Kilde: Statistisk sentralbvrå

Perioder med høy prisvekst og stramt arbeidsmarked er ifølge Nasjonalbudsjettet 2024 (NB 24) ikke egnede tidspunkter for en budsjettpolitikk som stimulerer økonomien. NB 24 anslår bruken av oljepenger i 2024, målt ved det strukturelle oljekorrigerte budsjettunderskuddet, til 409,8 milliarder 2024-kroner. Med dette budsjettforslaget anslås fondsuttaket til 2,7 prosent av Statens pensjonsfond utland (SPU) ved inngangen til 2024, altså godt innenfor handlingsregelens rammer. Dette fondsuttaket utgjør 3,3 prosent av verdien på SPU ved inngangen til 2023. Uten en økning i verdien av SPU i 2023 ville altså fondsuttaket ligget langt over hva handlingsregelen tillater. Modellberegninger presentert i NB 24 gjort med KVARTS og NORA tilsier at budsjettforslaget for 2024 isolert virker om lag nøytralt på aktivitetsnivået i fastlandsøkonomien neste år. Ser man budsjettene for årene 2022–2024 samlet, er virkningen på aktiviteten i norsk økonomi neste år moderat ekspansiv ifølge beregningene. Målt i prosent av trend-BNP for Fastlands-Norge har dessuten bruken av fondsmidler økt de siste årene, og anslås til 10,3 prosent i 2024.

Helårsvirkningen av det samlede skatte- og avgiftsopplegget for 2024 innebærer lettelser på om lag 6 milliarder kroner ifølge NB 24. Av dette utgjør fjerning eller utfasing av de midlertidige skatteøkningene i vedtatt 2023-budsjett 5,1 milliarder kroner. Regjeringen foreslår grunnrenteskatt på landbasert vindkraft, med en effektiv skattesats på 35 prosent, fra og med 2024. Regjeringen foreslår også å avvikle høyprisbidraget på kraft med virkning fra og med 1. oktober 2023. I tillegg foreslår regjeringen at innslagspunktet i den ekstra arbeidsgiveravgif-

ten økes til 850 000 kroner i 2024. Dette er ifølge regjeringen et første skritt i utfasingen av denne avgiften. Avgiftene på ikke-kvotepliktige klimagassutslipp økes med 19 prosent.

I et forlik med SV øker regjeringen bevilgningene over statsbudsjettet for 2024 til miljø og industri med om lag 5,3 milliarder kroner, mens bevilgningene til velferd, omfordeling, kultur og annet øker med om lag 5,6 milliarder kroner. Av dette finansieres 9 milliarder kroner ved å tappe et tapsavsetningsfond for eksportfinansiering, skatter og avgifter økes med om lag 1,3 milliarder, mens øvrige utgifter reduseres med om lag 0,8 milliarder kroner. Disse endringene er innarbeidet i vår prognose.

SPU hadde ifølge NB 24 en verdi på 12 413 milliarder kroner ved inngangen til 2023. Anslaget for statens netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten i 2023 er nedjustert til 903,1 milliarder kroner, fra 1 015,5 milliarder kroner i Revidert nasjonalbudsjett 2023 og fra 1 384 milliarder kroner i NB 23. Nedjusteringen skyldes hovedsakelig lavere gasspriser. I NB 24 er det lagt til grunn en fondsverdi ved inngangen til 2024 på 15 300 milliarder kroner. Til sammenlikning var fondsverdien i starten av desember om lag 16 000 milliarder kroner. Netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten i 2024 anslås til 832 milliarder kroner. Fondsverdien ved inngangen til 2025 anslås til 16 581 milliarder kroner. Vi forutsetter at realavkastningen av fondet blir 3 prosent og at innskuddene baseres på olje- og gasspriser som følger terminprisene. Dette gir en utvikling i SPU utover i prognosebanen som skaper et økt handlingsrom for finanspolitikken. Vi har antatt at oljepengebruken holdes under 3-prosentmålet som følge av usikkerhet forbundet med aksje- og valutakurser, samt et økende inn-dekningsbehov på lengre sikt.

I forrige konjunkturrapport anslo vi en økning i konsum og bruttoinvesteringer i offentlig forvaltning i 2023 på henholdsvis 2,7 og 1,2 prosent. I NB 24 anslås en økning i konsum og bruttoinvesteringer i offentlig forvaltning for 2023 på henholdsvis 2,1 og 0,4 prosent. I denne prognosen anslås veksten i konsum og bruttoinvesteringer i offentlig forvaltning i 2023 til henholdsvis 2,6 og 0,2 prosent. Veksten i bruttoinvesteringer er nedjustert som følge av oppdatert informasjon om blant annet investeringer i forsvar og offentlig administrasjon,

Boks 2.1. Hva skjer med norsk økonomi hvis Oljefondet faller 30 prosent?

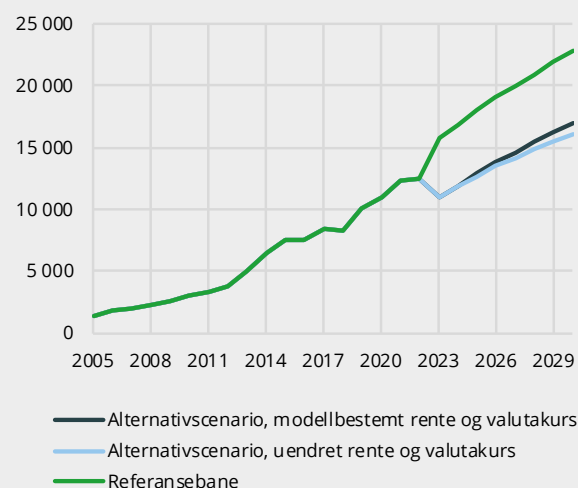
Statens pensjonsfond utland, eller Oljefondet, var i begynnelsen av desember 2023 verdsett til rundt 16 000 milliarder kroner. Dette utgjør mer enn fire ganger verdiskapingen på fastlandet i løpet av et år. Til neste år vil mer enn 1 av 5 kroner over statsbudsjettet være finansiert av Oljefondet. Ettersom en stor og stadig større del av finansieringen av statsbudsjettet kommer fra Oljefondet, har finanspolitikken og norsk økonomi blitt mer sårbar for fall i fondsverdien.

Oljefondet kan falle brått og mye. Ifølge stresstester fra Norges Bank kan en opptrapping av geopolitiske konflikter medføre et verdifall på hele 40 prosent, mens et scenario med vedvarende høyere inflasjon kan redusere Oljefondet med 30 prosent.¹ Beregninger utført for Finanspolitikktutvalget i 2022 viser at sannsynligheten for at Oljefondet halveres i realverdi i løpet av 30 år er om lag 3 prosent.² Beregningene viser også at det over samme periode er om lag 35 prosent sannsynlig at fondet faller 25 prosent eller mer fra en femårsperiode til den neste.

I denne boksen analyserer vi hvordan et vedvarende fall i Oljefondet på 30 prosent i 4. kvartal i år forplanter seg til resten av norsk økonomi gjennom lavere offentlig etterspørsel.³ Fortsatt påfyll av inntekter fra petroleumsnæringen og lavere oljepengebruk gjør at verdien av Oljefondet deretter henter seg litt inn igjen, se figur 1. Som nevnt vil flere scenarioer kunne gi opphav til et fall i fondets verdi, og de vil kunne påvirke norsk økonomi på forskjellige måter. Vi avgrenser oss til å se på effektene på norsk økonomi av redusert offentlig etterspørsel ved at staten må følge handlingsregelen for finanspolitikken i møte med et fall i Oljefondet. I analysen bruker vi den makroøkonomiske modellen KVARTS.⁴

Figur 1. Oljefondet (SPU)

Milliarder kroner

Kilde: KVARTS-beregninger, Statistisk sentralbyrå

¹ Se fremleggelse av Statens pensjonsfond utland, [Halvårsrapport 2023 \(nbim.no\)](#).

² Se Finanspolitikktutvalgets uttalelse i 2022 og bakgrunnstekst 4: «[Uttalelse om langsiktig bærekraft i statsfinansene 6. februar 2023](#)» ([finanspolitikktutvalget.no](#)).

³ Kjelsrud (2017) analyserer hvordan det finanspolitiske handlingsrommet påvirkes av endringer i henholdsvis oljeprisen og internasjonale aksjekurser, men analyserer ikke betydningen av at finanspolitikken endres.

⁴ Se Boug m.fl. (2023) for en nærmere beskrivelse av KVARTS.

Handlingsregelen for bruk av midler fra Oljefondet over statsbudsjettet baserer seg på at bruken av oljeinntekter over tid skal følge den forventede realavkastningen av Oljefondet og at svingninger i økonomien skal jevnes ut for å sikre god kapasitetsutnyttelse og lav arbeidsledighet.⁵ Våre beregninger legger til grunn at handlingsregelen følges ved at oljepengebruken gattes. Det betyr at staten bruker noe tid på å redusere oljepengebruken når Oljefondet faller. Handlingsregelen operasjonaliseres i KVARTS ved at fondsuttaket, målt ved det strukturelle oljekorrigerte budsjettunderskuddet, er et veid gjennomsnitt av fjorårets uttak justert for prisstigning og det langsiktige uttaksnivået.⁶ Denne regelen omtales ofte som en Tobin- eller MIT-regel, se for eksempel Kashif m.fl. (2020). Våre beregninger legger også til grunn at oljepengebruken tilpasses ved å endre konsum, investeringer og bruken av produktinnsats i offentlig forvaltning (stat og kommune). Kutene i offentlig tjenesteproduksjon er dermed bredt baserte. Overføringer til husholdninger og skattenivået holdes derimot uendret, reelt sett.⁷

Vi gjennomfører beregningene først i et scenario der renta og valutakursen holdes uendret før vi deretter analyserer hvordan pengepolitikken kan bidra til å motvirke noen av de negative effektene på økonomien. Tabell 1 og 2 viser avvik i makroøkonomiske hovedstørrelser fra referansebanen i tilfellet der henholdsvis renta og valutakursen holdes uendret og der renta og valutakursen er modellbestemt. Figurene 2 til 5 viser utslagene i uttaksprosenten, pengemarkedsrenta, arbeidsledigheten og inflasjonen målt ved konsumprisindeksen (KPI). Uttaksprosenten er målt som det strukturelle oljekorrigerte budsjettunderskuddet (SOBU) som andel av Oljefondet.

I tilfellet med uendret rente og valutakurs vil uttaksprosenten øke markert ettersom det tar tid før utgiftsnivået med Tobin-regelen reduseres i møte med fallet i Oljefondet. I 2024 er uttaksprosenten 1,1 prosentpoeng høyere enn i referansebanen og i 2030 er uttaksprosenten fremdeles rundt 0,6 prosentpoeng høyere. Etter tre til fire år har offentlig konsum blitt redusert med rundt 1 prosent og videre med rundt 3 prosent i 2030. Med kontinuerlig lavere offentlig etterspørsel, herunder lavere offentlig sysselsetting, øker også arbeidsledigheten gradvis, til den er rundt 1 prosentpoeng høyere enn i referansebanen i 2030. Da er sysselsettingen redusert med rundt 2 prosent i forhold til referansebanen, noe som tilsvarer om lag 60 000 personer. Lavere sysselsetting reduserer husholdnin-

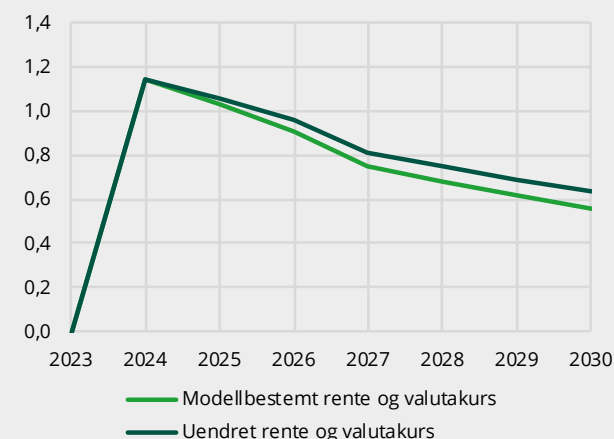
⁵ Se Samfunnsøkonomen nr. 4 2022 for artikler som går gjennom ulike faglige vurderinger som lå til grunn for handlingsregelen og analyserer egenskaper ved dagens regel og alternative regler

⁶ Den finanspolitiske regelen er definert som: $U_t = wU_{t-4} P_{G,t}/P_{G,t-4} + (1-w)r^*F_{t-4}$, der U_t er det strukturelle oljekorrigerte budsjettunderskuddet i periode t , P_G er prisindeksen for offentlige utgifter, F er Statens pensjonsfond utland (Oljefondet), w er Tobinvekten og r^* er den langsiktige uttaksprosenten fra Oljefondet. Den langsiktige uttaksprosenten reflekterer realavkastningen til fondet, for tiden anslått til rundt 3 prosent på årlig basis, og glatttingsparameteren (Tobinvekten) settes til 0,95. Implementeringen av denne likningen i KVARTS gjøres slik at oljepengebruken over tid justeres mot nivået i referansebanen, som ikke nødvendigvis er lik treprosentbanen.

⁷ Endringene i produktinnsats og kapital i offentlig forvaltning antas over tid å følge endringen i timeverk. Husholdningene tilpasser sitt konsum basert på utviklingen i realdisponibel inntekt, realformue og -rente. Vi har ikke analysert endringer i sammensetningen av husholdningenes konsum og til hvilken grad husholdningene vil erstatte tapet av offentlige velferdsgoder ved å skaffe seg tilsvarende tjenester fra private aktører.

Figur 2. Uttaksprosent. SOBU som andel av SPU¹

Avvik fra referansebanen. Prosentpoeng

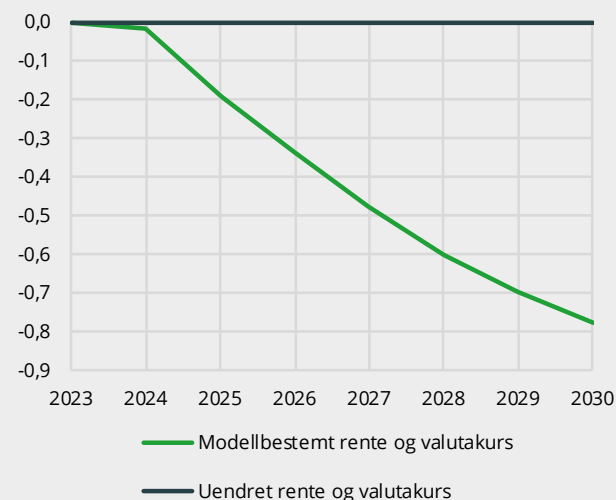

¹ SOBU og SPU er forkortelser for henholdsvis oljekorrigert budsjettunderskudd, strukturelt oljekorrigert budsjettunderskudd og Statens pensjonsfond utland (Oljefondet).

Kilde: KVARTS-beregninger, Statistisk sentralbyrå

Figur 3. Pengemarkedsrente

Avvik fra referansebanen. Prosentpoeng

Kilde: KVARTS-beregninger, Statistisk sentralbyrå

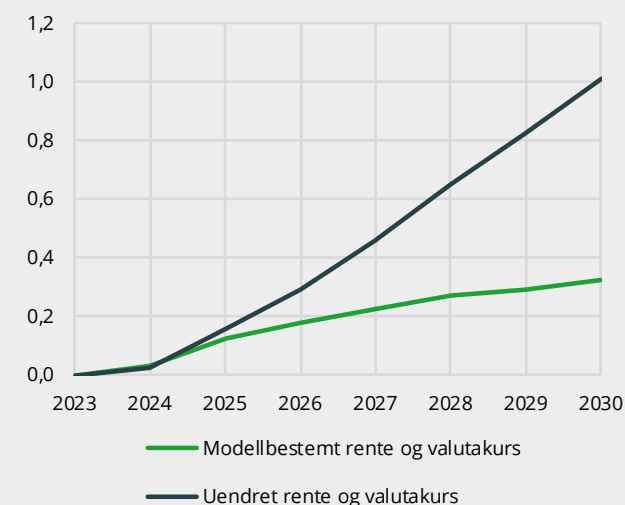
genes disponible realinntekt og trekker ned konsumet. Med lavere generell etterspørsel i økonomien reduseres inntektene og lønnsomheten i frontfaget, og da blir lønna lavere, noe som trekker ned konsumet ytterligere. Lavere lønn reduserer også virksomhetenes kostnader, som reduserer prisene på sine produkter og tjenester. Samlet sett trekkes aktiviteten i BNP Fastlands-Norge ned hovedsakelig som følge av lavere konsum og investeringer i både offentlig og privat sektor.

I tilfellet med modellbestemt rente og valutakurs vil sentralbanken redusere renta for å motvirke de negative effektene på norsk økonomi som følge av fallet i Oljefondet.⁸ Ifølge renteregelen i KVARTS responderer sentralbanken på end-

⁸ Styringsrenta påvirker ikke avkastningen av Oljefondet i internasjonal valuta. I beregningene påvirker heller ikke styringsrenta statens netto rente-inntekter utenom petroleumsvirksomheten

Figur 4. Arbeidsledighet (AKU)

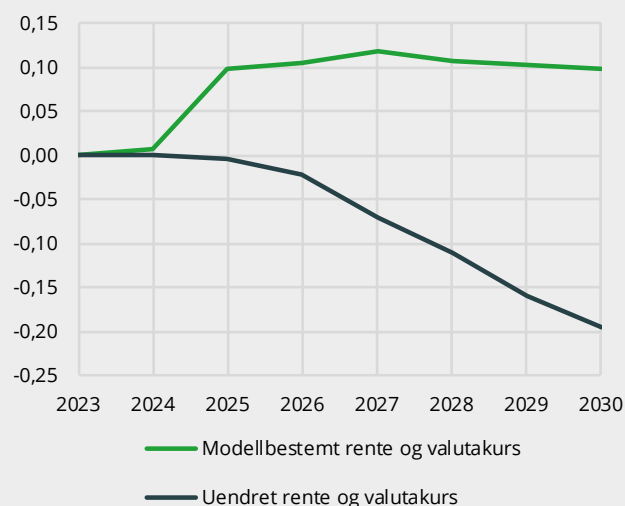
Avvik fra referansebanen. Prosentpoeng

Kilde: KVARTS-beregninger, Statistisk sentralbyrå

Figur 5. Inflasjon (KPI)

Avvik fra referansebanen. Prosentpoeng

Kilde: KVARTS-beregninger, Statistisk sentralbyrå

Rettet 8. desember 2023, kl 09.30

ringer i inflasjonen, årslønna og arbeidsledighetsraten.⁹ Våre beregninger viser at renta settes ned kontinuerlig gjennom analyseperioden og i 2030 er nivået 0,8 prosentpoeng lavere enn i referansebanen. Lavere rente stabiliserer økonomien gjennom flere kanaler. Husholdningenes disponible realinntekt reduseres ikke så mye med lavere rente som i tilfellet med uendret rente, og husholdningenes konsum faller derfor

⁹ Reaksjonsfunksjonen for pengemarkedsrenta i_t er spesifisert som avvik fra referansebanen $i_t - \bar{i}_t = \omega_i(i_{t-1} - \bar{i}_{t-1}) + \omega_u(u_t - \bar{u}_t) + \omega_\pi(\pi_t - \bar{\pi}_t) + \omega_w(w_t - \bar{w}_t)$, hvor $(i_{t-1} - \bar{i}_{t-1})$, $(u_t - \bar{u}_t)$, $(\pi_t - \bar{\pi}_t)$ og $(w_t - \bar{w}_t)$ er avviket mellom nivåene fra skiftberegningen og referansebanen i henholdsvis pengemarkedsrenta i periode $t - 1$ og arbeidsledighetsraten, inflasjonen (målt ved endring i KPI) og årslønna i periode t . De tilhørende vektene er $\omega_i = 0,67$, $\omega_u = -0,26$, $\omega_\pi = 0,10$ og $\omega_w = 0,29$. Renteregelen er inspirert av reaksjonsfunksjonen i Norges Banks hovedmodell NEMO, se Kravik og Mimir (2019, side 34).

Tabell 1. Oljefondet faller 30 prosent. Uendret rente og valutakurs

Avvik fra referansebanen i prosent der annet ikke er angitt

	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
BNP	0,0	-0,2	-0,4	-0,7	-0,9	-1,2	-1,5
Fastlands-Norge (markedsverdi)	0,0	-0,3	-0,6	-0,9	-1,1	-1,5	-1,8
Konsum, husholdninger mv.	0,0	-0,1	-0,2	-0,5	-0,8	-1,1	-1,5
Konsum, offentlig forvaltning	-0,1	-0,4	-0,8	-1,3	-1,8	-2,4	-3,0
Investeringer, næringer	0,0	-0,3	-0,6	-1,1	-1,9	-2,6	-3,2
Investeringer, offentlig forvaltning	0,2	-2,7	-4,6	-6,3	-6,9	-8,1	-8,9
Eksport ekskl. olje og gass	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2
Import	0,0	-0,2	-0,5	-0,8	-1,1	-1,6	-2,0
Arbeidsledighet (pp.)	0,0	0,2	0,3	0,5	0,6	0,8	1,0
Sysselsatte personer	0,0	-0,2	-0,5	-0,8	-1,2	-1,6	-1,9
Lønnskostnadsandel, industri (pp.)	0,0	0,0	0,0	-0,2	-0,4	-0,7	-0,9
Årslønn	0,0	-0,1	-0,2	-0,4	-0,7	-1,0	-1,4
Reallønn	0,0	-0,1	-0,2	-0,3	-0,5	-0,6	-0,8
Husholdningenes disp. realinntekt	0,0	-0,2	-0,5	-0,8	-1,2	-1,6	-2,0
Husholdningenes sparerate	0,0	-0,2	-0,3	-0,4	-0,4	-0,5	-0,5
Boligpris	0,0	-0,1	-0,4	-1,0	-1,8	-2,7	-3,9
Konsumprisindeksen (KPI)	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,2	-0,4	-0,6
Inflasjon (KPI, pp.)	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2
Pengemarkedsrente (pp.)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
NOK per euro ¹	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
OBU (mrd. kr.) ²	-1,5	-5,2	-9,4	-14,0	-18,4	-24,0	-30,3
SOBU / BNP F-N (pp.) ²	0,0	-0,2	-0,3	-0,4	-0,6	-0,7	-0,8
SOBU / SPU (pp.) ²	1,1	1,1	1,0	0,8	0,7	0,7	0,6
Oljefondet (SPU) ²	-29,9	-29,4	-29,2	-29,1	-29,1	-29,1	-29,2

¹ Positivt fortegn betyr depresiering.² OBU, SOBU, BNP F-N og SPU er forkortelser for henholdsvis oljekorrigert budsjettunderskudd, strukturelt oljekorrigert budsjettunderskudd, BNP Fastlands-Norge i løpende priser og Statens pensjonsfond utland.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

nesten ikke. Når renta reduseres svekkes også valutakursen.¹⁰ Dette løfter eksporten og lønnsomheten i frontfaget. Den nominelle lønna faller dermed ikke i motsetning til i tilfellet med uendret rente og valutakurs. Ettersom en svakere valutakurs bidrar til å løfte inflasjonen litt, faller reallønna, men kun med om lag halvparten så mye som i tilfellet med uendret rente og valutakurs. Arbeidsledigheten stiger, men ikke på langt nær så mye som i tilfellet med uendret rente og valutakurs. Det er lavere rente og glatting av oljepengebruken som gjør at utslagene på norsk økonomi ikke blir større når Oljefondet faller. Den finanspolitiske tilpasningen av oljepengebruken er imidlertid ikke ferdig i 2030 siden bare rundt halvparten av de nødvendige kuttene i oljepengebruk er gjennomført, se figur 1. De negative effektene av et fall i Oljefondet i år vil dermed heller ikke være ferdig utspilt da.

Våre beregninger viser at et fall i Oljefondet på 30 prosent vil bli krevende å håndtere både for finans- og pengepolitikken. I pengepolitikken må man avveie hensynet til å stabilisere inflasjon opp mot hensynet til å stabilisere arbeidsledigheten og aktivitetsutviklingen i økonomien. Selv om pengepolitikken

ikke kan påvirke trend-nivået til arbeidsledigheten kan den likevel påvirke det gjennomsnittlige nivået på arbeidsledigheten i møte med en økonomisk forstyrrelse (Holden, 2017). I beregningene settes renta slik at arbeidsledigheten gradvis øker litt samtidig som inflasjonen blir rundt 0,1 prosentpoeng høyere enn i referansebanen. Hvor mye arbeidsledigheten og inflasjonen vil øke i gjennomsnitt over en så lang tidsperiode vil avhenge av hvordan sentralbanken avveier hensynet til disse to størrelsene.

Når finanspolitikken må strammes inn, skaper det betydelige negative ringvirkninger i resten av økonomien. Et sentralt spørsmål blir derfor hvor stor glattingen av oljepengebruken skal være. Ved å glatte oljepengebruken mindre kommer man raskere ned til treprosentbanen, men de negative konsekvensene på økonomien de nærmeste årene blir da større. Dette gjør stabiliseringspolitikken enda mer krevende for sentralbanken. Ved å glatte oljepengebruken mer vil utslagene på økonomien bli mindre, men dette kommer på bekostning av at man bruker mer oljepenger og er lenger unna handlingsregelens krittstrek på 3 prosent. Handlingsregelen vil kunne miste sin betydning hvis avviket fra den langsiktige rettesnoen blir for stort og varer for lenge. Et annet sentralt spørsmål er hvordan innretningen av oljepengebruken skal tilpasses en lavere fondsverdi. Vi har lagt til grunn at all tilpasning skjer i form av redusert offentlig konsum, investeringer og produkt-

¹⁰ Et fall i Oljefondet på 30 prosent ville trolig blitt ledsaget av økt usikkerhet i valutamarkedet og en svekket kronekurs. Ettersom vi har avgrenset oss til kun å se på effektene av redusert offentlig etterspørsel ved at staten må følge handlingsregelen endres valutakursen i våre beregninger bare som følge av endringer i renteforskjellen mot utlandet.

Tabell 2. Oljefondet faller 30 prosent. Modellbestemt rente og valutakurs

Avvik fra referansebanen i prosent der annet ikke er angitt

	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
BNP	0,0	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Fastlands-Norge (markedsverdi)	0,0	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Konsum, husholdninger mv.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Konsum, offentlig forvaltning	-0,1	-0,4	-0,8	-1,1	-1,4	-1,8	-2,2
Investeringer, næringer	0,0	0,0	0,4	0,9	1,2	1,6	1,9
Investeringer, offentlig forvaltning	0,1	-2,6	-3,8	-4,7	-4,8	-5,4	-5,6
Eksport ekskl. olje og gass	0,0	0,2	0,4	0,6	0,9	1,1	1,3
Import	0,0	-0,2	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1
Arbeidsledighet (pp.)	0,0	0,1	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3
Sysselsatte personer	0,0	-0,2	-0,3	-0,4	-0,5	-0,6	-0,7
Lønnskostnadsandel, industri (pp.)	0,0	-0,3	-0,6	-0,8	-1,0	-1,1	-1,1
Årslønn	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,2
Reallønn	0,0	-0,1	-0,2	-0,3	-0,3	-0,4	-0,4
Husholdningenes disp. realinntekt	0,0	-0,2	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3	-0,4
Husholdningenes sparerate	0,0	-0,2	-0,3	-0,4	-0,5	-0,7	-0,8
Boligpris	0,0	0,2	0,6	1,1	1,9	2,7	3,5
Konsumprisindeksen (KPI)	0,0	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6
Inflasjon (KPI, pp.)	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Pengemarkedsrente (pp.)	0,0	-0,2	-0,3	-0,5	-0,6	-0,7	-0,8
NOK per euro ¹	0,1	0,9	1,5	2,1	2,7	3,0	3,3
OBU (mrd. kr.) ²	-1,4	-5,8	-11,7	-18,4	-25,0	-32,3	-39,9
SOBU / BNP F-N (pp.) ²	0,0	-0,2	-0,3	-0,5	-0,6	-0,7	-0,9
SOBU / SPU (pp.) ²	1,1	1,0	0,9	0,7	0,7	0,6	0,6
Oljefondet (SPU) ²	-29,3	-28,3	-27,4	-27,0	-26,4	-26,1	-25,6

¹ Positivt fortegn betyr depresiering.² OBU, SOBU, BNP F-N og SPU er forkortelser for henholdsvis oljekorrigert budsjettunderskudd, strukturelt oljekorrigert budsjettunderskudd, BNP Fastlands-Norge i løpende priser og Statens pensjonsfond utland.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

innsats, mens skattene og overføringene til husholdningene holdes uendret reelt sett. Andre tilpasninger, som skatteøkninger og reduserte overføringer, kan også være aktuelt dersom Oljefondet faller mye i verdi.

Våre beregninger er usikre. KVARTS representerer en forenklet beskrivelse av virkeligheten og fanger nødvendigvis ikke opp alle mekanismer i norsk økonomi. Det er i tillegg stor forskjell på om et fall i Oljefondet er midlertidig eller vedvarende, noe som kan være vanskelig å vurdere når fallet først inntreffer. Et fall i Oljefondets internasjonale verdi gjør Norge fattigere. Selv om beregningene er heftet med usikkerhet vil et stort og vedvarende fall i Oljefondet med stor sannsynlighet skape en krevende situasjon i norsk økonomi.

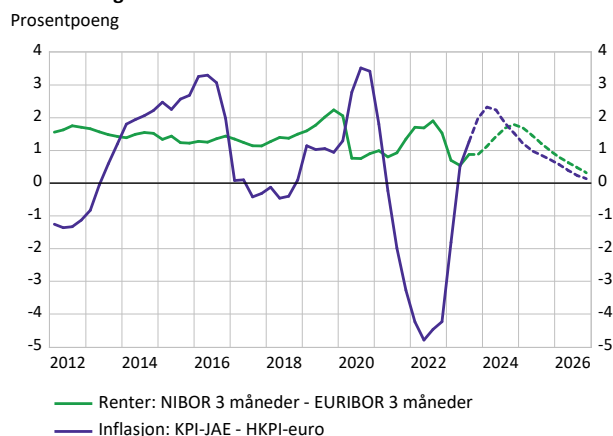
Referanser

Boug, P., T. von Brasch, Å. Cappelen, H. Hungnes, R. Hammerland, D. Kolsrud, J. Skretting, B. Strøm og T. C. Vigtel (2023). Fiscal policy, macroeconomic performance and industry structure in a small open economy, *Journal of Macroeconomics*, 76, 103524.

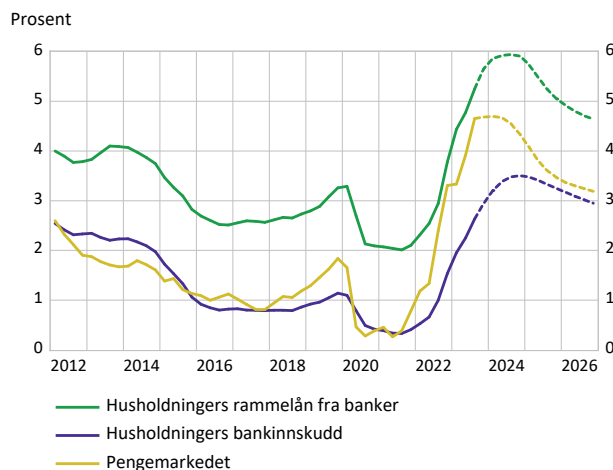
Kashif, M., F. Menoncin, og I. Owadally (2020). Optimal portfolio and spending rules for endowment funds, *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 55, 671–693.

Kjelsrud, A. (2017). Handlingsregelen og endringer i Statens pensjonsfond utland, *Økonomiske analyser* 2/2017.

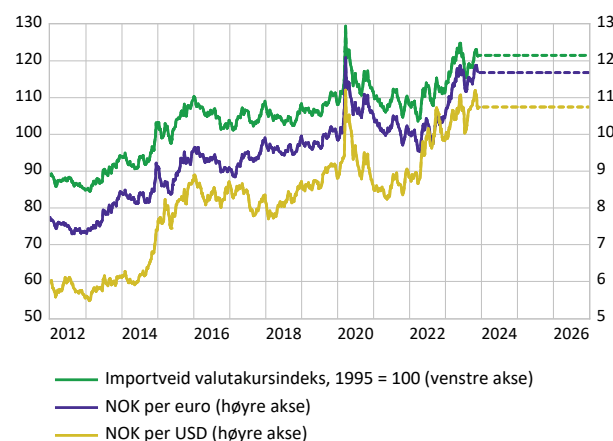
Holden, S. (2017). Revidert mandat for pengepolitikken, *Samfunnsøkonomen* nr. 2.

Figur 2.5. Rente- og inflasjonsforskjell mellom Norge og euroområdet

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå

Figur 2.6. Norske renter

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå

Figur 2.7. Valutakurser

Kilde: Norges Bank

samt utsatte leveranser av F-35-kampfly. NB 24 anslår en vekst i konsum og bruttoinvesteringer i offentlig forvaltning for 2024 på henholdsvis 1,4 og -0,5 prosent. I denne rapporten anslås veksten til henholdsvis 2,1 og 2,8 prosent. Offentlig konsum vokser deretter med om lag 2 prosent de påfølgende årene. I forrige konjunkturrapport anslo vi en vekst i konsum og bruttoinvesteringer i offentlig forvaltning i 2024 på henholdsvis 1,4 og 4,5 prosent. Veksten i offentlig konsum er oppjustert siden vi nå forventer en nedgangskonjunktur som vil bli dempet av motkonjunkturpolitikk. Veksten i bruttoinvesteringer er nedjustert i 2024 blant annet som følge av utsatte leveranser av F-35-kampfly. Motkonjunkturpolitikk innrettet mot bygg og anleggsbransjen trekker imidlertid anslagene for bruttoinvesteringer opp i hele prognosebanen. Import av kampfly vil i liten grad påvirke aktiviteten i norsk økonomi.

Regjeringen har signalisert økt satsning på forsvaret i tiden framover for å innfri NATO-målet i 2026. Vi forventer at leveransene av F-35-kampfly vil strekke seg ut i 2025, samt at satsinger innen hæren, marinen og luftforsvaret vil innebære omfattende investeringer. Realverdien av stønader forventes å vokse 4,1 prosent i 2023. Stønadene anslås å vokse med om lag 3,5 prosent de påfølgende årene. Det forventes dessuten et økende behov for helse- og omsorgsarbeidere i tiden framover.

2.2. Rentekuttene begynner i 2024

I september satte Norges Bank opp styringsrenta til 4,25 prosent. To år tidligere var den på 0 prosent. En så kraftig renteøkning på så kort tid har vi ikke sett siden 1998, da en tilsvarende økning i styringsrenta kom i løpet av drøye 3 måneder. I forbindelse med renteøkningen i september i år signaliserte Norges Bank at det sannsynligvis ville komme en ny renteøkning i desember. Dette signalet ble opprettholdt på rentemøtet i november.

Pengemarkedsrenta følger ofte styringsrenta med et påslag. Sommeren 2021 var 3-måneders pengemarkedsrenta på 0,2 prosent. Siden august i år har denne ligget nær 4,7 prosent, noe den også gjorde ved inngangen til desember.

Innskudds- og utlånsrentene har også økt fra rekordlave nivåer i 2. og 3. kvartal 2021. Gjennomsnittlig rammelånsrenta har i løpet av 8 kvartaler

økt med 3,5 prosentpoeng til 5,5 prosent ved utgangen av 3. kvartal i år. Gjennomsnittlig innskuddsrente har i samme periode økt med 2,6 prosentpoeng til 2,9 prosent. Rentedifferansen mellom disse utlåns- og innskuddsrentene er dermed på 2,6 prosentpoeng, den høyeste siden Statistisk sentralbyrå begynte å publisere separate rentesatser for rammelån med sikkerhet i bolig i 2006. Hvis vi måler rentedifferansen mellom banker og kredittforetaks gjennomsnittlige utlåns- og innskuddsrenter av alle typer, er rentedifferansen den høyeste siden 2004.

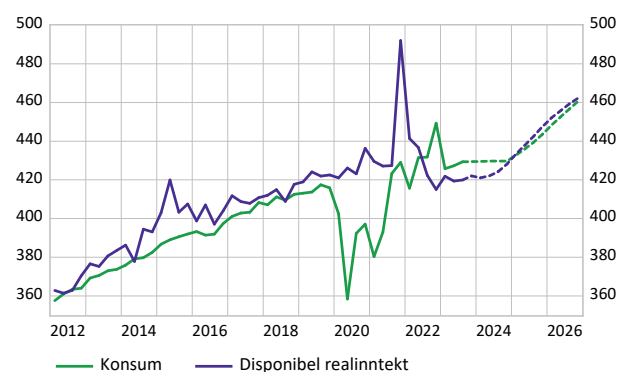
Norges Bank offentliggjorde i slutten av november noen av tallene i desember-utgaven av Regionalt nettverk. Disse tallene, som omtales som «et foreløpig tallmateriale», indikerer en nullvekst i aktiviteten i 4. kvartal i år og et lite fall i 1. kvartal neste år. Offentliggjøringen medførte at markedet justerte ned sine forventninger slik at det nå er mer sannsynlig at det ikke kommer en renteøkning enn at det blir en renteøkning i desember.

Norges Bank setter renta i hovedsak for å stabilisere inflasjonen rundt 2 prosent og for å sikre finansiell stabilitet. Sentralbanken tar også hensyn til at en høyere rente påvirker aktiviteten i norsk økonomi. Inflasjonen målt ved 12-månedersveksten i konsumprisindeksen (KPI) var 4,0 prosent i oktober i år, altså langt over målet på 2 prosent. 12-månedersveksten i KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) var på 6,0 prosent. Den høye inflasjonen nå taler for at det kommer en renteøkning i desember. Våre beregninger indikerer imidlertid at inflasjonen vil falle klart gjennom 2024 også uten en ny renteøkning i desember i år. I tillegg anslår vi at aktivitetsveksten blir lav neste år og at renta i utlandet er fallende. Vi forventer dessuten et svakt boligmarked. Dette støtter også opp om at det ikke kommer ytterligere renteøkninger i denne omgang. Vi har lagt til grunn at styringsrenta ikke heves i desember og at den holder seg på 4,25 prosent til midten av 2024, før den gradvis reduseres ned til 2,75 prosent i 2026. Med disse prognosene kommer den gjennomsnittlige rammelånsrenta opp i nær 6 prosent i hele 2024, før den faller til litt under 5 prosent i 2026.

Krona svekket seg kraftig gjennom de 5 første månedene i 2023. Mens én euro kostet 10,50 kroner ved inngangen til 2023, var prisen kommet opp i 12,00 kroner ved utgangen av mai. Fram mot

Figur 2.8. Inntekt og konsum i husholdninger mv.

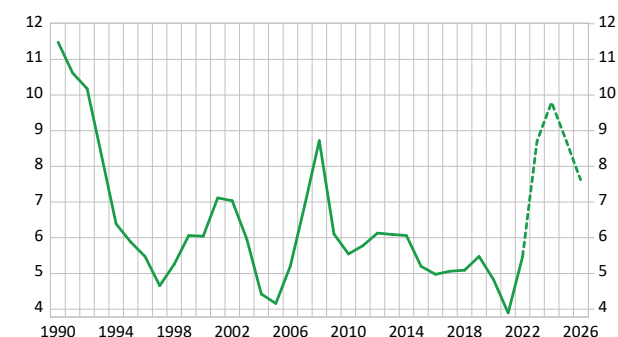
Sesongjustert, mrd 2021-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.9. Rentebelastning for husholdningene

Totale renteutgifter etter skatt som andel av disponibel inntekt i prosent, år

Kilde: Statistisk sentralbyrå

sommeren styrket krona seg igjen til en eurokurs på 11,20 kroner. Deretter svekket krona seg igjen fram til midten av november da man måtte ut med 11,90 kroner for én euro. De siste ukene har krona igjen styrket seg noe og ved inngangen til desember koster én euro om lag 11,70 kroner. Vi legger til grunn uendrete valutakurser framover. Det innebærer at valutaene i den importveide kronekursen blir 8,7 prosent dyrere på årsbasis i 2023. Siden krona nå er noe svakere enn gjennomsnittet hittil i år, innebærer en uendret kronekurs framover likevel en svekkelse på i overkant av 1,5 prosent på årsbasis fra i år til neste år. Den svake utviklingen for krona har vært en viktig årsak til inflasjonen, se boks 2.2.

2.3. Spareraten tar seg opp fra lave nivåer

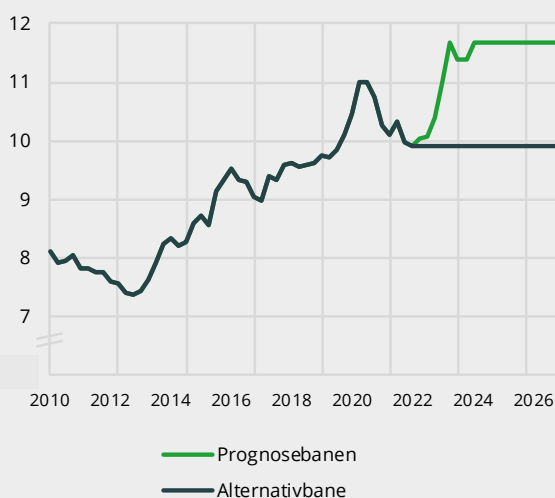
Ifølge inntekts- og kapitalregnskapet falt disponibel realinntekt for husholdninger og ideelle organisasjoner 3,4 prosent i 2022. Ved forrige publisering var fallet anslått til 2,4 prosent. Det reviderte vekstanslaget skyldes i hovedsak oppjusteringer av veksten i deflatoren for privat konsum på vel 0,5 prosentpoeng og i de direkte skattene for hushold-

Boks 2.2. Virkninger av kronevekkelse på pris- og lønnsvekst

Den norske krona har svekket seg markant siden begynnelsen av fjoråret. I en liten, åpen økonomi, som den norske, spiller valutakursen en viktig rolle for den økonomiske utviklingen. Endringer i kronekursen vil primært påvirke import- og eksportpriser målt i norske kroner, noe som igjen vil påvirke den innenlandske prisveksten. Kronekursen vil også ha innvirkning på andre økonomiske størrelser gjennom endringer i relative priser, se Boug m.fl. (2005, 2013).

I denne analysen studerer vi hvordan svekkelsen av krona siden begynnelsen av fjoråret har påvirket sentrale makro-økonomiske størrelser gjennom effektene på import- og eksportpriser. Analysen viser også hvordan virkningene endrer seg over tid. For å belyse betydningen av kronevekkelsen på norsk økonomi sammenlikner vi prognosebanen fram til utgangen av 2026 med en alternativbane hvor kronekursen holdes fast på nivået fra 1. kvartal 2022, da en euro kostet 9,90 kroner, se figur 1. Den samlede svekkelsen av krona fra 1. kvartal 2022 til starten av desember i år utgjør da 15 prosent. Analysen er gjennomført ved hjelp av den makroøkonomiske modellen KVARTS og bidragene fra eksport- og importpriser tar hensyn til sammensettingseffektene i modellen.^{1,2} For å rendyrke virkningene på norsk økonomi av kronekursendringer forutsetter vi at penge- og finanspolitikken, samt utviklingen i internasjonal økonomi, er som i prognosebanen.³

Figur 1. Kronekursen (NOK per euro) i prognose- og alternativbanen

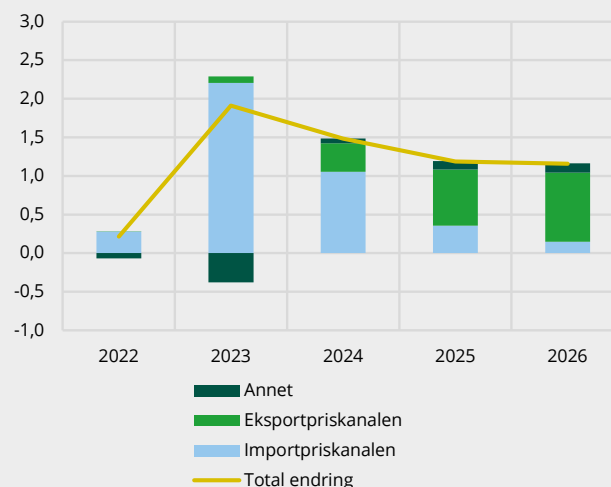
Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ Se Boug m.fl. (2023) for en nærmere beskrivelse av KVARTS.

² For å estimere de isolerte effektene av import- og eksportpriskanalene, har vi først identifisert alle kanalene som kronekursen virker gjennom på de relevante variablene. Deretter har vi beregnet ulike kombinasjoner av disse kanalene og bidragene fra hver enkelt kombinasjon ved å la nivået på variabler knyttet til hver kanal være det samme i alternativbanen som i prognosebanen. Med totalt 24 kombinasjoner, basert på fire kanaler (importpriser, eksportpriser, hjemmemarkedspriser, og årslønn), har vi utledet størrelsen på sammensettingseffektene og de unike bidragene fra hver enkelt kanal. Vi har antatt at sammensettingseffektene mellom importpriser/eksportpriser og andre variabler tilfaller importpriser/eksportpriser, og at sammensettingseffektene mellom eksportpriser og importpriser kan fordeles likt.

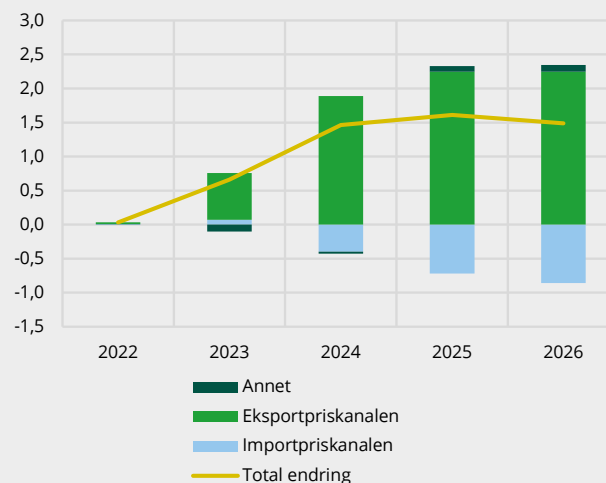
³ I boks 2.1 i Økonomiske analyser 2/2023 diskuterer vi konsekvensene av en svekket kronekurs for pengepolitikken hvis lønnstilpasningen hadde blitt raskere enn det som har vært erfaringen så langt. I boks 2.1 i Økonomiske analyser 3/2023 belyser vi hvordan renta bør respondere på høyere internasjonal prisvekst og svakere kronekurs.

Figur 2a. Kronevekkelse og betydningen av import- og eksportpriser på inflasjon. Uendret rente og finanspolitikk. Avvik fra alternativbanen i prosentpoeng

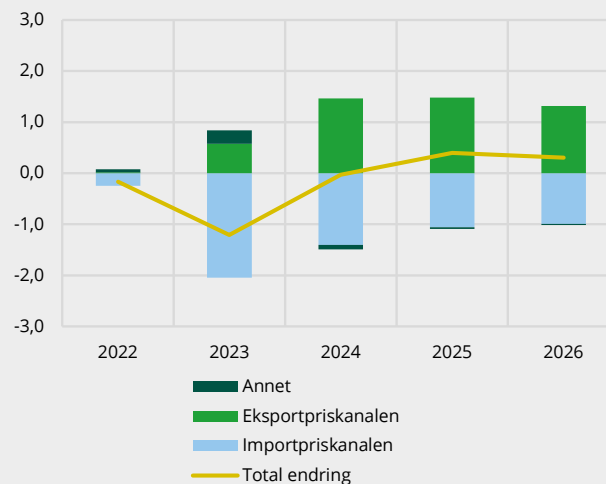
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2b. Kronevekkelse og betydningen av import- og eksportpriser på årslønn. Uendret rente og finanspolitikk. Avvik fra alternativbanen i prosentpoeng

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2c. Kronevekkelse og betydningen av import- og eksportpriser på reallønnsvekst. Uendret rente og finanspolitikk. Avvik fra alternativbanen i prosentpoeng

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Import- og eksportpriser påvirker norsk økonomi langs flere ulike kanaler. Figur 2 viser effektene av den svake kronekursen og betydningen av import- og eksportpriser på inflasjon, årslønn, og reallønn.

Økte importpriser som følge av kronesvekkelsen impliserer høyere priser på ferdigvarer konsumert av husholdningene. Dermed øker konsumprisindeksen (KPI). Virksomhetenes importerte innsatsvarer blir også dyrere, noe som isolert sett reduserer deres lønnsomhet. Økte kostnader fører til at norske produsenter øker prisene, spesielt i skjermet sektor, og legger dermed ytterligere press på inflasjonen. I 2023 bidrar økningen i importpriser til å løfte inflasjonen med 2,2 prosentpoeng, mens effekten nærmest er uttømt i 2026. I konkurranseutsatt sektor er det derimot vanskeligere for virksomhetene å øke prisene. Økte kostnader gir utslag i svekket konkurranseevne og lavere lønnsvekst. Denne effekten motvirkes noe av at deler av industrien også konkurrerer på hjemmemarkedet, og deres varer blir da relativt sett billigere enn de importerte. Samlet sett trekkes lønnsveksten ned 0,9 prosentpoeng i 2026 som følge av høyere importpriser.

Økningen i eksportprisene som følge av kronesvekkelsen fører til økt lønnsomhet for norske eksportører, og gjør norske varer mer konkurransedyktige på det internasjonale markedet. Driftsresultatet øker, og lønnskostnadsandelen i industrien faller. Forbedret lønnsomhet bidrar til å trekke lønnsveksten opp. Isolert sett trekker høyere eksportpriser årslønna opp med mer enn 2 prosent fra 2024 til 2026.⁴ Økte eksportpriser har ingen direkte effekt på KPI, men påvirker den innenlandske prisveksten gjennom stigende kostnader for virksomhetene som følge av økt lønnsvekst.

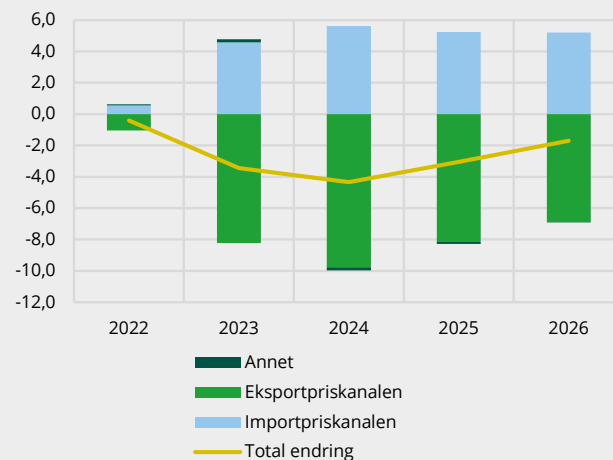
Svekkelsen av krona har totalt sett bidratt til å øke veksten i KPI og årslønna med henholdsvis 1,9 og 0,7 prosentpoeng i 2023. Veksten i reallønna er derimot redusert de første tre årene som følge av svakere krone. Importpriskanalen dominerer utviklingen i reallønna fram til 2024. Etter 2025 dominerer imidlertid eksportpriskanalen gjennom effekten av økt årslønnsvekst. Reallønna forblir imidlertid på et lavere nivå enn den ville ha vært hvis kronekursen ikke hadde svekket seg gjennom hele analyseperioden.

Figur 3 viser effektene av den svake kronekursen på lønnskostnadsandelene i industri og skjermet sektor. Eksportpriser er den viktigste kanalen for hvordan en svekket kronekurs påvirker lønnskostnadsandelen i industrien. Lønnskostnadsandelen har falt betydelig i industrien de siste to årene og ligger nå godt under det som har vært gjennomsnittet så langt på 2000-tallet, se boks 3.1. En svakere kronekurs forklarer en god del av dette fallet, og ifølge vår analyse har lønnskostnadsandelen i industrien falt med 3,4 prosentpoeng i år som følge av svekket krone. Høyere eksportpriser og økt lønnsomhet i frontfaget fører altså til et fall i lønnskostnadsandelen i industrien, selv om årslønna øker. Fallet blir imidlertid reversert mot slutten av prognosebanen som et resultat av stigende lønninger.

For skjermet sektor er bildet annerledes. Mens produktinnsatsprisene og lønnskostnadene har vært økende for de

Figur 3a. Kronesvekkelse og betydningen av import- og eksportpriser på lønnskostnadsandelen i konkurranseutsatt sektor. Uendret rente og finanspolitikk.

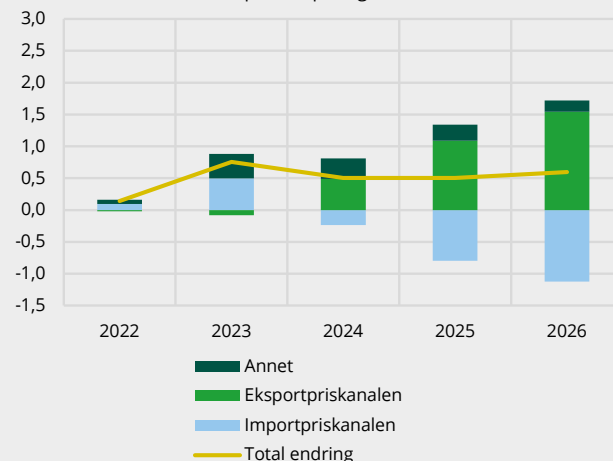
Avvik fra alternativbanen i prosentpoeng

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3b. Kronesvekkelse og betydningen av import- og eksportpriser på lønnskostnadsandelen i skjermet sektor. Uendret rente og finanspolitikk.

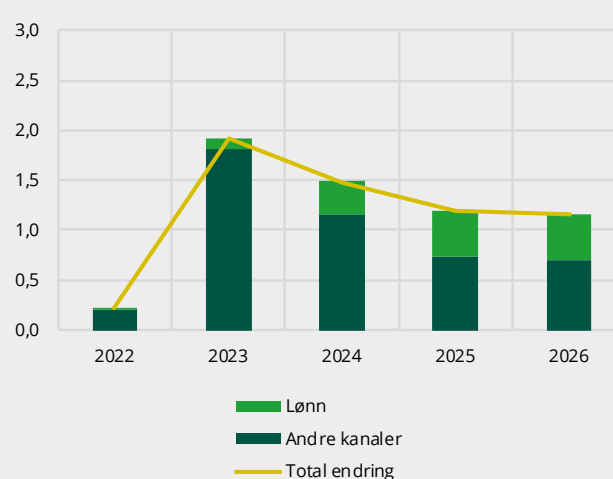
Avvik fra alternativbanen i prosentpoeng

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 4. Kronesvekkelse og betydningen av lønnsvekst på inflasjon målt ved KPI. Uendret rente og finanspolitikk.

Avvik fra alternativbanen i prosentpoeng

Kilde: Statistisk sentralbyrå

⁴ Se for eksempel Gjelsvik m.fl. (2020) som viser at lønnsdannelsen i Norge har vært kjennetegnet ved at det normalt tar tid før økt lønnsomhet i frontfaget slår fullt ut i økt lønn for arbeidstakerne.

skjermede næringene, ser ikke produksjonsprisene ut til å ha vokst i like høyt tempo (se boks 2.2 i Økonomiske analyser 3/2023). I tillegg har lønnskostnadsandelen i skjermet sektor vært økende, se boks 3.1. Ifølge vår analyse blir lønnskostnadsandelen i skjermet sektor trukket opp med nærmere 0,8 prosentpoeng i år som følge av svekket krone. Importpriskanalene er hovedårsaken til det i 2023. Etter hvert vil derimot vekst i lønningene via eksportpriskanalene være den viktigste årsaken til at lønnskostnadsandelen for skjermet sektor er høyere enn i alternativbanen.

Svekkelsen av krona fører til en økning i nominell lønn, som mot slutten av analyseperioden er 5,2 prosent over hva den ville vært uten svekkelsen. Figur 4 belyser hvor mye av inflasjonen som direkte kan forklares av lønnsvekst. Det direkte lønnsbidraget fanger i stor grad opp effekter gjennom eksportpriskanalene som følger av kronesvekkelsen. Vår analyse viser at i 2023 er importpriskanalene den primære drivkraften bak inflasjonen. Men, hvis kronekursen forblir svak og frontfaget opprettholder sin lønnsomhet, vil lønnsøkningen spille en stadig viktigere rolle. Uten en økning i renta i møte med svakere kronekurs blir inflasjonen fram til og med 2026 i gjennomsnitt liggende rundt 1,5 prosentpoeng høyere enn den hadde vært uten kronesvekkelsen.

Effekten av kronesvekkelsen på norsk økonomi virker altså gjennom flere kanaler. Gjennom økte importpriser fører svakere kronekurs til at veksten i konsumprisene tar seg opp. Samtidig slår økte eksportpriser ut i økt lønnsomhet i frontfaget. Dette veltes gradvis over i økt lønn, som legger et ytterligere press på inflasjonen. Virksomhetene i skjermet sektor må leve med økte priser på innsatsfaktorer og økte lønnskostnader. Husholdningenes økonomi forverres ved at reallønnsveksten faller i flere år.

Vår analyse er basert på en modell som representerer en forenklet beskrivelse av økonomiens virkemåte. Vi har i analysen tatt utgangspunkt i en eksogen finanspolitikk. Når kronekursen svekkes, øker verdien av Statens pensjonsfond utland (SPU) målt i norske kroner, noe som isolert sett fører til en styrking av offentlige finanser.⁵ Avhengig av finans-

⁵ Ifølge Dyvi (2022), vil svekkelsen av kronekursen bidra til en styrking av offentlige finanser gjennom en omfordeling av kjøpekraft fra privat sektor til offentlig forvaltning, så lenge den ikke får fullt gjennomslag i innenlandske priser og lønninger.

politikken kan dette innebære en økning av offentlige utgifter eller en reduksjon i skattenivået, som vil stimulere den norske økonomien, se Boug m.fl. (2023). Vår analyse forutsetter i tillegg uendret rente, og kronekursen er antatt å være eksogen. Ifølge Røisland (2022) vil imidlertid den pengepolitiske responsen være avgjørende for utviklingen i kronekursen på kort og mellomlang sikt, noe som igjen vil få konsekvenser for lønnsveksten og den innenlandske prisveksten. Vår analyse er partiell og har kun som mål å illustrere hvordan kronesvekkelsen påvirker pris- og lønnsvekst i fravær av stabiliserende finans- og pengepolitikk.

Referanser

Boug, P., Å. Cappelen og T. Eika (2005). Hvor raskt og sterkt er valutakursgjennomslaget i norsk økonomi? Økonomiske analyser: 4/2005.

Boug, P., Å. Cappelen og T. Eika (2013). Exchange rate pass-through in a small open economy: the importance of the distribution sector. *Open Economies Review*, 24, 853–879.

Boug, P., T. von Brasch, Å. Cappelen, R. Hammersland, H. Hungnes, D. Kolsrud, J. Skretting, B. Strøm og T. C. Vigtel (2023). Fiscal policy, macroeconomic performance and industry structure in a small open economy. *Journal of Macroeconomics*, 76, 103524.

Dyvi, Y. (2022). Kronekursendringer og handlingsrommet i finanspolitikken. Finansdepartementet, Arbeidsnotat 2022/1.

Gjelsvik, M., R. Nymoen og V. Sparrman (2020). Cointegration and structure in Norwegian wage-price dynamics. *Econometrics* 8.3, 29.

Røisland, Ø. (2023): Når kan lønns- prisspiraler oppstå? Om samspillet mellom pengepolitikken og lønnsdannelsen. Samfunnsøkonomen nr. 3.

ningene på rundt 8,5 milliarder kroner. Oppjusteringen i deflatoren skyldes endret sammensetning av konsumet i etterkant av basisårsskiftet i nasjonalregnskapet og innarbeiding av endelig tall for 2021 som samlet sett gjør at konsumgrupper med høyere prisstigning nå enn tidligere utgjør en større del av samlet konsum.¹ Direkte skatter er oppjustert som følge av ny informasjon om skatte- ligningen for ligningsåret 2022.

¹ Se nærmere omtale av revisjoner av husholdningenes konsum i avsnitt 3.10.

Dersom vi holder utbetalinger av aksjeutbytte utenom, som på grunn av tilpasning til økt utbytte- skatt fra 2022 var rekordhøye i 2021, var veksten i disponibel realinntekt 1,8 prosent i fjor.² Disponibel realinntekt utenom aksjeutbytte økte kraftig i 1. kvartal i fjor, men falt deretter i de tre påfølgende kvartalene. Gjennom de tre første kvartalene i 2023 vokste denne inntektsstørrelsen nokså moderat.

² Disponibel realinntekt utenom aksjeutbytte er kun fratrullet aksjeutbytte i inntekts- og kapitalregnskapet, og ikke skatte- utgiftene knyttet til disse. Det medfører at en del av veksten i disponibel realinntekt utenom aksjeutbytte også skyldes reduserte skatter knyttet til aksjeutbytte i 2022.

Utviklingen i fjor og så langt i år var drevet av økte lønnsinntekter som følge av sysselsettingsvekst, økte netto renteutgifter som følge av høyere utlånsrenter, samt prisøkninger på en rekke varer og tjenester.

Ifølge nasjonalregnskapet vokste samlet konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner hele 6,2 prosent i 2022. Årsveksten i fjor er nedrevidert med 0,7 prosentpoeng fra forrige publisering. Nivået på samlet konsum var likevel rundt 4,5 prosent høyere i 2022 enn i 2019, året før koronapandemien. Særlig tjenestekonsumet, i hovedsak hotell- og fritidstjenester samt passasjertransport, bidro stort til konsumveksten gjennom fjoråret. Dessuten økte varekonsumet kraftig i 4. kvartal i fjor som følge av rekordstore bilkjøp før innføringen av avgifter på elbiler fra 1. januar 2023. Mot slutten av 2022 kom forholdet mellom vare- og tjenestekonsumet, når vi ser bort fra bilkjøpene, tilbake til nivået før koronapandemien.

Store svingninger i bilkjøpene har preget konsumutviklingen også i år. I 1. kvartal falt samlet konsum 5,2 prosent ettersom bilkjøpene trakk mye ned på grunn av avgiftstilpasning. Siden bilkjøpene kom tilbake til mer normale nivåer i 2. kvartal vokste samlet konsum nokså moderat rundt 0,5 prosent i samme periode. Dersom vi ser bort fra bilkjøpene, falt samlet konsum om lag 0,5 prosent gjennom første halvår i år. I 3. kvartal var samlet konsum om lag 0,5 prosent høyere enn kvartalet før med særlig store bidrag fra nordmenns konsum i utlandet og tjenester tilknyttet reiseliv. Samlet tjenestekonsum har på sin side vist nær flat utvikling hittil i år.

Konsumet i løpende priser var i annet halvår i fjor høyere enn disponibel inntekt. Spareraten, målt som sparing som andel av disponibel inntekt, falt dermed fra rundt 14 prosent i 2021 til rundt 5 prosent i 2022. Spareraten justert for aksjeutbytte falt fra rundt 5,5 prosent til nær null prosent i samme periode. Tall fra inntekts- og kapitalregnskapet viser at spareringen falt rundt 7,5 prosentpoeng fra 4. kvartal 2021 til 1. kvartal 2022, mens spareringen justert for aksjeutbytte økte i samme størrelsesorden. Disse store endringene i spareringen over to kvartaler må ses i sammenheng med store endringer i utbetalinger av aksjeutbytte som skyldes tilpasninger til den økte utbytteskatten. Spareringen både med og uten aksjeutbytte falt i de neste tre

kvartalene i fjor før den tok seg opp gjennom årets tre første kvartaler fra lave nivåer.

Vi anslår nå at disponibel realinntekt uten aksjeutbytte vil falle rundt 1,5 prosent i år mot rundt 0,5 prosent ved forrige publisering. Nedjusteringen skyldes i hovedsak at husholdningenes formuesinntekter i første halvår nå anslås noe lavere i inntekts- og kapitalregnskapet. Neste år vil disponibel realinntekt vokse rundt 1 prosent og videre rundt 4 prosent i 2025 og 2026. Både lønnsinntekter og offentlige stønader vil reelt sett ta seg opp i takt med vesentlig lavere prisvekst i de tre siste årene av prognoseperioden. Fall i netto renteutgifter vil også bidra til inntektsvekst etter hvert som lånerentene reduseres som følge av kutt i styringsrenta. Nivået på rentebelastningen til husholdningene, målt som renteutgifter etter skatt som andel av disponibel inntekt, anslås til mellom 7,5 og 10 prosent i prognoseperioden. Til sammenlikning var gjennomsnittlig årlig rentebelastning 5,5 prosent i tiårsperioden 2010–2019. Vi må tilbake til begynnelsen av 1990-tallet for å finne en høyere rentebelastning enn lagt til grunn for 2024.

Vi legger til grunn at samlet konsum i 2023 vil falle rundt 1 prosent, om lag ett halvt prosentpoeng større enn ved forrige publisering. Dette vekstanslaget innebærer nokså flat utvikling gjennom siste kvartal i år. I løpet av de nærmeste årene vil konsumveksten gradvis ta seg opp og nå rundt 4 prosent i 2026. Utviklingen i samlet konsum i disse årene drives av tiltakende vekst i disponibel realinntekt, men dempes av svak utvikling i realboligpriser og økte realrenter.

Med våre anslag på inntekts- og konsumutviklingen samt anslag på sparing i kollektive pensjonsfond vil spareringen med og uten aksjeutbytte gradvis ta seg opp fra rundt 4 og null prosent i år til rundt 6,5 og 3 prosent i 2025 og 2026. Våre anslag innebærer at spareringen, både med og uten aksjeutbytte, da vil være nær sitt gjennomsnittlig årlig nivå i tiårsperioden 2010–2019.

2.4. Lavt nivå på boliginvesteringer også i 2024

[Statistisk sentralbyrås boligprisindeks for brukte boliger](#) viser at boligprisene falt 1,1 prosent fra 2. til 3. kvartal i år. Denne utviklingen henger trolig sammen med avtagende effekter av oppmykningsen i utlånsforskriften, samt økninger i utlånsren-

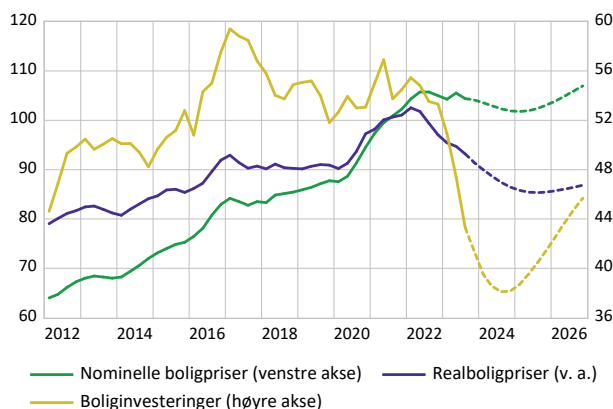
tene. Gjennom året har nivået på boligprisene for hele landet sett under ett vært likt nivåene gjennom 2022, men nivået for 3. kvartal ligger betydelig under dette. Til tross for at bransjen melder om et stort tilbud av bruktboliger, har dette så langt ikke gitt utslag i et større boligprisfall. Dette skyldes sannsynligvis at selgere i møte med lave bud heller venter enn å selge. Vi legger til grunn at det ikke vil skje noe i boligmarkedet framover som kan tvinge fram en høyere omsetningstakt og påfølgende kraftig fall i boligprisene som for eksempel en sterk økning i tvangssalg forårsaket av mislighold av boliglån.

Tall publisert av Eiendom Norge viser også et større tilbud og en lavere omsetning enn vanlig. Antallet boliger liggende ute for salg så langt i høst er det høyeste siden 2019 og nærmet seg 20 000 mot slutten av oktober. Omsetningen av bruktboliger i denne perioden på rundt 8 000 boliger er det laveste sammenliknet med samme periode tidligere år. Omsetningstiden har også steget noe i løpet av høsten. Prisnedgangen observert i august og september på henholdsvis 0,6 og 0,2 prosent ble etterfulgt av oppgang på 0,2 prosent i oktober. Denne oppgangen skyldes i stor grad aktiviteten i Oslo der boligprisene steg med 0,5 prosent. I november viser tallene at boligprisene steg med 0,1 prosent. Imidlertid er det viktig å ta hensyn til at boligprisutviklingen var svak i andre halvår i fjor og at det har påvirket sesongjusteringen en god del. Se boks 2.3 for en nærmere gjennomgang av sesongjusteringene av boligprisindeksene til Eiendom Norge og Statistisk sentralbyrå.

Det har vært et kraftig fall i boligbyggingen gjennom 2022 og 2023. På grunn av nedrevideringer av historiske tall fra nasjonalregnskapet har fallet i boliginvesteringene vært enda større enn vi så for oss i forrige rapport. Ifølge foreløpige tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap har investeringene falt med nesten 20 prosent fra 3. kvartal i 2022 til 3. kvartal i år. Ifølge tall fra Boligprodusentenes forening har nyboligsalget til og med oktober i år vært 45 prosent under nivået for tilsvarende periode i 2022. Som følge av dette er igangsettingen av nye boligprosjekter så langt i år 42 prosent under den som ble observert over samme periode i 2022. Det er spesielt for leiligheter at igangsettingen har vært svak. Her ligger nivået så langt i år 55 prosent under fjoråret. Den generelle usikkerheten rundt den økonomiske situasjonen, bruktboligprisene,

Figur 2.10. Boligmarkedet

Sesongjustert. Venstre akse: indeks, 2021 = 100
Høyre akse: mrd 2021-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå

rentenivået og økningen i konsumprisene, er alle mulige drivere av denne nedgangen som har gjort at vi nå ligger på samme nivå som under finanskrisa. Den nominelle prisveksten på nye boliger har til nå vært høy, men har kommet ned ifølge [Statistisk sentralbyrås prisindeks for nye boliger](#). Årsveksten i 3. kvartal lå på 0,5 prosent ned fra 5,7 prosent i 2. kvartal. Dette impliserer et moderat fall i realboligprisene for nye boliger. Årsveksten i prisene på byggematerialer holder seg foreløpig stabil på 3,6 prosent i oktober ifølge [Statistisk sentralbyrås byggekostnadsindeks for bustader](#), etter å ha kommet ned fra nesten 10 prosent ved starten av året. Den svake igangsettingen, og nyboligsalget spesielt, taler for lavt nivå på boliginvesteringer i tiden som kommer. Basert på dette, sammen med nedrevideringene av tallene fra nasjonalregnskapet, justerer vi investeringsanslaget for 2023 videre ned og venter et fall på rundt 16 prosent. Vi ser for oss svak utvikling også de neste årene med en liten bedring mot slutten av prognoseperioden.

Spesielt viktig for boligprisene er realrentenivået, samt veksten i husholdningenes kreditt og disponible realinntekt. I våre prognoser forventer vi at det fortsatt blir vekst i husholdningenes gjeld og at realrenta etter skatt (basert på KPI-JAE) blir positiv først i 2025 og 2026. Dette trekker boligprisprognosene opp alt annet likt. Samtidig forventer vi at veksten i husholdningenes disponible realinntekt blir svak neste år. Dette bidrar til å dempe boligprisveksten. Vi ser dessuten tegn til at det kan bli underskudd på boliger i årene som kommer og dette vil etter hvert kunne føre til et prispress oppover spesielt i sentrale strøk. Siste måling av Forventningsbarometeret publisert av Finans

Boks 2.3. Sesongkorrigerte tall for bruktboligpriser er nå mer usikre

Eiendom Norge og Statistisk sentralbyrå publiserer både ujusterte og sesongjusterte serier for bruktboligpriser i Norge. I de sesongjusterte seriene justeres det for et normalt sesongmønster i boligprisene. Metoden for sesongjustering tar hensyn til at sesongmønsteret kan endres over tid. Nye observasjoner av sesongmønsteret får dermed mer vekt enn tidligere observasjoner.

I 2022 var det store bevegelser i bruktboligprisene gjennom året. Dette har dermed bidratt til å endre sesongfaktorene både for Eiendom Norges månedlige indeks og for Statistisk sentralbyrås kvartalsvise statistikk. I denne boksen viser vi betydningen av endrete sesongfaktorer for boligprisindeksene fra både Eiendom Norge og Statistisk sentralbyrå ved å benytte sesongfaktorene for årene 2010–2019.¹

Sesongfaktorene vi benytter for indeksen fra Eiendom Norge er basert på den prosentvise forskjellen mellom den sesongjusterte serien og den ujusterte serien for hver måned i denne perioden, der vi legger lik vekt på alle årene i beregningen av sesongfaktorene. Vi beregner sesongfaktorer for Statistisk sentralbyrås kvartalsvise boligprisindeks på samme måte. Vi omtaler disse sesongmønstrene som «gamle sesongmønstre».

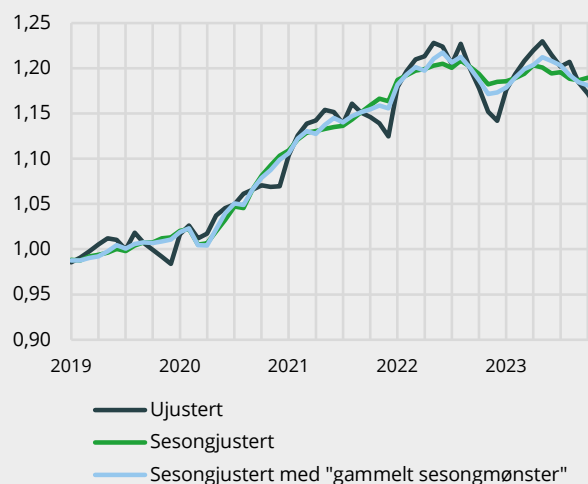
I figur 1 viser vi utviklingen i Eiendom Norge sin ujusterte boligprisindeks sammen med den offisielle sesongjusterte indeksen fra og med 2019. I tillegg har vi inkludert vår beregning av en sesongjustert indeks basert på et «gammelt sesongmønster». Vi ser at det er relativt små avvik mellom de to sesongjusterte seriene i 2019 og 2020. Fra slutten av 2021 er det store svingninger i den ujusterte boligpriserien. Det fører til at sesongfaktorene i den offisielle sesongkorrigerte statistikken justeres slik at forløpet for den sesongkorrigerte serien blir mer glatt. Dermed viser de offisielle sesongjusterte seriene mindre bevegelser gjennom 2022 og 2023 enn det man får hvis man benytter et «gammelt sesongmønster» til å sesongjustere serien. Serien basert på et «gammelt sesongmønster» viser at boligprisene har falt hver måned siden mai 2023, og at det samlede fallet i boligprisene fra mai til november er på 2,9 prosent. Den offisielle sesongkorrigerte boligprisindeksen viser et fall på bare 0,9 prosent i denne perioden. Eiendom Norge sin ujusterte boligprisindeks falt med hele 5,9 prosent fra mai til november 2023.

I figur 2 har vi gjort den samme øvelsen med den kvartalsvise boligprisindeksen fra Statistisk sentralbyrå. Her blir forskjellene mellom de to sesongjusterte seriene mye mindre. Noe av grunnen til det kan være at vi her ser på serier med en lavere tidsoppløsning (kvartalsserier framfor månedsserier). Den sesongkorrigerte serien basert på «gammelt sesongmønster» viser likevel et større fall i bruktboligprisene det siste kvartalet. Mens den offisielle sesongkorrigerte serien tilsier at fallet fra 2. til 3. kvartal i år var på 1,1 prosent, viser våre beregninger at bruktboligprisen falt med 1,3 prosent hvis vi legger «gammelt sesongmønster» til grunn.

Hvis vi tar utgangspunkt i at det «gamle sesongmønsteret» er korrekt og uendrete sesongkorrigerte boligpriser framover, kan vi beregne et såkalt overheng. Hvis den sesongkorrigerte

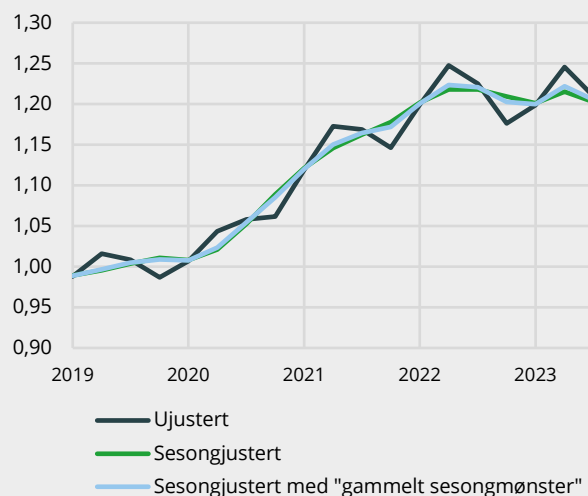
indeksen basert på «gammelt sesongmønster» har samme verdi i desember som den hadde i november i år, vil boligprisen falle med 0,3 prosent på årsbasis fra 2022 til 2023, målt med Eiendom Norges indeks. Holdes denne prisen også uendret i hele 2024, vil vi få et boligprisfall på 1,3 prosent fra i år til neste år. Antar vi at boligprisindeksen fra Statistisk sentralbyrå vokser prosentvis like mye som boligprisindeksen fra Eiendom Norge fra 3. til 4. kvartal i år, og vi benytter «gammelt sesongmønster» på begge serier, vil boligprisfallet bli på 0,6 prosent i år og ytterligere 1,2 prosent neste år. I prognosene har vi et enda større boligprisfall neste år, noe som innebærer at boligprisene ifølge våre prognoser skal falle ytterligere.

Figur 1. Ujustert og sesongjustert månedlig boligprisindeks fra Eiendom Norge, samt vår sesongjustering med «gammelt sesongmønster», 2019 = 1

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2. Ujustert og sesongjustert kvartalsvis boligprisindeks fra Statistisk sentralbyrå, samt vår sesongjustering med «gammelt sesongmønster», 2019 = 1

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ Tilsvarende beregninger er også gjort av Eiendom Norge, se «[Nye boligpriser kan være misvisende](#)» (nrk.no).

Norge viser tegn til at norske husholdninger ser positivt på egen økonomi neste år samtidig som de fortsatt har et dystert syn på norsk økonomi som helhet. Basert på disse premisene nedjusterer vi prognosen og anslår at boligprisene vil falle med 0,6 prosent i 2023. Vi ser for oss svak utvikling også neste år før boligprisene igjen vil vokse mot slutten av prognoseperioden. Stigende realrenter og svak utvikling i husholdningenes disponible realinntekter bidrar til å trekke realboligprisene ned om lag 15 prosent fram til 2025, fra et historisk høyt nivå i 2022. Vi må tilbake til bankkrisa på slutten av 1980- og starten av 1990-tallet for å finne et større fall i realboligprisene. Under finanskrisa var fallet i realboligprisene mindre enn halvparten så stort som det vi ser for oss nå.

2.5. Oppjusterte anslag for petroleumsinvesteringene

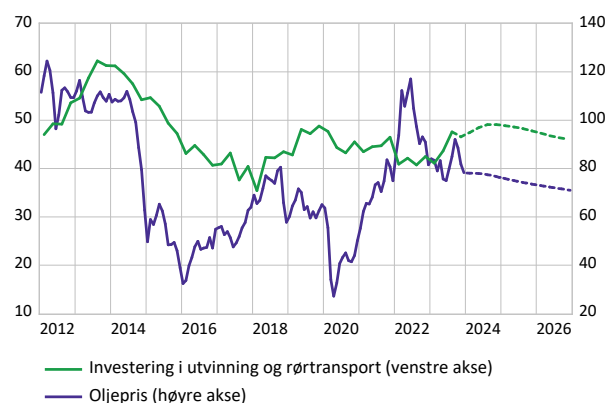
Etter å ha falt med 3,3 prosent i 1. kvartal i år har petroleumsinvesteringene økt med henholdsvis 6,1 og 9,1 prosent i 2. og 3. kvartal. Veksten i 3. kvartal var drevet av høyere aktivitet innen oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler. Investeringsaktiviteten knyttet til de mange utbyggingene som startet opp for ett år siden har tatt seg kraftig opp gjennom 2. og 3. kvartal. I tillegg har det vært høy aktivitet på en del utbygginger som nærmer seg ferdigstilling. Petroleumsinvesteringene i de første tre kvartalene i år er 7 prosent høyere enn i tilsvarende periode i fjor.

Mens investeringsprisene økte med 6,5 prosent i 2022, var prisveksten i årets første tre kvartaler på hele 10,5 prosent sammenliknet med samme periode i fjor. Den høyere prisveksten i år har sammenheng med klart høyere internasjonale priser på viktige investeringsvarer, samt en ytterligere svekkelse av den norske krona mot amerikanske dollar. Siden oljeselskapene kjøper mye av investeringsvarene i dollar, øker investeringsprisene målt i kroner når krona svekkes mot dollar.

I [Statistisk sentralbyrås kvartalsvise investeringstelling \(KIS\)](#) kartlegges oljeselskapenes investeringsplaner for det inneværende og det neste året. Det nominelle anslaget for 2023 i siste investeringstelling fra november er på om lag 217 milliarder kroner. Dette er en økning på 1,4 prosent sammenliknet med anslaget gitt i den forrige målingen i august og indikerer en nominell vekst på 23,4

Figur 2.11. Petroleumsinvesteringer og oljepris

Sesongjustert. Venstre akse: mrd 2021-kr, kvartal
Høyre akse: USD per fat

Kilde: Statistisk sentralbyrå

prosent sammenliknet med i fjor. Vi regner med at operatørene ikke får gjennomført alle investeringer de har planlagt for 4. kvartal, og anslår en nominell vekst på knappe 20 prosent i år. Gitt en vekst i investeringsprisene på 10 prosent vil dette i så fall gi en volumvekst på 9 prosent i år, noe som innebærer en liten oppjustering fra vår forrige konjunkturrapport. Oppjusteringen kommer som følge av et noe sterkere anslag i siste investeringstelling for 2023 enn ventet.

Tellingens anslag for 2024 er på om lag 232 milliarder kroner, som er hele 12 prosent høyere enn i forrige måling. Økningen for 2024 drives av høyere tall for feltutbygging, men anslagene øker også for alle de andre hovedkategoriene, bortsett fra for rørtransport. Det høyere anslaget innen feltutbygging har hovedsakelig sammenheng med at det nå er rapportert inn vesentlig høyere kostnader på enkelte utbyggingsprosjekter enn operatørene tidligere har anslått. Dette er merinvesteringer som trolig ikke bidrar til å utvide framtidig produksjonskapasitet vesentlig utover det som tidligere var planlagt. I tillegg er det blitt levert plan for utbygging og drift (PUD) på et nytt utbyggingsprosjekt til myndighetene, som derfor nå er kommet med i tellingen.

Vi antar at det vil komme til relativt sett beskjedne investeringer i 2024 fra prosjekter som det ennå ikke er levert PUD på. Basert på erfaringer med tidligere utbygginger er det også risiko for at noen av de nye utbyggingene kan få høyere kostnader enn det som ligger inne i de initiale investeringsplanene. Det kan dreie seg om både høyere enn forventede investeringspriser og at oppbyggingen

av realkapitalen krever større investeringsaktivitet enn tidligere forventet. I en del av de andre investeringskategoriene, særlig felt i drift, antas investeringene i 2024 å bli noe høyere enn det som ligger inne i den siste tellingen. Vi hever prognosen for investeringsveksten til 8 prosent, mot 5 prosent i forrige konjunkturrapport, hovedsakelig som følge av den siste tellingens sterke investeringsanslag for 2024.

Når de minste av de pågående feltutbyggingene som ble besluttet i fjor blir ferdigstilt i 2025 og tidlig i 2026 antar vi at investeringene fra disse ikke blir fullt ut erstattet av kommende utbygginger, noe som vil medføre en lavere utbyggingsaktivitet i 2025 og 2026. Denne nedgangen blir bare delvis dempet av høyere aktivitet innen nedstengning og fjerning i disse årene. Vi anslår at petroleumsinvesteringene faller med henholdsvis 1 og 4 prosent i 2025 og 2026. Investeringsnivået i 2026 vil da være litt lavere enn vi anslo i forrige konjunkturrapport, men summen av investeringer over årene 2023–2026 er blitt hevet med 1,3 prosent sammenliknet med forrige rapport.

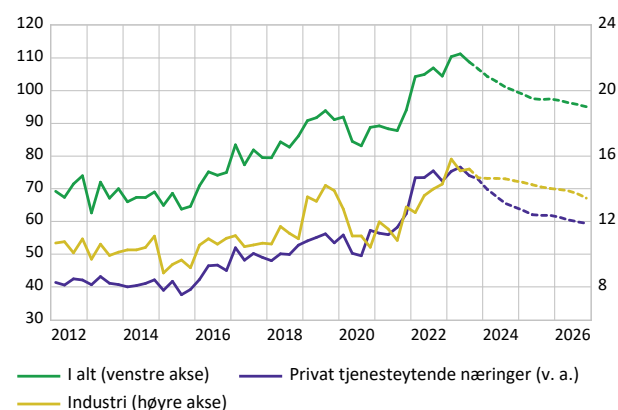
Olje- og gassutvinningen var i årets tre første kvartal 1,1 prosent lavere enn i samme periode i fjor. Væskeproduksjonen økte med hele 7,1 prosent i denne perioden, mens gassproduksjonen var 8,1 prosent lavere enn i samme periode i fjor. Oljedirektoratet anslo tidligere i høst at petroleumspanproduksjonen vil øke med 1,1 prosent i år og videre med 4,3 prosent i 2024. Etter dette har det vist seg at gassproduksjonen for september ble betydelig lavere enn Oljedirektoratet anslo. Basert på dette anslår vi nå et produksjonsfall på 1,5 prosent i år etterfulgt av en vekst på rundt 7 prosent i 2024. Petroleumspanproduksjonen ventes videre å øke med 1,5 prosent i 2025, før den antas å falle med 2,2 prosent i 2026.

2.6. Økt fokus på investeringer innen kraftforsyning

Foreløpige tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap viser at næringsinvesteringene har vokst fram til og med 2. kvartal og har deretter falt med 2 prosent i 3. kvartal. Det har vært en negativ trend i veksttakten på investeringene. Investeringene innen industri og bergverk steg svakt i 3. kvartal, etter negativ vekst i 2. kvartal. Den sterke utviklingen i investeringer i industri og bergverk i 2023 kom i 1. kvartal med en vekst på over 10 prosent. Investeringer

Figur 2.12. Investeringer i fastlandsnæringer

Sesongjustert, mrd 2021-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå

i tjenesteytende næringer har vært nær uendret siden begynnelsen av 2022, noe som bidrar sterkt til å holde veksten i de samlede næringsinvesteringene nede.

Virksomhetene innen industri og bergverk, kraftforsyning og olje og gass rapporterer jevnlig til [Statistisk sentralbyrås investeringsundersøkelse](#) om planlagte og utførte investeringer. Novemberrapporten viser at investeringer innen industri og kraftforsyning vil bidra positivt til vekst innen næringsinvesteringer ut 2023. Virksomhetenes anslag for 2024 viser videre oppgang innen kraftforsyning, men en nedgang innen industri og bergverk. Nivået på investeringene innen industri og bergverk i 2024 vil likevel være svært høyt i et historisk perspektiv.

Det er store enkeltprosjekter innen metallindustri, skipsbygging, oljeplattformer, gummi, plast og mineralsk industri som bidrar til en oppgang i industriinvesteringer i 2023. I 2024 skyldes den ventede nedgangen at en god del prosjekter ble ferdigstilt i 2023 og ventes å bli ferdigstilt i 2024, uten at nye har kommet til ennå. Fordi det er store enkeltprosjekter som forklarer nedgangen, er det heftet usikkerhet rundt anslaget for neste år.

Innen kraftforsyning holdes investeringsveksten oppe av investeringer innen overførings- og distribusjonsleddene, mens lavere investeringer i produksjonsleddet demper veksten. De nye investeringsprosjektene som virksomhetene har meldt inn for 2024, knytter seg imidlertid til både distribusjons- og produksjonsleddene, mens fjernvarme og annen kraftforsyning trekker ned. Investeringer i kraftforsyning er, som investeringer i industri og bergverk, konsentrert om noen store enkeltpro-

sjekter. Dette skaper usikkerhet i investeringsanslagene. Nye vindkraftprosjekter, havvindsatsing og økt investeringstakt for å forsterke det sentrale strømmettet vil kunne bidra til sterkere vekst de kommende årene.

Norges Banks undersøkelse av virksomhetenes framtidsutsikter, [Regionalt nettverk \(norges-bank.no\)](https://norges-bank.no) for 3. kvartal 2023, viser at virksomhetene tror investeringsvolumet blir lite endret fra i fjor til i år, og at investeringene faller neste år. Svak utvikling i investeringer innen tjenesteytende næring bidrar til at den samlede investeringsveksten anslås flat eller svakt negativ neste år. Virksomhetene forklarer nedgangen med høy prisvekst, økte renter og usikkerhet rundt den økonomiske utviklingen framover.

I våre prognoser vil næringsinvesteringene samlet øke litt i 2023. Økningen i år er bredt basert og spesielt stor innen industri og bergverk. Til neste år ventes næringsinvesteringene å falle. Det er særlig høye rentenivåer innenlands, internasjonal nedgangskonjunktur og svake vekstutsikter framover som legger en demper på investeringsveksten. Likevel vil investeringsnivået være svært høyt ut prognoseperioden, og fremdeles høyere enn nivået før pandemien.

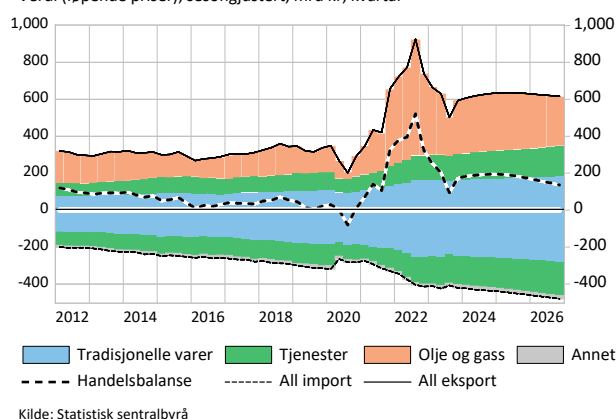
2.7. Svekket, men fortsatt sterk utenriksøkonomi

Norge har siden 1989, med unntak av i pandemiåret 2020, hatt overskudd i handelen med utlandet. Både 2021 og 2022 så et rekordhøyt handelsoverskudd som følge av høye olje- og gasspriser. Selv om pris og produksjon av gass har falt siden 2022, ligger 2023 an til å få historiens nest høyeste handelsoverskudd.

Handelsbalansen (uten eksport av olje og gass) har vært negativ og med en negativ trendvekst siden 1979. Det økende handelsunderskuddet kan se ut til å ha flatet noe ut de siste 2–3 årene. Prisene på varer og tjenester eksportert fra Fastlands-Norge steg mer enn prisene på importerte varer og tjenester i 2021 og 2022. Disse bytteforholdgevinstene bidro til å bremse handelsunderskuddet. Endringer i eksport- og importvolumene på varer og tjenester bidro også til å redusere handelsunderskuddet i 2021, for deretter å øke det i 2022. I 2023 ligger det an til bytteforholdstap og redusert eksportunderskudd.

Figur 2.13. Utenriksøkonomi

Eksport (positiv akse), import (negativ akse) og handelsbalanse
Verdi (løpende priser), sesongjustert, mrd kr, kvartal

I 3. kvartal i år falt sesongjustert eksport av tradisjonelle varer i både volum og pris. Eksporten av industriprodukter bidro mest til volum- og prisnedgangen. Eksporten av tjenester økte så vidt i volum og mer i pris, med positive bidrag til både volum- og prisveksten fra utlendingers konsum i Norge og eksporten av finans- og forretningstjenester.

Også sesongjustert import av tradisjonelle varer falt i volum og pris i 3. kvartal i år. Redusert import av biler bidro mest til volumnedgangen, mens raffinerte oljeprodukter bidro mest til prisnedgangen. Tjenesteimporten økte i volum og så vidt i pris. Utenom nordmenns konsum i utlandet var det nedgang i tjenesteimporten. Import av tjenester tilknyttet luftfart hadde stor prisstigning i 3. kvartal som i 2. kvartal i år.

I år ligger det an til høy vekst i eksporten av tradisjonelle varer og tjenester, mens olje og gass eksporten ser ut til å bli noe redusert. To år med sterk prisvekst for fastlandseksporten fortsatte ikke i år. Olje- og gassprisene er sterkt reduserte fra i fjor. Bredt basert vekst i importen av tjenester sammen med nordmenns høye konsum i utlandet sørger for vekst i samlet import i år. Kronesvekkelsen har trolig bidratt til at importprisveksten blir høy.

For de kommende tre årene anslår vi en moderat vekst i eksporten fra Fastlands-Norge og en høy olje- og gass eksport. En svak krone vil bidra til en svak vekst i importen. Importprisene ventes å stige mer enn prisene på fastlandseksporten. Olje- og gassprisene ventes å falle internasjonalt.

Det rekordhøye handelsoverskuddet i fjor vil bli mer enn halvert i år, men deretter venter vi ingen store endringer de neste tre årene i prognoseperioden. Tillagt et økende overskudd på rente- og stønadsbalansen anslås summen – driftsbalansen overfor utlandet – som andel av BNP å falle fra 30 prosent i fjor til om lag 17 prosent i år og holde seg under 20 prosent de neste årene.

2.8. Svake utsikter for norsk økonomi

Siste publisering av kvartalsvis nasjonalregnskap viste en vekst i BNP Fastlands-Norge på 0,1 prosent fra 2. til 3. kvartal 2023. I fjor vokste BNP Fastlands-Norge moderat og økonomien hentet seg fortsatt inn etter koronapandemien, men gjennom 2023 har aktivitetsnivået i fastlandsøkonomien så langt vært nær uendret.

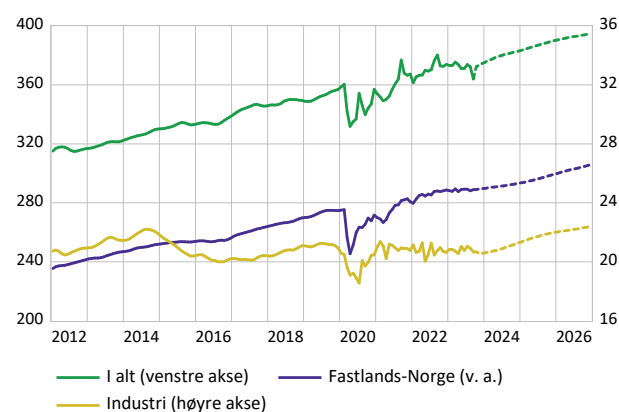
Det er et sammensatt bilde som preger aktiviteten i norsk økonomi. På den ene siden har høye priser og renter dempet husholdningenes etterspørsel, og husholdningenes boliginvesteringer er fallende. Det har særlig redusert aktiviteten i bygge- og anleggsvirksomheten og i varehandelsnæringen. På den andre siden har økte investeringer på norsk sokkel trukket opp aktiviteten blant industrinæringene som leverer varer til olje- og gassvirksomheten. På grunn av vedlikehold av gassinfrastrukturen de siste to kvartalene har det imidlertid blitt produsert mindre petroleum på sokkelen enn i fjor. Blant tjenestenæringene har veksten flatet ut gjennom året, men næringsrettet tjenesteyting viser en sterkere utvikling enn tjenester rettet mot husholdningene.

Mye nedbør, og særlig ekstremværet «Hans», preget utviklingen i 3. kvartal. Totaleffekten av uværet er vanskelig å fastslå, men de største utslagene var i jordbruket og elektrisitetsnæringen. Uværet rammet avlingene, samtidig som det førte til høy produksjon av vannkraft. Holdes disse to uvanlige, ikke-konjunkturelle effektene utenom, ville det vært en nedgang på 0,1 prosent i fastlandsøkonomien i 3. kvartal.

Tall fra nasjonalregnskapet viser at bruttoproduktet i bygge- og anleggsvirksomheten har falt hvert kvartal i år. I 3. kvartal var nedgangen på 0,6 prosent. I [Regionalt nettverk \(norges-bank.no\)](https://norges-bank.no) for 3. kvartal melder bygge- og anleggsvirksomhetene at det er boligbyggingen som faller mest, men at også aktiviteten innen ombygging og rehabilitering dempes av lav husholdningsetterspørsel. Nedgan-

Figur 2.14. Bruttonasjonalprodukt

Sesongjustert, mrd 2021-kr, måned

Kilde: Statistisk sentralbyrå

gen i bygge- og anleggsvirksomheten har imidlertid vært forholdsvis beskjedne så langt i år, og bruttoproduktet er 1,7 prosent lavere i 3. kvartal enn i begynnelsen av året. Til sammenlikning har husholdningenes boliginvesteringer falt over 17 prosent i samme periode. Tall fra [Statistisk sentralbyrås byggearealstatistikk](https://statistikksentral.no) viser i tillegg at antallet igangsettingstillatelser for nye boliger er på sitt laveste siden 2010. Det tyder på at nedgangen i bygge- og anleggsvirksomheten vil tilta framover.

Bruttoproduktet i varehandelsnæringen, som inkluderer både detalj-, engros-, og bilhandel, falt 1,6 prosent i 3. kvartal. Tall fra [Statistisk sentralbyrås varehandelsindeks](https://statistikksentral.no) viser at detaljhandelen har falt nokså sammenhengende siden midten av 2021. For to år siden var den innenlandske vareetterspørselen uvanlig høy på grunn av lav grensehandel under pandemien, men nå har høye levekostnader ført til at husholdningenes disponible realinntekt har falt. Virksomhetene i Regionalt nettverk melder at husholdningene velger rimeligere alternativer enn før. I tillegg meldes det om flomstengte butikker og ødelagte varelagre på grunn av nedbøren i 3. kvartal.

Forretningsmessig tjenesteyting har også utviklet seg svakt det siste året. Det skyldes hovedsakelig redusert aktivitet i bemanningsbyråene. Nye regler som strammet inn bruken av innleid arbeidskraft ble innført 1. april i år, og trådte i full kraft 1. juli. Det har gitt næringen vesentlig mindre å gjøre.

Blant øvrige tjenestenæringene har utviklingen vært mer positiv. I Regionalt nettverk meldes det at virksomhetene kjøper flere tjenester, særlig konsulenttjenester tilknyttet energiomstilling og økt

bærekraft i næringslivet. Nasjonalregnskapstall viser at finans, IKT og spesielt teknisk tjenesteyting, herunder teknisk konsulentvirksomhet, vokste i 3. kvartal. Tjenestenæringer tilknyttet reiseliv, som transport og overnatting og servering, ble trukket litt opp i 3. kvartal av at mange ferierte i Norge, godt hjulpet av den svake krona.

I industrinæringene har aktiviteten samlet sett utviklet seg svakt, men positivt så langt i 2023. I [Statistisk sentralbyrås konjunkturbarometer for industri og bergverk](#) melder industrilederne om fall i ordretilgangen fra både hjemme- og eksportmarkedet, men det er store bransjevis forskjeller. På grunn av de høye salgsprisene på eksportrettede industrivarer etter koronapandemien og krigsutbruddet i Ukraina, har lønnsomheten vært god i industrien. I 3. kvartal meldte imidlertid mange industriledere om høyere vekst i innsatsprisene enn i salgsprisene, og redusert lønnsomhet.

Blant eksportrettede industrinæringer viser nasjonalregnskapstall at aktiviteten falt i 3. kvartal. Det skyldtes delvis at det var perioder med driftsstans i viktige foretak innen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri. Dersom foretakene kommer tilbake i full drift, kan man isolert sett vente noe vekst i denne næringen i 4. kvartal. Ifølge konjunkturbarometeret er imidlertid de generelle utsiktene for 4. kvartal negative blant eksportrettede industrinæringer. Det ventes at oppdragsmengden fra både hjemme- og eksportmarkedet vil gå ned.

Blant industrinæringene som produserer varer til olje- og gassvirksomheten, deriblant bygging av oljeplattformer og moduler, har aktiviteten vokst hvert kvartal så langt i 2023. Etter at mange feltutbyggingsprosjekter på norsk sokkel ble levert sent i fjor, har oljeleverandørene fått mange nye oppdrag. Ifølge konjunkturbarometeret ventes aktiviteten blant oljeleverandørene å vokse i 4. kvartal.

I våre prognoser er BNP Fastlands-Norge anslått til å ha en årsvekst på 0,7 prosent i 2023. Det er 0,3 prosentpoeng lavere enn vi anslo ved forrige publisering. Nedjusteringen skyldes både at nasjonalregnskapstall for 3. kvartal viste en svakere utvikling enn forventet, og at vi venter at nedbremsingen i økonomien vil fortsette i 4. kvartal. Vi ligger nå an til en tilnærmet flat utvikling i BNP Fastlands-Norge gjennom hele 2023.

Vekstanslaget for neste år er også nedjustert betydelig, til 0,9 prosent. Det er hele 0,8 prosentpoeng lavere enn i vår forrige prognose. Nedjusteringen skyldes i stor grad det kraftige fallet i husholdningenes boliginvesteringer i år, som ble forsterket i 3. kvartal. Vi venter at den svake boligetterpørselen vi nå ser vil føre til en større nedgang for bygge- og anleggsnæringen til neste år enn vi har sett så langt. Arbeidsproduktiviteten har utviklet seg unormalt svakt i det siste. Vi legger til grunn at veksten i arbeidsproduktiviteten gradvis tar seg opp og at BNP Fastlands-Norge da vil komme tilbake på trendnivå i 2026.

2.9. En svakt stigende arbeidsledighet

Arbeidsledigheten er fremdeles lav og yrkesdeltakingen høy, men framover forventer vi at lav økonomisk vekst vil medføre en svakt stigende arbeidsledighet.

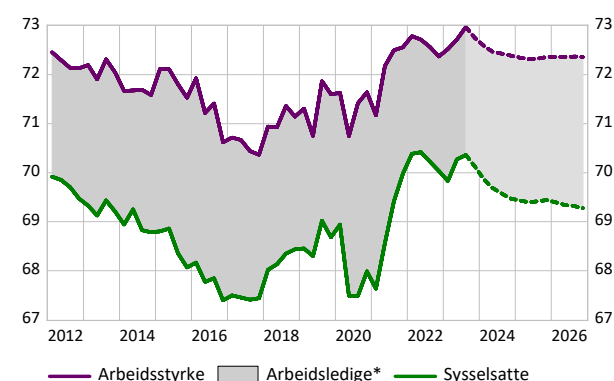
Ifølge Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) økte den sesongjusterte arbeidsledigheten fra 3,4 prosent i 2. kvartal 2023 til 3,6 prosent i 3. kvartal, etter å ha ligget på mellom 3,2 og 3,3 prosent gjennom hele 2022. Dette er likevel lavere enn den gjennomsnittlige ledighetsraten hittil på 2000-tallet på 3,9 prosent. Månedstall for oktober viser en svakt stigende ledighet. Ifølge trendtallene fra AKU har ledigheten økt fra 3,4 prosent ved begynnelsen av året til 3,6 prosent i september og oktober, mens det sesongjusterte 3-måneders glidende gjennomsnittet for september viste en tilsvarende økning til 3,6 prosent fra 3,4 prosent i den foregående 3-månedersperioden. Trendtallene representerer den langsiktige tendensen i månedstallene.

AKU-ledigheten blant personer i alderen 15–24 år steg fra 9,6 prosent i 2. kvartal 2023 til 11,1 prosent i 3. kvartal. Ledigheten i denne aldersgruppa ligger fremdeles ned mot det laveste som er blitt observert etter finanskrisen, mens yrkesdeltakingen og sysselsettingsandelen ligger på historisk høye nivåer ifølge kvartalstallene.

Den sesongjusterte registrerte arbeidsledigheten publisert av NAV nådde en bunn i perioden fra juli til september 2022 på 1,6 prosent. Siden da økte den jevnt til 1,9 prosent i august 2023 og har så ligget på dette nivået til og med november. Antallet helt ledige permitterte er fremdeles lavt og utgjorde i mars 2023 bare 0,1 prosent av arbeidsstyrken.

Figur 2.15. Arbeidsmarkedsstatus

Prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder, AKU

* Arbeidsledigheten er målt som andel av befolkningen i yrkesaktiv alder

Kilde: Statistisk sentralbyrå

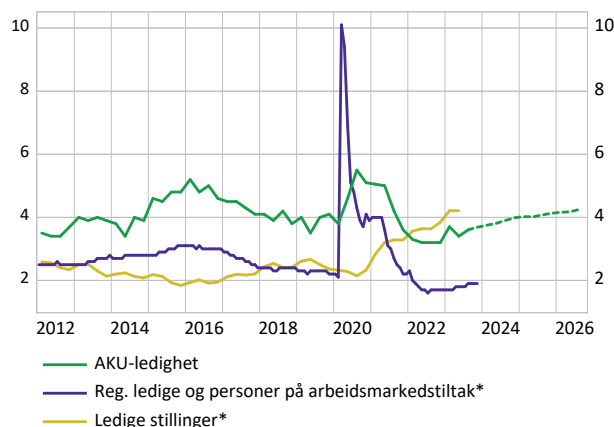
Ifølge AKU vokste den sesongjusterte sysselsettingen med 0,3 prosent fra 2. kvartal til 3. kvartal 2023. Veksten i forhold til samme kvartal året før var 1,3 prosent. I 3. kvartal 2023 var 70,7 prosent av den voksne befolkningen sysselsatt, opp fra 70,6 prosent i 2. kvartal. Dette er klart høyere enn gjennomsnittet på 68,8 prosent i 10-årsperioden 2010–2019, og vi må tilbake til tiden før finanskrisen for å finne en klart høyere sysselsettingsandel, for eksempel i 1. kvartal 2008 da den var på 71,3 prosent (bruddjustert).

Månedstallene for sysselsettingsandelen blant personer i alderen 15–24 år var 58,4 prosent i september etter å ha nådd en topp i mai 2023 på 59,2 prosent, målt som et 3-måneders glidende gjennomsnitt. Til sammenlikning var den i gjennomsnitt 52,3 prosent i perioden 2010–2019.

En annen gruppe som har økt sin sysselsetting de siste årene er innvandrere, det vil si bosatte født i utlandet med utenlandske foreldre og besteforeldre. I 3. kvartal 2023 var antall lønnstakere som klassifiseres som innvandrere høyere enn noen sinne, med en vekst på 1,4 prosent fra 2. kvartal og 4,2 prosent fra samme kvartal året før. I 2022 innvandret 32 500 ukrainske statsborgere til Norge, og ifølge [Anslag for antall søknader for beskyttelse \(asyl\) 2023–2024 per oktober 2023 \(udi.no\)](#) forventes det nå om lag 36 000 i 2023 og 30 000 i 2024. Det er stor usikkerhet rundt anslagene for 2024. Fra 2022 og inntil 8. august 2023 hadde i alt 56 300 personer fra Ukraina søkt asyl. Omtrent en tredjedel av disse var under 20 år. Ifølge [Hurtigarbeidende gruppe om tiltak for økt arbeidsmarkedsintegrering blant fordrevne fra Ukraina \(regeringen.no\)](#) var det i august registrert 3 400 personer

Figur 2.16. Arbeidsledige personer og ledige stillinger

Prosent av arbeidsstyrken og av summen av besatte og ledige stillinger, sesongjustert og glattet

* På grunn av brudd i statistikken er tallene ikke sammenliknbare før/etter januar 2013

Kilde: Arbeids- og velferdsetaten og Statistisk sentralbyrå

med arbeidsforhold blant ukrainske statsborgere som har innvandret etter 2021. Sammenliknet med andre europeiske land utgjorde dette en relativt lav sysselsettingsandel. Men nå øker yrkesdeltakingen og i november 2023 var økningen i antall registrerte arbeidssøkere fra Ukraina det siste året ifølge NAV på 3 600 personer. Ved utgangen av november var 4 300 personer fra Ukraina registrert som helt ledige eller arbeidssøkere på tiltak.

Nasjonalregnskapet viser svak vekst i både sysselsetting og i utførte timeverk. Sysselsettingen vokste 0,1 prosent fra 2. til 3. kvartal 2023, mens utførte timeverk vokste 0,2 prosent. Veksten i sysselsettingen de siste to kvartalene er den svakeste siden slutten av 2021. I forhold til 3. kvartal 2022 var sysselsettingen i 3. kvartal 2023 1,0 prosent høyere og utførte timeverk 1,1 prosent høyere. Det anslås at streiken i vår medførte at 0,05 prosent av timeverkene i 2. kvartal falt bort, se boks 3.2 i Økonomiske analyser 3/2023.

Ifølge AKU var sysselsettingen i 2. kvartal 2023, som nevnt, 0,3 prosent høyere enn for ett år siden, mens nasjonalregnskapet altså angir en vekst på 0,1 prosent. Populasjonen som dekkes er noe forskjellig mellom de to statistikkene. AKU ser bare på bosatte, mens nasjonalregnskapet dekker personer som jobber i innenlandske virksomheter uavhengig av om de er bosatt i landet eller ikke. Det betyr i praksis at nasjonalregnskapet, til forskjell fra AKU, inkluderer ikke-bosatte som jobber i virksomheter lokalisert i Norge.

Det var nedgang i timeverkene i varehandel, bygge- og anleggsvirksomhet og forretningsmessig tjenesteyting fra 2. til 3. kvartal 2023. Bygge- og anleggsvirksomhet er fremdeles på et klart høyere nivå enn i 2019. Mens boligbyggingen har falt, har andre typer bygge- og anleggsvirksomhet holdt seg godt. Forretningsmessig tjenesteyting består blant annet av utleie av arbeidskraft til andre næringer som bygg og anlegg. 1. april i år ble reglene for innleie av arbeidskraft strammet inn, men det er uklart hvor mye det har betydd. Det er likevel klart at dette har rammet utleie av arbeidskraft innen kontor- og håndverksyrker. Dette kan ha gitt en overgang av arbeidere fra forretningsmessig tjenesteyting til bygge- og anleggsvirksomhet.

Antallet utenlandske pendlere (ikke-bosatte lønns-takere) økte fra 2. kvartal og hadde i 3. kvartal 2023 økt med 13,3 prosent til 96 000 personer. Dette er noe høyere enn gjennomsnittet for 3. kvartal i perioden 2016–2019 og en økning på 1,6 prosent fra 3. kvartal 2022.

Arbeidsstyrken fortsatte å vokse og var i 3. kvartal 2023 på det høyeste nivået som har blitt målt noen gang, 1,7 prosent høyere enn i samme kvartal året før. Yrkesfrekvensen, det vil si arbeidsstyrken som andel av befolkningen, var 72,9 prosent i september 2023, beregnet som et sesongjustert 3-måneders glidende gjennomsnitt. Dette er omtrent på samme nivå som det høyeste observerte nivået siden 2010.

Etterspørselen etter arbeidskraft har ligget på et høyt nivå i 2021 og 2022. Ifølge NAV var tilgangen i mars 2022 på 71 100 nye stillinger. Det er det høyeste nivået som er observert de siste fem årene. Tilgangen på nye stillinger har derimot falt gjennom 2023. Gjennomsnittlig antall nye stillinger i 3-månedersperioden august til oktober var 9 prosent lavere i 2023 enn i samme periode i 2022.

Statistisk sentralbyrå publiserer tall for beholdningen av ledige stillinger i forhold til det totale antall stillinger basert på en spørreundersøkelse blant virksomhetene. Denne undersøkelsen inkluderer flere typer utlysninger enn NAVs tall. Ifølge Statistisk sentralbyrå var antall ledige stillinger i 1. kvartal 2023 på det høyeste nivået som er registrert siden undersøkelsen ble startet i 2010. Andelen ledige stillinger lå da på 4,3 prosent. I 2. kvartal 2023 falt andelen svakt til 4,0 prosent og i 3. kvartal

falt den videre til 3,5 prosent, som fremdeles er et høyt antall ledige stillinger.

Arbeidsmarkedet har vært stramt gjennom 2022 og hittil i 2023. Vi venter en vekst i sysselsettingen i 2023 på 1,3 prosent og deretter lav vekst i resten av prognoseperioden. Sysselsettingen vil ikke holde tritt med økningen i befolkningen i arbeidsfør alder slik at sysselsettingsandelen synker noe og ledigheten øker. Vi ser for oss en arbeidsledighet på 3,6 prosent i 2023 og så en gradvis stigning gjennom prognoseperioden til 4,2 prosent i 2026, litt høyere enn prognosen fra forrige konjunkturrapport. Bråstoppen i boligbyggingen gjør at flere blir arbeidsledige innen bygg og anlegg. I tillegg ventes økningen i arbeidsledigheten å ta seg opp når flere ukrainere melder seg på i arbeidsmarkedet. Til sammenlikning var gjennomsnittlig arbeidsledighet i perioden fra 2000 til nå 3,9 prosent. Arbeidsstyrken vil vokse med 1,3 prosent i 2023, men deretter ha en svak vekst gjennom resten av prognoseperioden.

2.10. Høy lønnsvekst

I 3. kvartal 2023 vokste gjennomsnittlig avtalt månedslønn med 6,4 prosent sammenliknet med samme kvartal i fjor. Vekstraten var dermed betydelig høyere enn i de to foregående kvartalene, hvor tilsvarende tall var henholdsvis 4,4 og 5,2 prosent. Industri og bygge- og anleggsvirksomhet bidro til å trekke den gjennomsnittlige lønnsveksten noe ned i 3. kvartal, med vekst på henholdsvis 6,1 og 5,5 prosent. Forretningsmessig tjenesteyting og undervisning bidro på sin side til å trekke opp veksten i 3. kvartal, med vekstrater på henholdsvis 7,0 og 7,2 prosent. Den sterke veksten i undervisning må sees i sammenheng med at mange lønnsstakere i denne næringen fikk fjorårets inntektsoppgjør utbetalt først i mai i år som følge av at oppgjøret gikk til Rikslønnsnemda.³

Til tross for forskjeller mellom næringer var veksten i gjennomsnittlig avtalt månedslønn i 3. kvartal 2023, i likhet med foregående kvartal, bredt basert på tvers av næringene. Lønnsveksten fra 3. kvartal ser ut til å vedvare, og foreløpige månedstall for gjennomsnittlig kontantlønn viste en sesongjustert vekst på 0,5 prosent fra september til oktober. Her bidro offentlig administrasjon og helse- og sosialtjenester til å trekke opp veksten, mens industri og

³ Se Bakke, S. og Røv, V. (2023): [Solid lønnsvekst i 3. kvartal](#).

bygge- og anleggsvirksomhet trakk ned den gjennomsnittlige vekstraten.

Ifølge Arbeidskraftsundersøkelsen økte den sesongjusterte arbeidsledigheten (målt som trendtall) fra 3,4 prosent i januar til 3,6 prosent i oktober, men økningen skyldes hovedsakelig at flere som tidligere var utenfor arbeidsstyrken nå har begynt å se etter jobb.⁴ I kombinasjon med et stabilt høyt nivå på ledige stillinger peker dette i retning av at arbeidsmarkedet fortsatt er stramt, noe som igjen kan bidra til å trekke opp lønnsveksten.⁵ For nyansatte lønnstakere var gjennomsnittlig avtalt månedslønn i 2. og 3. kvartal 2023 henholdsvis 6,6 og 7,1 prosent høyere enn lønna for nyansatte lønnstakere i tilsvarende kvartaler året før. Dette kan indikere at lønnsveksten også har tiltatt for en gruppe som historisk sett har bidratt til å trekke gjennomsnittlig avtalt månedslønn ned.⁶

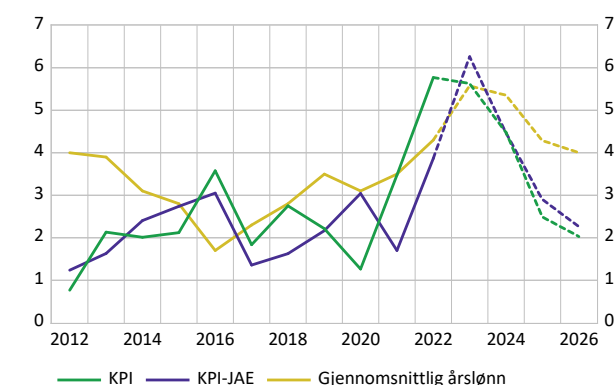
Som følge av tallene for lønnsvekst i 3. kvartal 2023 og et tilsynelatende vedvarende stramt arbeidsmarked, oppjusteres anslaget for årslønnsveksten i 2023 fra 5,5 prosent i forrige konjunkturrapport til 5,6 prosent. Selv om anslaget oppjusteres, vil anslaget for veksten i konsumprisindeksen (KPI) på 5,6 prosent for inneværende år tilsi uendret reallønn. Framover mot 2026 forventer vi at veksten i KPI avtar samtidig som den nominelle lønnsveksten holder seg oppe, og at reallønnsveksten dermed tar seg opp.

2.11. Den svake krona løfter inflasjonsbanen

Årsveksten i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) har gått klart opp og deretter klart ned igjen i løpet av det siste halvåret. 12-månedersveksten gikk opp fra 6,3 prosent i april til 6,7 og 7,0 prosent i henholdsvis mai og juni, før veksttakten gradvis avtok til 5,7 i september. Inflasjonsutviklingen har siden forrige konjunkturrapport vært preget av lave strømpriser samt en prisnedgang på matvarer og alkoholfrie drikkevarer etter en topp i matvareindeksen i juli. Som følge av tilbudskampanjer var prisene på fisk og sjømat lave i september. Bortfallet av disse priskampanjene medvirket til at

Figur 2.17. Konsumprisindekser og årslønn

Endring fra året før i prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå

veksten i KPI-JAE steg igjen til 6,0 prosent i oktober. Svekkelsen av krona i 2. kvartal medvirket til toppnoteringene i KPI-JAE i mai og juni, der også det faste mønsteret for prisutviklingen på mat og alkoholfrie drikkevarer ble brutt og bidro til oppgangen. Det vanlige har vært at det er to måneder i løpet av året der matprisene har steget mye, i februar og juli etter at matkjedene hadde forhandlet ferdig med sine underleverandører. Gjennom resten av året har det vanligvis pleid å være moderat vekst eller til og med prisnedgang på matvarer og alkoholfrie drikkevarer. Etter en uvanlig sterk prisvekst på matvarer i mai og juni var det stor usikkerhet knyttet til den videre prisutviklingen for matvarer utover høsten. Ifølge KPI-JAE har prisindeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer vært lavere i perioden august til oktober enn i juli. Dette har medvirket til at 12-månedersveksten for konsumgruppen har falt fra en topp på 13,6 prosent i juni til 8,8 prosent i oktober. Selv om veksttakten har vært fallende er matvarer og alkoholfrie drikkevarer fremdeles blant konsumgruppene som bidrar mest til veksten i KPI-JAE.

Utviklingen i energiprisene har ført til at årsveksten i konsumprisindeksen (KPI) fra og med juni har vært klart under veksten i KPI-JAE. I første omgang var det drivstoffprisene som bidro til fallet i KPI da drivstoffprisene i sommer var langt lavere enn de høye prisene som ble observert sommeren 2022. I perioden fra august til oktober har lave strømpriser forsterket nedgangen. Ifølge KPI var nedgangen i husholdningenes elektrisitetspris inkludert nettleie særlig stor i september da årsveksten falt med 44 prosent. I 3-månedersperioden august-oktober var den gjennomsnittlige prisnedgangen 34 prosent målt mot samme periode året før. Årsveksten i KPI

⁴ Se Lien, H. H. og Røv, V. (2023): [Svak økning i arbeidsledighet gjennom året](#).

⁵ Se Rothe, J. S. og Gading, R. (2023): [Stabilt tal på ledige stillinger](#).

⁶ Se Bye, K. S. (2023): [Lønnsveksten påvirkes av at mange jobber skiftes ut](#).

falt fra 6,7 prosent i mai til 3,3 prosent i september, mens den gikk opp til 4,0 prosent i oktober. Den siste oppgangen i oktober skyldtes både en oppgang i veksttakten for KPI-JAE, men også høyere strømpriser. Differansen mellom veksttakten i KPI-JAE og KPI var på sitt høyeste i september da forskjellen var 2,4 prosentpoeng, mens den gikk ned til 2,0 prosentpoeng i oktober. Etter en periode med høy magasinfylling og stor produksjon av uregulert kraft er vannmagasinfyllingen ved inngangen til desember under normalen i alle prisområder. Det medfører at det er produsenter av regulerbar vannkraft som i større grad setter prisene basert på en vurdering av vannverdien. Med oppgangen i spotprisene på kraft som er observert i november og ved inngangen til desember vil differansen mellom prismålene avta ytterligere. Med overgangen til timesbasert strømtøtte, som har vært gunstig for Midt- og Nord-Norge i november, og de høye kraftprisene som ble notert i desember i fjor legger vi likevel til grunn at KPI-veksten vil bli noe lavere enn veksten i KPI-JAE ut året. Nedgangen i spotprisene på kraft fra mai har medført kostnadsbesparelser for næringslivet og har bidratt til å dempe den underliggende prisveksten, mens lønnsveksten har blitt litt høyere enn tidligere anslått og har trukket i motsatt retning.

I hovedtrekk har inflasjonsutviklingen de siste månedene vært i samsvar med anslagene fra forrige konjunkturrapport. Ifølge delindeksene for importerte og norske varer i KPI-JAE etter leverende sektor har 12-månedersveksten for begge varegruppene vært svært stabil og høy siden juli, med noe fallende veksttakt etter første halvår. For pakketurer og flyreiser har 12-månedersveksten i prisene som ventet vært høy. Prisveksten i husleiene har vært stabil siden juni med vekstrater på i overkant av 4 prosent. Vi legger til grunn at den siste tidens svekkelse av valutakursen først slår fullt inn i konsumprisene på nyåret. I denne konjunkturrapporten anslår vi at veksten i KPI og KPI-JAE blir henholdsvis 5,6 og 6,3 prosent for 2023. Dette innebærer at årsanslaget for KPI-JAE holdes uendret siden forrige konjunkturrapport. Husholdningenes elektrisitetspriser har i en periode vært lavere enn anslått. Dette bidrar til en nedgang i KPI-anslaget siden sist da KPI-veksten ble anslått til 5,8 prosent. De nye anslagene innebærer også denne gang en betydelig oppjustering av prognosene for konsumprisutviklingen gitt tidlig på året.

Det er fremdeles stor usikkerhet knyttet til den videre utviklingen av konflikten i Ukraina og hvorvidt dette vil få konsekvenser for internasjonale matpriser. Årets norske sommer var preget av tørke og flom og skapte en nærmest historisk dårlig kornhøst. Den siste prognosen fra markedsregulator Felleskjøpet Agri anslår et fall i årets kornavlinger på 43 prosent fra i fjor, som innebærer at avlingene er 30 prosent under femårssnittet. Den dårlige kornhøsten øker importbehovet av korn. Ifølge Landbruksdirektoratet har store deler av Europa også hatt utfordringer med været denne sesongen. Russland og USA, som er to av verdens største hveteeksportører, har derimot hatt en god sesong. Kornavtalen mellom Russland og Ukraina, som gikk ut 17. juli, har ikke blitt fornyet. Dette ser ikke ut til å ha påvirket prisen på europeisk og nord-amerikansk mathvete som ifølge Landbruksdirektoratet har vist en nedadgående trend de siste månedene og ligger nå under norsk målpris. Markedsregulator Nortura har satt i verk flere tiltak for å redusere produksjonen og lagrene av storfe og gris. Engrosprisene ble redusert i august og nedgangen vil videreføres inn i 2024 for å bidra til økt salg. Den norske selvforsyningsgraden av mat er ifølge Norsk institutt for bioøkonomi i underkant av 50 prosent hvilket gir betydelig import av matvarer. Med den siste svekkelsen av krona forventer vi at prisveksten på matvarer og alkoholholdige drikkevarer blir høy også inn i 2024. Et stort prisoverheng ved inngangen til året bidrar i denne retningen.

Husleieindeksen i KPI består av betalt husleie og av beregnet husleie som skal uttrykke verdien av tjenesten selveiere og andelseiere får av boligen sin. Prisene på beregnet husleie følger utviklingen i leieprisene på tilsvarende boliger i leiemarkedet. Eksisterende husleier reguleres i stor grad ved bruk av konsumprisindeksen, mens prisjusteringer ved inngåelse av nye leiekontrakter skal fanges opp. De kommunale vann- og avløpsgebyrene går trolig betydelig opp også neste år på grunn av økte rente- og kapitalkostnader. Med økte renter, stor befolkningsvekst og høy etterspørsel etter utleieboliger legger vi til grunn at prisveksten på husleier blir relativt høy også i 2024.

Prisen på nordiske framtidskontrakter for det kommende året har i likhet med spotprisen på kraft steget gjennom november. Kontrakten for 1. kvartal 2024 omsettes ved inngangen til desember til

om lag 85 EUR/MWh i det finansielle markedet. Vi har fremdeles langt på vei en todeling av kraftmarkedet i Norge med høye priser i Sør-Norge og lavere priser i Midt- og Nord-Norge. Framtidsprisene i kraftmarkedet indikerer at den gjennomsnittlige spotprisen for Norge neste år kan bli om lag som i år. Deretter avtar den noe i årene fram mot 2026. Reguleringsmyndigheten for energi i NVE (RME) fastsetter endelige inntektsrammer for nettselskapene for 2024 først nærmere jul. Nettselskapene hadde betydelige kostnader forbundet med overføringstap i nettet med høye spotpriser i 2022. For å unngå vesentlige økninger i nettleia ble nettselskapene tilført ekstraordinære flaskehalsinntekter fra Statnett i år. RME har forlenget nettselskapenes dispensasjon til å redusere energileddet i nettleien ut 2024. Nettleia skal dekke kostnadene forbundet med overføring av kraft og kan derfor øke med økte renter siden nettselskapenes kapitalkostnader da går opp. Vi har foreløpig lagt til grunn en moderat økning i nettleia neste år. Stortinget har vedtatt å øke terskelverdien for husholdningenes strømstøtte neste år til 73 øre/kWh. Husholdningene vil motta strømstøtte med 90 prosent fradrag på spotpris over 73 øre/kWh med et månedlig forbrukstak på 5 000 kWh der stønaden regnes ut på bakgrunn av spotprisen per time. Forbruksavgiften på elektrisitet er også neste år foreslått redusert i perioden januar–mars, og øker med 3,8 prosent på årsbasis. Vi har i prognosen beregningsteknisk lagt til grunn at disse ordningene videreføres ut prognoseperioden. Husholdningenes gjennomsnittlige elektrisitetspris går litt opp neste år med disse forutsetningene, men faller deretter i 2025 og 2026 med et forventet fall i spotprisen.

I vedtatt statsbudsjett for 2024 prisjusteres de fleste særavgifter med om lag 3,8 prosent. Økte klimaavgifter på drivstoff motvirkes i noen grad av reduserte veibruksavgifter. Omsetningskravet for biodrivstoff i veitrafikken økes fra 17 til 19 prosent i 2024. Samlet bidrar politikktiltakene til en oppgang i drivstoffkostnadene i 2024. For å bidra til å holde husholdningenes levekostnader nede har Stortinget vedtatt at husholdningenes kostnadsøkninger på drivstoff motsvares av en reduksjon i trafikkforsikringsavgiften for kjøretøy med forbrenningsmotor. Det er dessuten vedtatt å avvikle avgiftsfordelen for ladbare hybridbiler i engangsavgiften.

Drivstoffprisene følger i vår modell i stor grad oljeprisen i norske kroner med påslag av avgifter. En nedgang i oljeprisen neste år motvirkes av politikktiltak slik at pumpeprisene forventes å gå litt opp som årsgjennomsnitt. Et fall i oljeprisen fram mot 2026 bidrar deretter til at drivstoffprisene går noe ned. Samlet sett legger vi til grunn at årsveksten i energiprisene øker litt mer enn den underliggende prisveksten neste år, og faller moderat i årene 2024–2026. I våre anslag øker KPI-veksten mer neste år enn avgiftsjusteringene som er vedtatt i statsbudsjettet. Vi legger derfor til grunn at avgiftsendringer bidrar til en nedgang i konsumprisene på 0,1 prosentpoeng målt ved differansen mellom KPI-JAE og konsumprisindeksen uten energivarer (KPI-JE) i 2024. For årene 2025 og 2026 har vi inflasjonsjustert særavgiftssatsene og legger til grunn at disse virker nøytralt på KPI-veksten.

Siden forrige konjunkturrapport er det spesielt en ny svekkelse av krona som bidrar til at anslaget for den underliggende prisveksten er betydelig oppjustert for 2024, men også lønnsveksten og kraftprisene for næringslivet er høyere denne gang enn tidligere anslått. Som vanlig videreføres valutakursene i beregningene med nivåene på prognosetidspunktet. En forventet nedgang i den internasjonale prisveksten bidrar isolert sett til lavere importpriser de kommende årene. På mellomlang sikt mot 2026 legger vi til grunn at importprisveksten gradvis faller til mer normale nivåer på rundt 2 prosent vekst etter at valutakurseffektene fra en svekket krone er uttømt.

Et høyt prisoverheng bidrar til at den underliggende prisveksten holder seg på et høyt nivå inn i 2024. Veksten i KPI-JAE anslås til 4,5 prosent fra 2023 til 2024, noe som er betydelig ned fra årets anslag på 6,3 prosent. Deretter avtar veksttakten gradvis til 2,3 prosent i 2026. Vi anslår at energiprisene samlet sett øker litt mer enn den underliggende prisstigningen neste år. Dette motsvares av en liten nedgang i bidraget fra avgiftene, slik at veksten i KPI for 2024, i likhet med for KPI-JAE, anslås 4,5 prosent. Et forventet moderat fall i husholdningenes energipriser i årene framover fører til at KPI-veksten blir litt lavere enn veksten i KPI-JAE i årene 2025–2026.

3. Foreløpig nasjonalregnskap for 3. kvartal 2023

Foreløpig nasjonalregnskap for 3. kvartal 2023 viser at bruttonasjonalprodukt (BNP) for Fastlands-Norge vokste 0,1 prosent fra 2. til 3. kvartal 2023, sesong- og kalenderjustert og målt i faste 2021-priser. Innenlandske priser fortsatte å stige gjennom kvartalet. Det førte til at BNP Fastlands-Norge vokste 1,2 prosent, målt i løpende priser.

Det endelige nasjonalregnskapet for året 2021 ble publisert sammen med tallene for 3. kvartal 2023, og omtales i kapittel 4.

3.1. Overblikk

Norsk økonomi er inne i en konjunkturfase der svakere etterspørsel bremser veksten. Høyere priser og stigende renter har trukket inn kjøpekraft fra husholdningene gjennom 2022 og 2023, og dempet utviklingen i husholdningenes konsum. Boliginvesteringene har falt markert. I motsatt retning trekker økende aktivitet knyttet til oljeinvesteringer. Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at BNP Fastlands-Norge har vokst svært lite så langt i år, og veksten i sysselsettingen har nesten stoppet opp, se figur 3.1 og 3.2.

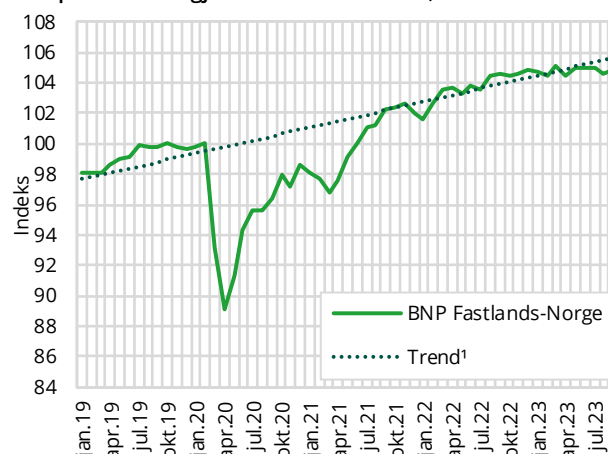
Til publiseringen av foreløpige tall for 3. kvartal er basisåret for beregningene endret fra 2020 til 2021. Det forårsaker revisjoner i nasjonalregnskapets foreløpige måneds- og kvartalstall, se avsnitt 3.10. Hovedbildet for utviklingen i norsk økonomi er lite endret fra tidligere publiseringer, men prisveksten og lønnsomheten i næringslivet gjennom 2022 og 2023 er noe oppjustert

Enkelte spesielle forhold påvirket norsk økonomi i 3. kvartal. Det var ekstremvær i august og høy nedbør generelt i kvartalet. Selv om uværet forårsaket store ødeleggelser i deler av landet, hadde det mindre effekt på norsk økonomi samlet sett.¹ Den store nedbørsmengden rammet imidlertid særlig aktiviteten i jordbruket. Samtidig bidro det til høy vannkraftproduksjon. Holdes den uvanlige utviklingen i jordbruks- og elektrisitetsnæringene utenom, ville det vært en nedgang på 0,1 prosent i BNP Fastlands-Norge i 3. kvartal.

Prisstigningen har vært uvanlig høy de siste to årene, men veksten har avtatt noe gjennom 2023. Prisene på innenlandsk sluttanvendelse, som omfatter både konsum og investeringer i hushold-

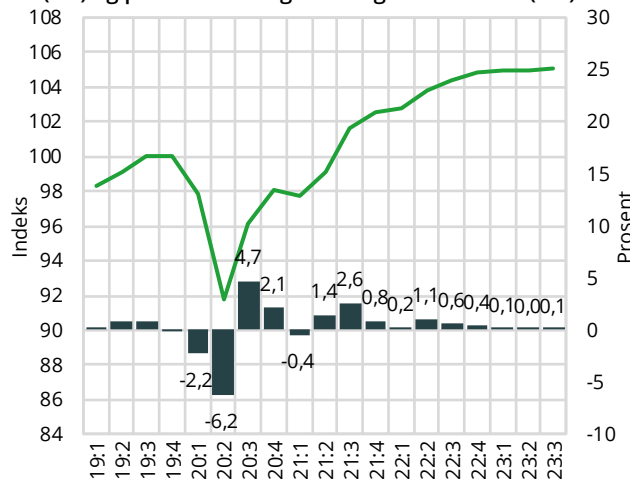
ninger, næringsliv og offentlig forvaltning, var i 3. kvartal 5,3 prosent høyere enn i samme kvartal i fjor. Det er fortsatt høy prisvekst, men det er den laveste firekvartalersveksten siden 2. kvartal 2022.

Figur 3.1. Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge. Faste 2021-priser. Sesongjustert. Måned. Indeks, februar 2020 = 100

¹ Trenden er beregnet med et HP-filter (lambda = 40 000 på kvartal), men slik at trenden ikke påvirkes direkte av aktivitetsutviklingen i 2020 og 2021
Kilde: Statistisk sentralbyrå

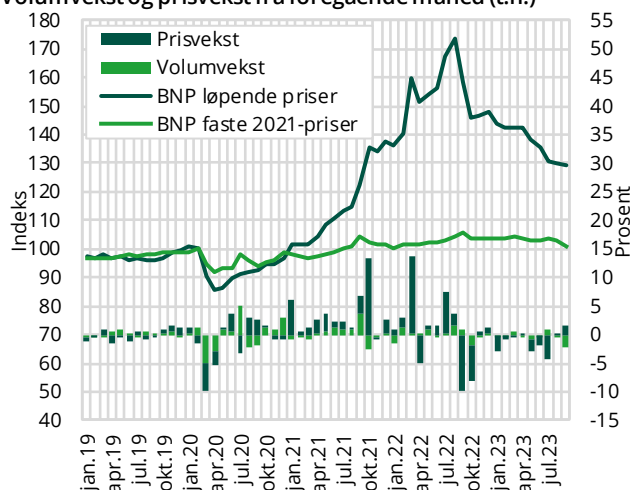
Figur 3.2. Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge. Faste 2021-priser. Sesongjustert. Kvartal. Indeks, 4. kvartal 2019 = 100 (t.v.) og prosent endring fra foregående kvartal (t.h.)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

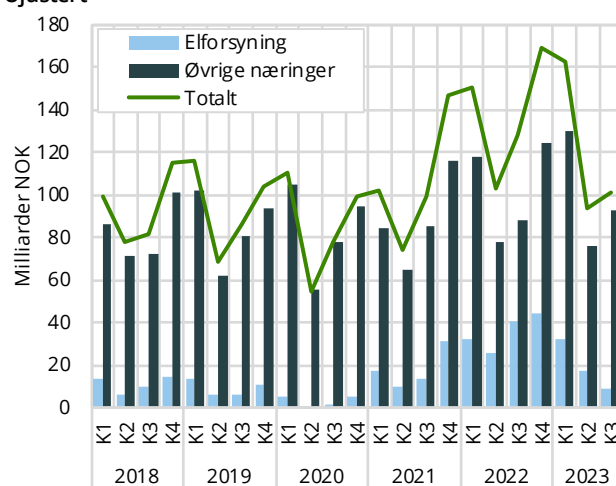
¹ For mer om hvordan ekstremvær påvirker økonomien, se [artikelen Slik påvirker uvær som «Hans» Nasjonalregnskapet](#).

Figur 3.3. Bruttonasjonalprodukt totalt. Faste og løpende priser. Sesongjustert. Måned. Februar 2020 = 100 (t.v.) Volumvekst og prisvekst fra foregående måned (t.h.)

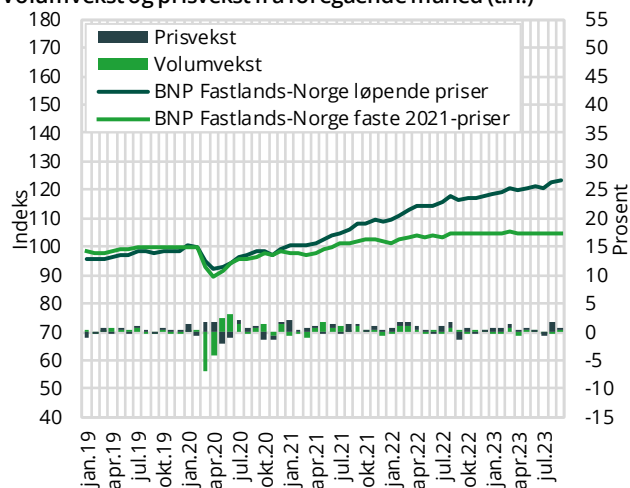
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.5 Driftsresultat i næringslivet utenom finans, jordbruk og petroleumsvirksomheten. Milliarder kroner. Kvartal. Ujustert

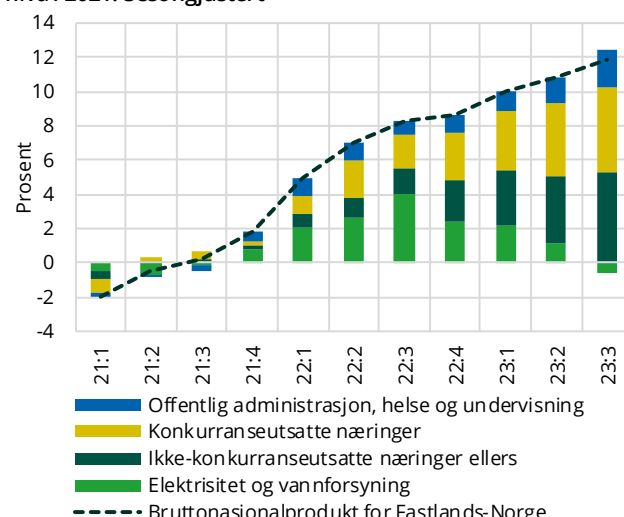
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.4. Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge. Faste og løpende priser. Sesongjustert. Måned. Februar 2020 = 100 (t.v.) Volumvekst og prisvekst fra foregående måned (t.h.)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.6. Prisvekst (prosent) og bidrag til prisvekst (prosentpoeng) for BNP Fastlands-Norge sammenliknet med nivå i 2021. Sesongjustert

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 3.1. Bruttoproductpris på utvalgte hovedstørrelser. Indeksert. 2021=100. År (Ujustert) og kvartal (sesongjustert)

	2021	2022	2023:1	2023:2	2023:3
BNP Fastlands-Norge	100	107,2	110,0	110,9	111,9
Elektrisitet og vannforsyning	100	160,8	146,5	124,6	88,3
Ikke-konkurranseutsatte næringer ellers	100	102,9	106,5	108,0	111,0
Konkurranseutsatte næringer	100	111,0	119,1	123,0	126,8
Offentlig administrasjon, helse og undervisning	100	103,6	104,2	105,6	108,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Drivkreftene bak prisveksten har endret seg. I 2021 og 2022 var de viktigste årsakene sterk vekst i priser på internasjonale markeder, spesielt energi-varer. Bruttoproductdeflatoren² for Fastlands-Norge ble trukket opp av kraftforsyning og konkurranseutsatte næringer³, som er avhengige av priser satt på verdensmarkedet.

² Bruttoproductdeflatoren er det bredeste målet på prisstigningen i norsk økonomi, og måler prisveksten på bruttoproduktet (produksjonen fratrasket produktinnsats). Noe av produksjonen i Norge går til eksport, og bruttoproduktdeflatoren omfatter således også prisvekst som faller på utenlandske kjøpere av norsk produksjon.

³ Se Sagelvmo, Slettebø og Strøm (2023) «Konkurranseutsatte næringer i Norge» for en detaljert gjennomgang av norsk konkurranseutsatt sektor.

Boks 3.1. Utvikling i lønnskostnadsandelene i perioden med høy prisvekst

Faktorinntekten, enten det gjelder en bedrift, næring eller land, er den samlede inntekten som tilfaller lønnstakere og kapitaleierne til fordeling. Den defineres i nasjonalregnskapet som bruttoprodukt minus verdien av kapitalslit, produksjonsskatter og næringsspesifikke avgifter, mens næringsspesifikke subsidier legges til. Den delen av faktorinntekten som tilfaller lønnstakerne er lønnskostnadene, mens delen som tilfaller kapitaleierne er driftsresultatet. Driftsresultatet kan tolkes som avkastning på investert realkapital. Lønnskostnadene beregnes direkte, og når de trekkes fra beregnet faktorinntekt framkommer driftsresultatet som residual. For eiere i personlige selskaper, deriblant selvstendig næringsdrivende, er det vanskelig å skille mellom lønnsinntekt og driftsresultat. I nasjonalregnskapet klassifiseres næringsinntekt i sin helhet som driftsresultat.

Lønnskostnadsandelen er definert som den andelen lønnskostnader utgjør av faktorinntekten. Den resterende andelen er den som tilfaller kapitaleierne i form av driftsresultat. Lønnsdannelsen i Norge er koordinert. Konkurransetsatt næringsliv (frontfaget) forhandler først, og utfallet danner en norm for lønnsveksten i forhandlingsområdene som følger etter. Hovedkursteorien beskriver dette som en langsiktig sammenheng mellom lønns- og prisutviklingen i konkurranseutsatt sektor og i skjermet sektor. Lønnskostnadsandelen er en sentral indikator for utvikling i lønnsomhet og fordeling av verdiskapingen.

Hovedkursteorien tilsier at lønnskostnadsandelen i konkurranseutsatt sektor over tid vil ligge på et normalnivå (hovedkursen), men på kort sikt svinger lønnskostnadsandelen med konjunktursyklusene. Siden skjermede næringer konkurrerer om den samme arbeidskraften som konkurranseutsatte, må lønnsveksten her over tid være lik som i konkurranseutsatt sektor. Siden kapital kan flyttes mellom sektorene, vil også lønnskostnadsandelen i skjermet sektor over tid følge et normalnivå.

Lønnskostnadsandelene i norsk økonomi beregnes vanligvis bare på årsbasis. Tall for de to siste årene er alltid foreløpige, og bygger på indikatorbaserte beregninger. De foreløpige tallene er usikre og vil bli revidert. I detaljerte næringer kan revisjonene være store. Det foreligger underlagsmateriale i nasjonalregnskapet som gjør det mulig å beregne foreløpige, kvartalsvise lønnskostnadsandeler. Disse tallene publiserer

nasjonalregnskapet vanligvis ikke, siden de er enda mer usikre enn foreløpige årstall, og de må tolkes med varsomhet.

Med forbehold om at tallene er foreløpige og usikre, er glidende snitt av beregnede kvartalstall for lønnskostnadsandelene i industrien og de fleste fastlandsnæringer vist i figur 1. Disse tyder på at lønnskostnadsandelene de siste to årene har beveget seg vekk fra sitt normale leie.

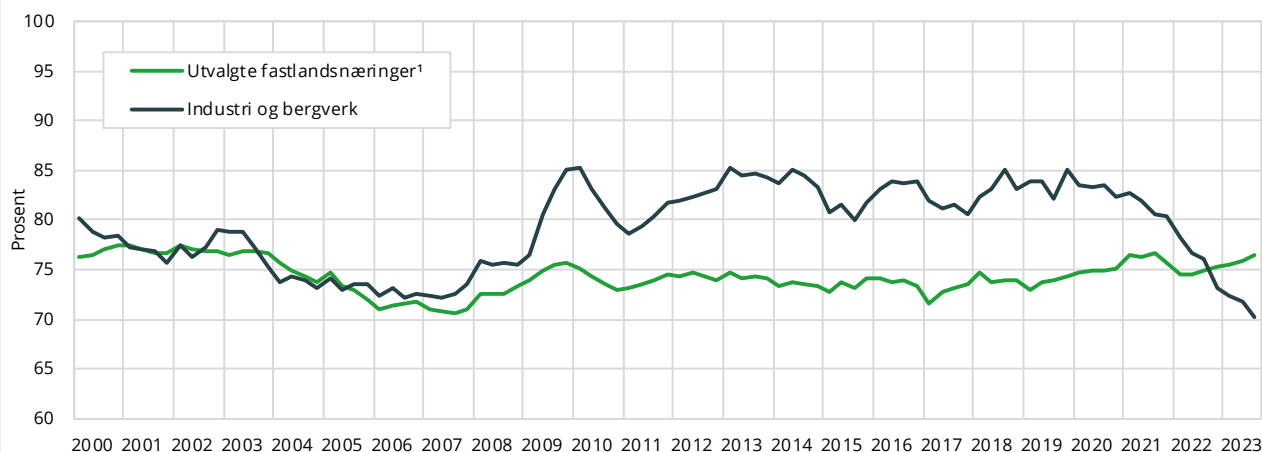
Lønnskostnadsandelen har falt betydelig i industrien, og ligger godt under et vanlig langsiktig nivå. Dette bør sees i sammenheng med de høye salgsprisene på eksportrettede industrivarer i etterkant av koronapandemien og krigsutbruddet i Ukraina, i tillegg til kronesvekkelsen i år. Den svake kronen gir økte priser for eksportrettet industri og den styrker konkurranseevnen til hjemmekonkurrerende industri.

Lønnskostnadsandelen i skjermet sektor har samtidig økt. Det bør sees i sammenheng med at produksjonsprisene i skjermede næringer ikke har vokst så mye sammenlignet med produktinnsatsprisene, og at utviklingen i prisene ikke har kunnet kompensere for lønnsvekst og utvikling i arbeidsproduktivitet, se figur 3.6 og tabell 3.1.

En vil vanligvis vente at andelen gradvis vender tilbake til normale nivåer. Det kan skje på ulike måter. Styrket kronekurs, lavere verdensmarkedspriser eller høyere lønnsnivå kan redusere lønnsomheten i industrien. Lavere produksjonskostnader kan på sin side øke lønnsomheten i skjermet sektor; nedgangen i strømprisen den siste tiden bidrar til dette. Produktiviteten kan også øke.

For skjermet sektor er det ellers to muligheter: Svakere lønnsvekst eller høyere priser på produksjonen. Så langt i 2023 ser prisstigningen i skjermede næringer ut til å ha tiltatt. I 3. kvartal vokste bruttoproduktprisen i markedsrettede, ikke-konkurranseutsatte næringer 2,7 prosent. Det er den høyeste kvartalsvise prisstigningen vi har sett de siste to årene. Det kan bety at skjermede næringer har klart å øke sine marginer for å dekke kostnadsveksten som økte produktinnsatspriser og lønnskostnader har medført. Det vil i sin tur velte over i økte priser for husholdningene. De foreløpige tallene i figur 1 antyder likevel at lønnsomheten i skjermet sektor fortsatt må øke for at lønnskostnadsandelen skal komme tilbake på normale nivåer.

Figur 1. Lønnskostnadsandeler i utvalgte fastlandsnæringer og industri og bergverk. Kvartal. 2000-2023. 4 kvartals glidende snitt

¹Ekskludert jord- og skogbruk, industri og bergverk, kraftforsyning, finans- og forsikringstjenester, eiendomsdrift, boligjenester og offentlig forvaltning

Så langt i år har imidlertid prisene på petroleumsprodukter og elektrisitet vært fallende. Den høye kraftproduksjonen i 3. kvartal har bidratt til denne utviklingen. Sammenlignet med toppnivået for ett år siden, er prisindeksen på energivarer mer enn halvert. Også prisveksten på import av tradisjonelle varer har avtatt markert, og var i 3. kvartal bare 0,3 prosent høyere enn samme kvartal i fjor. Dette bidrar til å dempe prisene på ulike innenlandske sluttanvendelser.

Bruttoproduktdeflatoren for Fastlands-Norge stiger imidlertid fortsatt raskt, med 0,9 prosent fra 2. til 3. kvartal. Med det var den 11,9 prosent høyere enn snittet i 2021. Bidraget til prisstigningen siden 2021 fra konkurranseutsatte næringer er nå spesielt stort, særlig sett i forhold til disse næringenes andel av bruttoproduktet i Fastlands-Norge. Men bidraget fra skjermet sektor har også økt betydelig, og det var vesentlig høyere i 3. kvartal enn det har vært tidligere. For kraftforsyning var derimot bidraget negativt, se figur 3.6 og tabell 3.1.

Kvartalsvis tall for driftsresultat er usikre, men de tyder på at lønnsomheten har holdt seg oppe i næringslivet utenom kraftforsyning, se figur 3.5. Driftsresultatene er revidert noe opp i endelig nasjonalregnskap for 2021. Også de foreløpige tallene for 2022 og 2023 er høyere enn ved sist publisering.

De foreløpige kvartalstallene tyder imidlertid på visse forskjeller mellom ulike deler av økonomien. Mens driftsresultatene i konkurranseutsatt sektor har økt, har utviklingen vært svakere for skjermet sektor utenom finansnæringen mv. Siden lønnsdannelsen er samordnet har lønnsveksten i sektorene vært noenlunde lik, og konsekvensen er at lønnskostnadsandelene i de to sektorene beveger seg hver sin vei: Andelen av faktorinntekten som tilfaller eierne øker mye i konkurranseutsatt sektor, og faller litt i skjermet sektor. En vil vente at disse andelenes gradvis vender tilbake til sitt normale leie. Det kan skje gjennom ulike mekanismer, se boks 3.1.

3.2. Tjenestenæringene

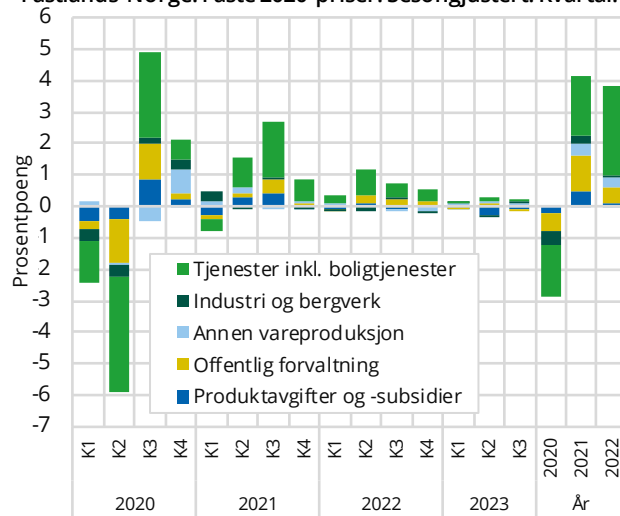
Bruttoproduktet i tjenestenæringene inkludert bolig tjenester⁴ vokste 0,1 prosent. Aktiviteten økte i de fleste tjenestenæringene i kvartalet, men det var nedgang i varehandelen og forretningsmessig tjenesteyting.

Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting var tjenestenæringen som trakk BNP Fastlands-Norge mest opp i kvartalet. I tillegg vokste volumet i informasjons- og kommunikasjonstjenester, og finans- og forsikringsvirksomheten.

En nedgang i varehandelen dempet veksten i BNP Fastlands-Norge i 3. kvartal. Husholdningenes etterspørsel etter butikkvarer har utviklet seg svakt så langt i 2023, ettersom husholdningenes budsjetter har blitt strammere. Nedgangen i 3. kvartal skyldtes imidlertid særlig et fall i august. Det kan ha en sammenheng med at uværet «Hans» skadet varelagre og førte til at butikker måtte holde stengt i deler av landet. Aktiviteten i varehandelsnæringen tok seg noe opp igjen måneden etter.

Bruttoproduktet i forretningsmessig tjenesteyting gikk også ned i 3. kvartal. Nedgangen skyldtes hovedsakelig redusert aktivitet innen arbeidskrafttjenester. Det henger sammen med at nye regler som begrenser bruk av innleid arbeidskraft

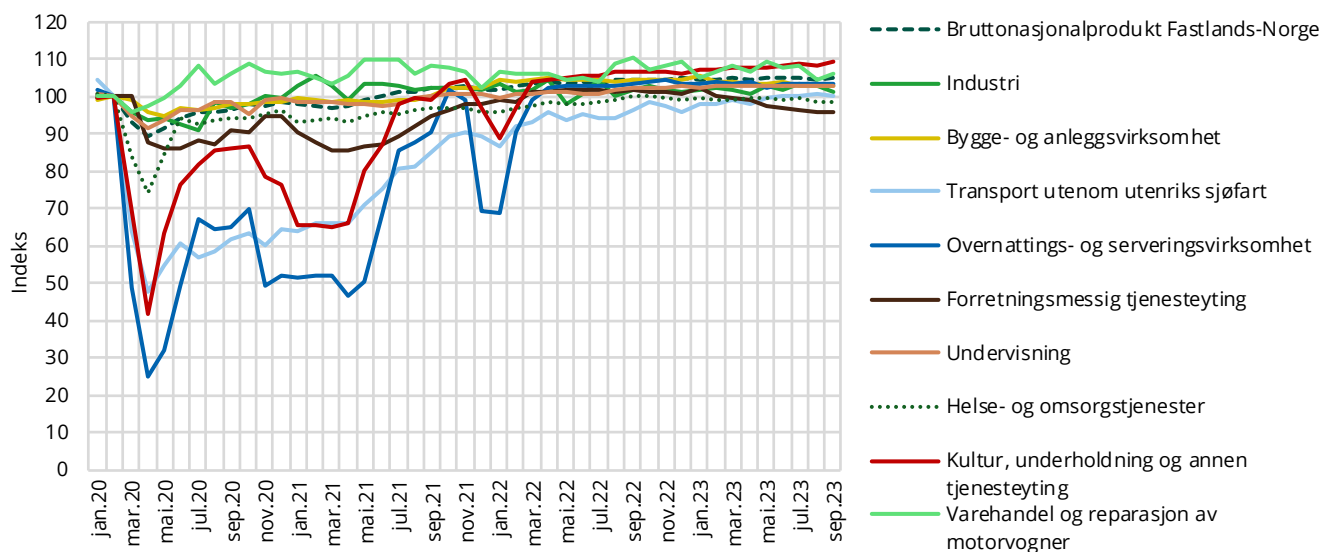
Figur 3.7. Prosentpoengs bidrag til utviklingen i BNP Fastlands-Norge. Faste 2020-priser. Sesongjustert. Kvartal.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

⁴ Tjenester inkludert bolig tjenester er et næringsaggregat som omfatter all markedsrettet og ideell tjenesteyting i Fastlands-Norge.

Figur 3.8. Bruttoprodukt i utvalgte næringer. Faste 2021-priser. Sesongjustert. Måned. Indeks, februar 2020 = 100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Boks 3.2. Indirekte målte bank- og finanstjenester i nasjonalregnskapet

Etter de siste to årenes hevinger av styringsrenten har rentene på innskudd og utlån økt til det høyeste nivået siden finanskrisen. Bankene øker ofte rentene på utlån raskere enn rentene på innskudd, og i 2023 har det ført til rekordinntjening. Det slår også ut i sterk vekst i bruttoproduktet i finansnæringen, slik det måles i nasjonalregnskapet.

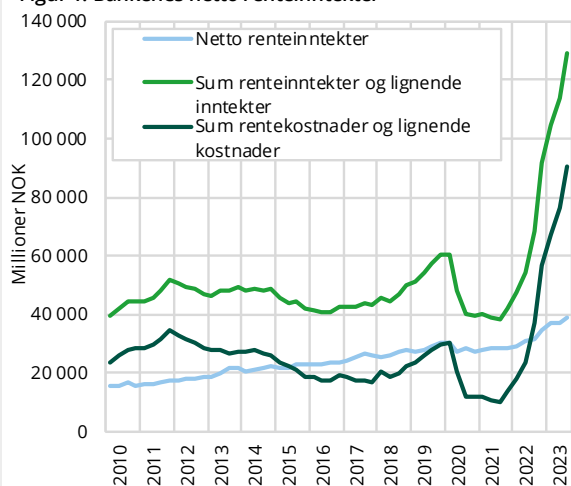
Finansielle foretak produserer varer og tjenester de ikke tar direkte betalt for gjennom gebyrer, honorarer eller provisjon. Bankene skaffer seg inntekter ved rentemarginer, altså at de har lavere rente på innskudd enn på utlån. Siden det er administrasjon og ressursbruk knyttet til disse indirekte betalte bank- og finanstjenestene, regnes de som produksjon i finansinstitusjonene etter nasjonalregnskapets definisjoner, omtalt som FISIM (Financial Intermediation Services Indirectly Measured). FISIM produseres av norske banker, og importerer i tillegg gjennom grensekryssende lån og innskudd. For siste årlige regnskapsår, 2021, er verdien av FISIM produsert av norske banker beregnet til 118 milliarder kroner, tilsvarende om lag 3,6 prosent av BNP for Fastlands-Norge.

FISIM er en implisitt avgift betalt ved rentemarginer. Verdien av FISIM beregnes som summen av utlånsmarginen ganget med den gjennomsnittlige lånebeholdningen pluss inn-

skuddsmarginen ganget med den gjennomsnittlige innskuddsbeholdningen. Referanserenten for FISIM produsert av norske finansielle foretak er den 3-måneders fastsatte NIBOR interbankrenten, som reflekterer renten på usikrede lån mellom banker i norske kroner. I nasjonalregnskapets tall utgjør FISIM en betydelig andel av finansielle foretak sin produksjon, og økt rentemargin regnes som økt inntjening på denne produksjonen. En økning i rentemargin vil derfor, alt annet likt, gi økt FISIM-produksjon, målt i løpende priser.

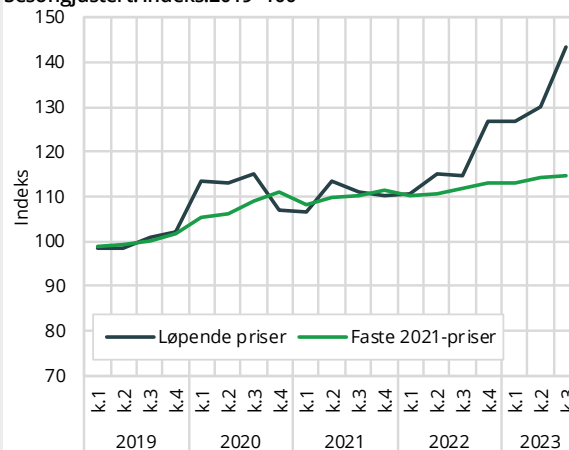
Renteinntektene har vokst mye de siste to årene, ifølge Statistisk sentralbyrås statistikk Banker og kredittforetak. Sammenlignet med snittet i 2019 var de finansielle foretakenes renteinntekter om lag 130 prosent høyere i 3. kvartal 2023. Rentekostnadene var i overkant av 230 prosent høyere og netto renteinntekten har økt 35 prosent. I samme periode viser foreløpige nasjonalregnskapstall at bruttoproduktet i næringen finansierings- og forsikringsvirksomhet har vokst over 40 prosent, målt i løpende priser. Til sammenligning har bruttoproduktet kun vokst om lag 15 prosent målt i faste priser. Prisstigningen på bruttoproduktet skyldes i hovedsak økte rentemarginer i bankvirksomheten, altså økt pris på FISIM-produksjonen.

Figur 1. Bankenes netto renteinntekter

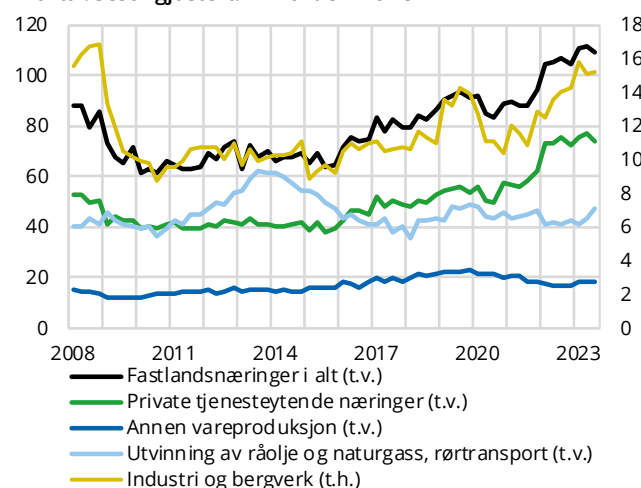
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2. Bruttoprodukt i finansierings- og forsikringsvirksomhet. Løpende og faste 2021-priser. Sesongjustert. Indeks.2019=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.9. Investeringer i fastlandsnæringer og petroleumsvirksomhet. Faste 2021-priser. Sesongjustert. Kvartal. Sesongjustert. Milliarder kroner

fra bemanningsbyråer ble innført 1. april i år, og trådte i full kraft fra 1. juli.⁵

Prisene blant tjenestenæringene, målt ved bruttoproduktdeflatoren for tjenester inkludert bolig-tjenester, vokste 2,7 prosent. Den høye prisveksten i bruttoproduktet til tjenesteyterne skyldtes både økte salgspriser og reduserte strømkostnader. Prisstigningen var bredt basert, med bidrag fra blant annet transport, overnatting og servering og IKT, men finans- og forsikringstjenester, herunder bankvirksomhet, trakk mest opp. For en nærmere beskrivelse av utviklingen i finans- og forsikringsnæringen den siste tiden, se boks 3.2.

Foreløpige tall for bruttoinvesteringene i tjenestenæringene viser en samlet nedgang på 3,4 prosent i 3. kvartal. Utviklingen i tjenesteinvesteringene har vært svak så langt i år, men investeringsnivået er likevel høyt etter å ha økt kraftig i fjor. Investeringene i varehandelen gikk opp 6,3 prosent i 3. kvartal, og dempet dermed den samlede nedgangen. For tjenestenæringene utenom varehandelen er kildegrunnlaget for å beregne foreløpige tall for investeringer svakt. Tallene må derfor betraktes som usikre.

⁵ De nye reglene innebærer blant annet at adgangen til å innleie fra bemanningsforetak «når arbeidet er av midlertidig karakter» er opphevet, med enkelte unntak for helsepersonell og rådgivings- og konsulenttjenester. I tillegg er det innført forbud mot innleie fra bemanningsforetak til byggearbeid i Oslo, Viken og tidligere Vestfold. Reglene gjelder fra 1. april for nye avtaler. For mange avtaler inngått før 1. april trådte de nye reglene i kraft fra 1. juli.

3.3. Industri og bergverk

Bruttoproduktet i industri og bergverksdrift vokste 0,4 prosent i 3. kvartal, målt i faste priser.

Samlet sett har det vært en svak utvikling i industrien det siste halvåret, men bildet er sammensatt. Aktiviteten har økt blant industrinæringene som leverer varer til oljenæringen. Oppgangen fortsatte i 3. kvartal, spesielt innen bygging av oljeplattformer og moduler. I [konjunkturbarometeret for industri og bergverk](#) melder industriledere blant oljeleverandørene om økende oppdragsmengde. Det kan sees i sammenheng med de mange feltutbyggingsprosjektene på norsk sokkel som ble vedtatt sent i fjor.

I tillegg vokste volumet i næringsmiddelindustrien betydelig i 3. kvartal, etter å ha utviklet seg negativt nær sammenhengende hvert kvartal siden midten av 2021.

Blant eksportrettede industrinæringer var det en bred nedgang i 3. kvartal. Det største negative bidraget kom fra oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri. Delvis skyldtes det flere tilfeller av driftsstans i viktige foretak i næringen. Isolert sett bidrar den svake kronen til å styrke konkurranseevnen til eksportrettet industri, og ifølge foreløpige tall er lønnsomheten deres høy. I konjunkturbarometeret melder likevel eksportrettede industribedrifter om svak etterspørsel fra markedene de selger varene i.

Prisene på flere industriprodukter vokste i 3. kvartal. I tillegg falt industrinæringenes strømkostnader. Sesongjustert førte det til at verdien av bruttoproduktet i industri og bergverk vokste 3,4 prosent. Prisstigning på blant annet næringsmidler inkludert bearbeiding av fisk og metallvarer trakk opp.

Bruttoinvesteringene i industri og bergverk vokste 0,7 prosent. Veksten skyldtes hovedsakelig økte investeringer i næringsmiddelindustrien. Så langt i år har investeringene i industri og bergverk vært høyere enn i fjor, drevet av store enkeltprosjekter.

3.4. Annen vareproduksjon

Samlet sett vokste bruttoproduktet i annen vareproduksjon⁶ 1,0 prosent i 3. kvartal. I tillegg til ekstremværet «Hans» i august, var det også mye

⁶ Næringsaggregatet annen vareproduksjon omfatter primærnæringene, elektrisk kraft og bygge- og anleggsvirksomheten.

nedbør i juli og september. Det påvirket utviklingen i kraftnæringene og jordbruket betydelig. Målt i løpende priser var det likevel en nedgang i bruttoproduktet på 7,8 prosent, som følge av et kraftig prisfall på elektrisitet.

I jord- og skogbruket falt bruttoproduktet kraftig i 3. kvartal, hvor jordbruket trakk mest ned. Dette skyldtes tørke i starten av sommeren, etterfulgt av store mengder nedbør som gikk utover avlingene. Volumet vokste samtidig noe i fiske, fangst og akvakultur.

Den store nedbørsmengden i 3. kvartal førte til rekordhøy magasinfylling og kraftproduksjon i Sør-Norge for årstiden. I de øvrige prisområdene var det også økt magasinfylling. Bruttoproduktet i elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyningen vokste hele 7,4 prosent i 3. kvartal. Det trakk opp BNP Fastlands-Norge i underkant av 0,3 prosentpoeng. Strømproduksjonen var på 35,2 TWh, som er omtrent 6 TWh høyere enn på samme tid i fjor.

Kraftprisene i Norden og Nord-Europa var lavere enn i både forrige kvartal og samme kvartal i fjor. I Norge har strømprisen falt hvert kvartal hittil i 2023. Den høye kraftproduksjonen i 3. kvartal bidro til at strømprisen gikk ned hele 51,6 prosent fra kvartalet før. Kraftforbruket i Norge var likevel om lag 1,5 prosent lavere enn i samme kvartal i fjor, blant annet som følge av lavere forbruk i industrien. Det var nettoeksport av strøm hver uke i 3. kvartal, og totalt var nettoeksporten 2 TWh mer enn i fjor.

Bruttoproduktet i bygge- og anleggsvirksomheten gikk ned 0,6 prosent i 3. kvartal og er nå 1 prosent lavere enn for et år siden. Det er utfordrende tider for bygge- og anleggsvirksomheten. Kostnadene i næringen er høye, og renteøkningene har redusert boligetterterspørselen. Husholdningenes boliginvesteringer falt kraftig i 3. kvartal, se avsnitt 3.8. [Statistisk sentralbyrås byggekostnadsindeks](#) viser at kostnader til både byggematerialer og arbeidskraft vokste 0,5 prosent fra 2. til 3. kvartal. Tall fra [Statistisk sentralbyrås byggearealstatistikk](#) viser at antallet igangsettingstillatelser for nye boliger så langt i år har vært på sitt laveste siden 2010. I 3. kvartal var de 17,3 prosent lavere enn for et år siden.

Bruttoinvesteringene i fast realkapital innen annen vareproduksjon gikk ned 0,6 prosent i 3. kvartal.

Foreløpige tall viser reduserte investeringer i bygge- og anlegg, og vekst i fiske og akvakultur. Kildegrunnlaget for beregning av investeringene i disse næringene er imidlertid svakt og tallene må regnes som usikre. I elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyningen vokste investeringene 1,1 prosent.

3.5. Petroleumsvirksomhet

Bruttoproduktet innen utvinning av råolje og naturgass, inkludert tjenester, gikk ned 2,4 prosent i 3. kvartal. Det trakk ned samlet BNP 0,5 prosentpoeng. Det har vært utført vedlikehold av gassinfrastrukturen i Nordsjøen i sommer og i september. Derfor var utvinningen av naturgass noe lavere gjennom 3. kvartal enn i begynnelsen av året. Totalt utvinningsvolum på sokkelen var omtrent 54 millioner standard kubikkmeter (Sm³) oljeekvivalenter i 3. kvartal, mot 55 millioner Sm³ kvartalet før. I 3. kvartal i fjor var volumet om lag 59 millioner Sm³.

Oljeprisen steg gjennom 3. kvartal, fra 75 USD per fat i starten av juli, til 86 USD per fat ved utgangen av september. En streik blant LNG-arbeidere i Australia førte til at gassprisen steg i august, for så å gå noe ned igjen i september. Sammenlignet med nivået i samme kvartal i 2022, som var toppunktet for prisen på naturgass, har verdien av bruttoproduktet i utvinningsnæringen blitt redusert til en tredel i 3. kvartal i år. Bruttoproduktet i løpende priser var på sitt laveste nivå siden 2021.

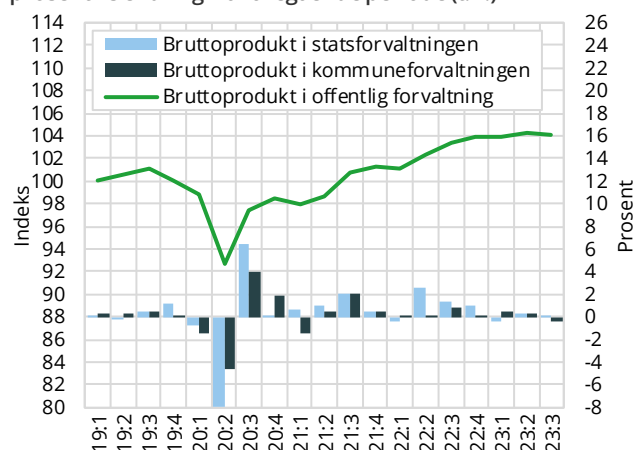
Investeringsvolumet innen utvinning av råolje og naturgass, inkludert tjenester, steg 9,1 prosent. Det var særlig stor investeringsvekst innen oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler. Dette kan sees i sammenheng med de mange planene for utbygging og drift (PUD-er) som ble levert sent i 2022. Det var særlig gunstige vilkår for investeringer i feltutbygging på dette tidspunktet, som følge av oljeskattepakken som Stortinget vedtok i juni 2020.

3.6. Offentlig forvaltning

Produksjon

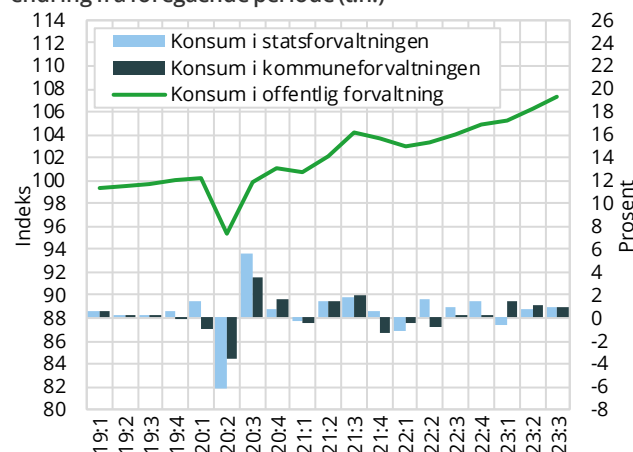
Bruttoproduktet i offentlig forvaltning gikk ned 0,2 prosent i 3. kvartal, målt i faste priser. Aktiviteten vokste svakt i statsforvaltningen, men den falt i kommuneforvaltningen.

Figur 3.10. Bruttoprodukt i offentlig forvaltning(t.v.), statlig og kommunalt bruttoprodukt (t.h.). Faste 2021-priser. Sesongjustert. Kvartal. Indeks, 4. kvartal 2019 = 100 (t.v.) og prosentvis endring fra foregående periode (t.h.)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.11. Konsum i offentlig forvaltning (t.v.), statlig og kommunalt konsum (t.h.). Faste 2021-priser. Sesongjustert. Kvartal. Indeks, 4. kvartal 2019 = 100 (t.v.) og prosentvis endring fra foregående periode (t.h.)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Bruttoproduktet i statsforvaltningen vokste 0,1 prosent. Det var økt aktivitet i undervisningstjenestene, statlig administrasjon og forsvar. Redusert aktivitet i den statlige helsenæringen trakk bruttoproduktet noe ned.

Aktiviteten i kommuneforvaltningen gikk ned 0,4 prosent i 3. kvartal, særlig grunnet nedgang i de kommunale omsorgs- og barnehagetjenester. Aktivitet i kommunal undervisning gikk også noe ned.

Konsum

Det offentlige konsumet økte 0,9 prosent i 3. kvartal, målt i faste priser. Det offentlige konsumet har vokst i løpet av 2023, og i 3. kvartal bidro økt konsum i både stats- og kommuneforvaltningen til veksten.

Det statlige konsumet vokste som følge av økt konsum kollektive tjenester som administrasjons- og forvaltningstjenester, politivesen og transport.

Det økte kommunale konsumet var også drevet av vekst i konsumet av kollektive tjenester, som for kommunene omfatter administrasjons- og forvaltningstjenester og transport. Det kommunale konsumet av kultur- og underholdningstjenester gikk derimot noe ned

Bruttoinvesteringer i fast realkapital

Investeringene i offentlig forvaltning gikk ned 2,8 prosent i 3. kvartal. Foruten et oppsving i 2. kvartal, har investeringene i offentlig forvaltning vært nedadgående siden toppen i 3. kvartal i 2022, da var nivået var på sitt høyeste siden 2008.

Bruttoinvesteringene ble redusert både i stats- og kommuneforvaltningen, men nedgangen var størst i statsforvaltningen. Nær sagt hele nedgangen skyldtes reduserte forsvarsinvesteringer. Reduserte investeringer i vann, avløp og renovasjon forklarer mesteparten av nedgangen i de kommunale investeringene. Denne tilbakegangen var imidlertid fra høye nivåer.

Lønnskostnader

Lønnskostnadene i offentlig forvaltning økte 1,9 prosent i 3. kvartal. Det var særlig lønnskostnadene i kommuneforvaltningen som økte, hvor mesteparten av veksten var knyttet til undervisningsnæringen. I tillegg bidro både statlig og kommunal administrasjon til de økte lønnskostnadene.

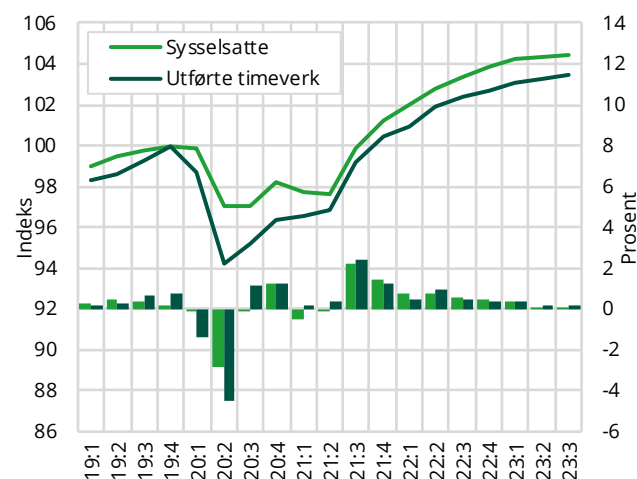
3.7. Arbeidsmarkedet

Sysselsetting

De foreløpige sesongjusterte tallene for samlet sysselsetting økte 0,1 prosent i 3. kvartal. De største bidragene til veksten var næringene faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting og utvinning av råolje og gass. Sysselsettingen vokste også i offentlig forvaltning.

Antall sysselsatte personer ble redusert i flere næringer hvor aktiviteten har utviklet seg svakt den siste tiden. Antall sysselsatte falt mest innen forretningsmessig tjenesteyting. Næringen inkluderer arbeidskrafttjenester, og nedgangen henger sammen med de nye reglene som begrenser bruk av bemanningsbyråer. Det var også sysselsettings-

Figur 3.12. Sysselsatte og utførte timeverk. Sesongjustert. Kvartal. Indeks, 4. kvartal 2019 = 100 (t.v.) og prosentvis endring fra foregående periode (t.h.)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

nedgang i bygg og anlegg, deler av industrien, og varehandelen.

Foreløpige sesongjusterte tall fra [statistikken Antall arbeidsforhold og lønn](#) viser en nedgang i antallet ikke-bosatte lønnstakere i 3. kvartal. Det var spesielt næringene forretningsmessig tjenesteyting og bygg og anlegg som bidro til nedgangen. Etter nedgangen i 2. og 3. kvartal i år er de ujusterte tallene for ikke-bosatte lønnstakere igjen lavere enn før pandemien.

Utførte timeverk

Justert for sesong- og kalendereffekter økte utførte timeverk 0,2 prosent i 3. kvartal 2023. Utviklingen i timeverkene ligner utviklingen i antall sysselsatte. Timeverkene vokste mest i faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting og utvinning av råolje og gass, mens det var nedgang i forretningsmessig tjenesteyting, bygg og anlegg, og deler av industrien.

Lønnssum

Lønnssummen⁷ i nasjonalregnskapets tall var 6,6 prosent høyere i 3. kvartal enn i samme periode i fjor. Det skyldes både vekst i antall jobber og ordinær lønnsvekst. Lønnskostnadene økte 7,2 prosent fra samme periode i fjor. Fra 1. januar i år er det innført en ekstra arbeidsgiveravgift på 5 prosent for inntekter som overstiger 750 000 kroner. An-

⁷ Lønnssum etter nasjonalregnskapets definisjon er summen av arbeidsgivernes utbetaling av lønn i løpet av kvartalet. Størrelsen omfatter hovedsakelig arbeidsgivers utbetaling av lønn til arbeidstakerne før skattetrekk. Dette inkluderer dermed også overtidsbetaling, feriepenger, samt bonuser. Sykelønn betalt av arbeidsgiver er ikke inkludert.

Boks 3.3. Ekstra arbeidsgiveravgift

Fra 1. januar 2023 besluttet regjeringen at arbeidsgivere skal betale ekstra arbeidsgiveravgift når alle lønnsytelser til en arbeidstaker overstiger 750 000 kroner. Avgiften er 5 prosent av grunnlaget.

Arbeidsgiveravgift inngår i nasjonalregnskapets tall for lønnskostnader. Dermed inkluderes også den ekstra arbeidsgiveravgiften i tallene. Ifølge Skatteetaten skal den ekstra arbeidsgiveravgiften beregnes av det samme grunnlaget som legges til grunn for ordinær arbeidsgiveravgift. Den ekstra arbeidsgiveravgiften beregnes fra den kalendermåneden det fastsatte innslagspunktet blir passert, og for den delen som er over innslagspunktet.

Det betyr at i nasjonalregnskapet føres ekstra arbeidsgiveravgiften i kvartalet lønnsgrunnlaget overstiger 750 000 kroner. (Nasjonalregnskapet følger påløptprinsippet, der transaksjoner føres den perioden de påløper, Statsregnskapet som Regjeringen legger fram for Stortinget følger bokførtprinsippet, som innebærer at avgiften føres når den betales inn.) Siden det er flere arbeidstakere som når denne terskelen i løpet av året, forventes det at beløpet blir vesentlig høyere i 4. kvartal 2023 sammenlignet med 1. kvartal 2023. Ifølge statistikken Grunnlag for arbeidsgiveravgift var grunnlaget for den ekstra arbeidsgiveravgiften 85,6 milliarder kroner så langt i år. Det betyr at den ekstra arbeidsgiveravgiften er på 4,3 milliarder kroner. Av dette var i underkant av 0,3 milliarder fra arbeidsgivere i offentlig forvaltning.

slag på den ekstra arbeidsgiveravgiften er inkludert i tallene for lønnskostnadene og bidrar til å trekke opp de totale lønnskostnadene om lag 0,5 prosent, se boks 3.3.

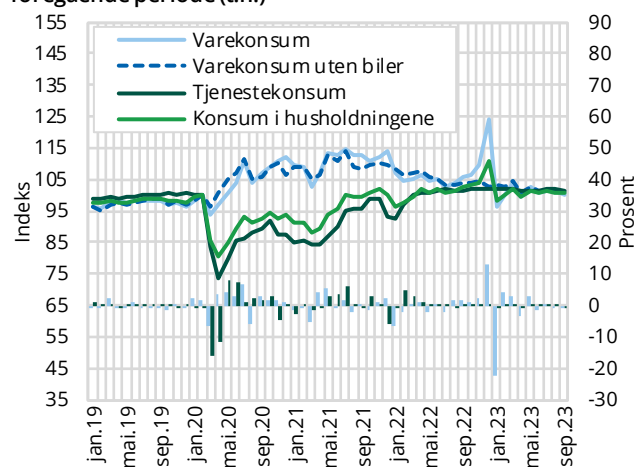
3.8. Husholdningene

Husholdningenes samlede konsum vokste 0,5 prosent fra 2. til 3. kvartal, målt i faste priser. Konsumveksten ble særlig drevet av nordmenns kjøp i utlandet og tjenester tilknyttet reiseliv.

Husholdningenes varekonsum har, utenom store svingninger i bilkjøp, utviklet seg svakt gjennom 2023 og falt 0,2 prosent i 3. kvartal. Det var spesielt konsumet av klær og skotøy, samt møbler og hvitevarer, som trakk varekonsumet ned. Samtidig økte konsumet av transportmidler. Det dempet nedgangen noe.

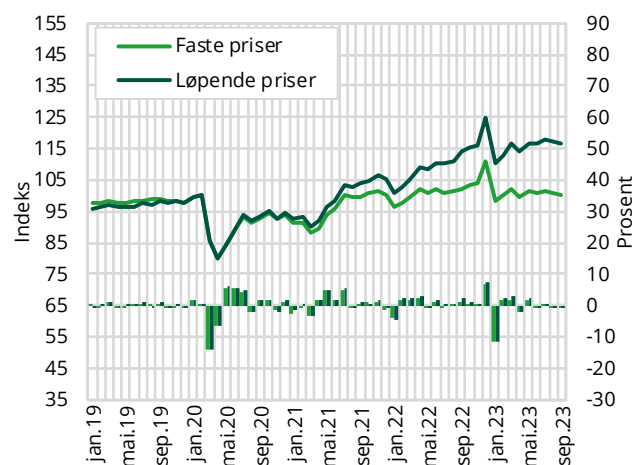
Tjenestekonsumet har på sin side falt i de to foregående kvartalene, men økte med 0,3 prosent i 3. kvartal. Det var særlig økt konsum av fritidstjenester og hotell- og restauranttjenester som trakk opp. Oppgangen i fritidstjenester skyldtes i sin helhet en vekst i pakketurer. Samtidig økte nordmenns konsum i utlandet 6,7 prosent i 3. kvartal og lå på et høyere nivå enn før koronapandemien. Utlendings konsum i Norge styrket seg 5,1 prosent.

Figur 3.13. Konsum i husholdningene, vare- og tjenestekonsum. Faste 2021-priser. Sesongjustert. Måned. Indeks, februar 2020 = 100 (t.v.) og prosentvis endring fra foregående periode (t.h.)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.14. Konsum i husholdningene. Faste og løpende priser. Sesongjustert. Måned. Indeks, februar 2020 = 100 (t.v.) og prosentvis endring fra foregående periode (t.h.)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Husholdningenes konsumpriser, målt ved nasjonalregnskapets konsumdeflator, økte 0,5 prosent i 3. kvartal. Oppgangen skyldtes i hovedsak at tjenestepriene samlet sett vokste 1,3 prosent. Den samlede prisen på varekonsumet falt 0,5 prosent, særlig på grunn av et betydelig fall i strømprisen. Prisene på husholdningenes kjøp i utlandet økte kraftig i første halvdel av 2023, men prisveksten avtok noe i 3. kvartal, med en vekst på 0,8 prosent. Målt i løpende priser vokste husholdningenes konsum 1 prosent.

Husholdningenes boliginvesteringer har utviklet seg negativt nær sammenhengende siden 2. kvartal 2022, og nedgangen tiltok i 3. kvartal med et fall

på hele 8,7 prosent. Økte renter og svekkelsen av husholdningenes kjøpekraft, har redusert etterspørselen etter nye boliger kraftig.

3.9. Eksport og import

Overskuddet på Norges handelsbalanse overfor utlandet endte på 152 milliarder kroner i 3. kvartal 2023, ujustert og målt i løpende priser. Det er 74 prosent lavere enn rekordnivået for et år siden, da gassprisen toppet seg på grunn av energisituasjonen i Europa og krigen i Ukraina. Likevel er handelsoverskuddet i 3. kvartal fortsatt historisk høyt; kun i 2021 og 2022 har Norge realisert høyere kvartalsvise overskudd. Ujustert var verdien av norsk eksport 565 milliarder kroner i 3. kvartal, og det ble importert varer og tjenester for 413 milliarder kroner.

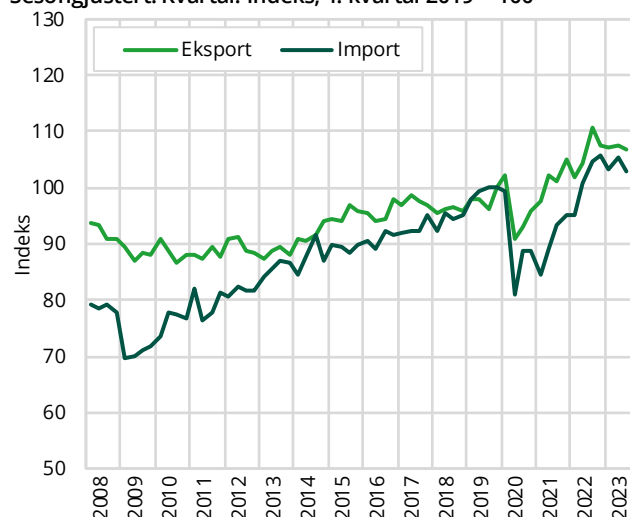
Eksportprisen på råolje og naturgass falt i 3. kvartal. I tillegg ble volumet på olje- og gaseksporten redusert noe. Det førte til et sesongjustert fall i petroleumseksporten på hele 37,1 prosent i 3. kvartal, målt i løpende priser. Sett i forhold til nivået for et år siden, er verdien av olje- og gaseksporten nå redusert med over 60 prosent.

Verdien av tradisjonell vareeksport falt 5,2 prosent i 3. kvartal. Selv om eksportvolumet på elektrisk kraft økte, ble verdien av eksporten trukket betydelig ned av at eksportprisen på strøm falt 50 prosent. Denne utviklingen, både i pris og volum, henger sammen med den store nedbørsmengden i kvartalet. Eksportverdien på industriprodukter gikk også ned. Det største bidraget kom fra at både prisen og volumet falt på eksport av kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter. I tillegg gikk eksportprisen på metaller ned.

Tjenesteeksporten økte på sin side 0,7 prosent i målt i løpende priser. Veksten ble særlig drevet av finans- og forretningstjenester. I tillegg vokste eksporten av reisetrafikk 5 prosent, hjulpet av den svake kronen.

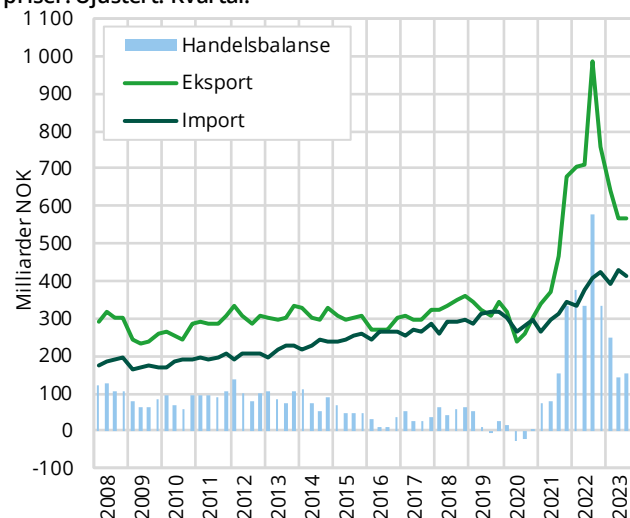
Sesongjustert gikk verdien av samlet norsk import ned 4,0 prosent. Nedgangen skyldtes både lavere pris- og redusert volum på vareimporten. Verdien av vareimporten falt 7,0 prosent samlet sett. Det største bidraget kom fra redusert volum på import av skip, plattformer og fly, samt andre transportmidler. I tillegg falt både prisen og volumet på

Figur 3.15. Eksport og import. Faste 2021-priser. Sesongjustert. Kvartal. Indeks, 4. kvartal 2019 = 100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.16. Eksport, import og handelsbalanse. Løpende priser. Ujustert. Kvartal.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

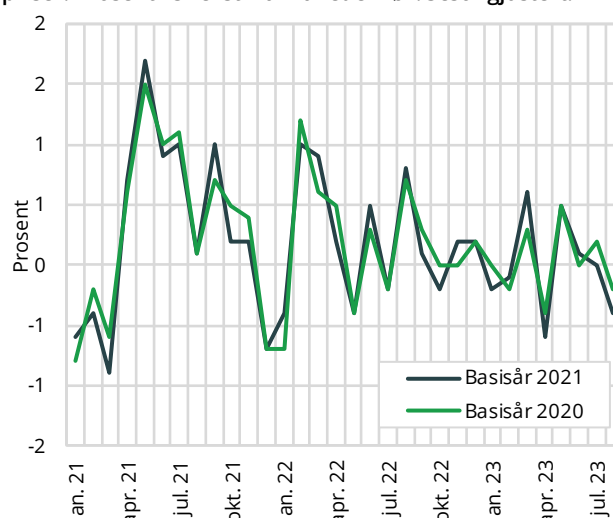
metaller og kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter.

Tjenesteimporten økte samtidig 1,2 prosent, sesongjustert og målt i løpende priser. En forskyvning av norsk import fra varer til tjenester har gjort seg sterkt gjeldende siden slutten av pandemien, mye på grunn av økt reisetrafikk. Importen av reisetrafikk tok seg videre opp i 3. kvartal, med en kvartalsvekst på nær 8 prosent, målt i løpende priser. Både i verdi og volum har reisetrafikken nå vokst til høyere nivåer enn før pandemien.

3.10. Revisjoner og basisårsskifte

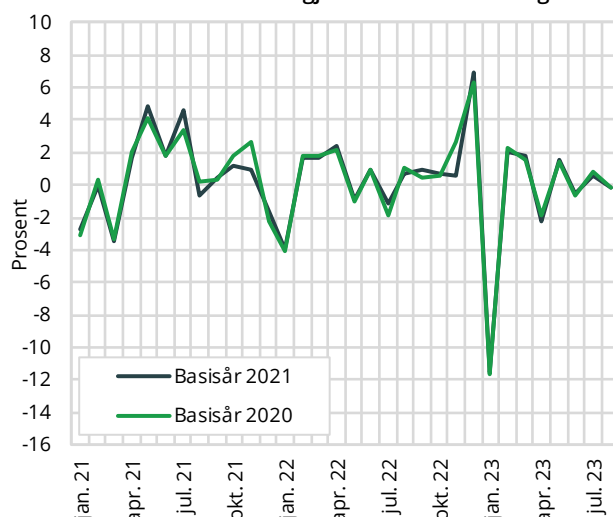
Det foreløpige månedlige og kvartalsvise nasjonalregnskapet tar utgangspunkt i nivåer og sammenhenger fra siste endelige nasjonalregnskap og benytter indikatorer for å beregne utviklingen i ulike nasjonalregnskapsstørrelser fra basisåret. Når et nytt endelig årsregnskap foreligger avstemmes måneds- og kvartalstallene mot det endelige regnskapet, slik at nivåene i regnskapene blir like for dette året. I tillegg endres basisåret for beregning av de foreløpige måneds- og kvartalstallene. Det innebærer at nivåene og sammenhengene som ligger til grunn for beregningene oppdateres. Siden endelige nasjonalregnskapstall for 2021 nå foreligger, er basisåret for foreløpige beregninger endret fra 2020 til 2021. Det gir revisjoner i de foreløpige tallene. Figur 3.17 viser sesongjustert

Figur 3.17. Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge i faste priser. Prosentvis vekst fra måneden før. Sesongjustert.

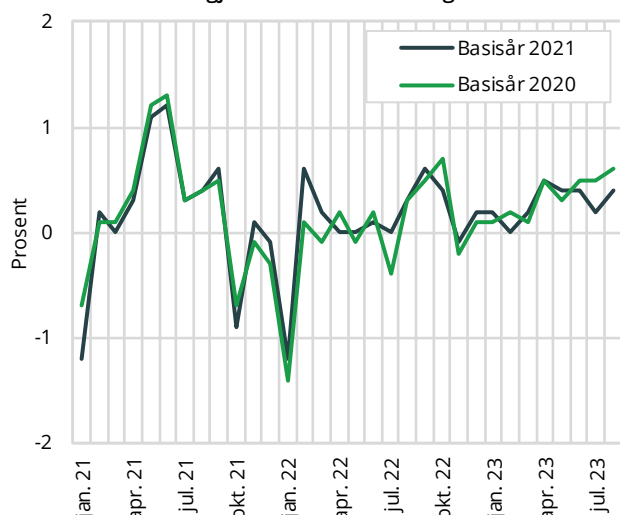
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.18. Konsum i husholdningene i faste priser. Prosentvis vekst fra måneden før. Sesongjustert. Basisår 2020 og 2021

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.19. Offentlig konsum i faste priser. Prosentvis vekst fra måneden før. Sesongjustert. Basisår 2020 og 2021

Kilde: Statistisk sentralbyrå

vekst i BNP Fastlands-Norge med 2020 og 2021 som basisår. Sett i stort er forløpet forholdsvis likt, tatt i betraktning de store bevegelsene vi har sett i 2020 og 2021. Revisjonene i månedlige vekstrater er mellom -0,3 og 0,3 prosentpoeng. Gjennomsnittlig revisjon er 0,0 prosentpoeng, altså er det ingen systematikk i revisjonene. I gjennomsnitt er revisjonene i absoluttverdi 0,2 prosentpoeng. Årsveksten fra 2021 til 2022 er revidert ned 0,1 prosentpoeng.

Figur 3.18 viser sesongjustert konsum i husholdningene med 2020 og 2021 som basisår. Det er større månedlige revisjoner i denne størrelsen, mellom -2,1 og 1,2 prosentpoeng. De største revisjonene skjer i november 2021 og 2022. Disse endringene kommer i hovedsak av revisjoner i konsumet av transportmidler og fritidstjenester. Gjennomsnittlig

revisjon er 0,0 prosentpoeng, mens gjennomsnittlig absolutt revisjon er 0,4 prosentpoeng. Årsveksten fra 2021 til 2022 er revidert ned 0,7 prosentpoeng.

Konsumet i offentlig forvaltning med basisår 2020 og 2021 er vist i figur 3.19. Forløpet er forholdsvis likt, utenom for juli 2023. Dette kommer av at nye underlagsdata fra stats- og kommuneregnskapene er innarbeidet i tallene for disse månedene. Holder vi juli og august 2023 utenfor, så er gjennomsnittlig revisjon 0,0 prosentpoeng, mens gjennomsnittlig revisjon i absoluttverdi er 0,2 prosentpoeng. Samlet er årsveksten fra 2021 til 2022 revidert opp 1,0 prosentpoeng.

Revisjoner i driftsresultater

Sett under ett er næringenes driftsresultater revidert betydelig opp i 2021. De endelige tallene for året viser samlet sett at nivået er 114 milliarder kroner høyere enn tidligere anslått. Størstedelen av dette, om lag 94 milliarder kroner, skyldes revisjoner i produksjonsverdien i olje- og gassutvinning. Det omtales nærmere i kapittel 4.3.

De resterende revisjonene, på om lag 20 milliarder kroner, skyldes hovedsakelig at driftsresultatene i kraftforsyningen og industrinæringene er høyere enn tidligere anslått. Mest utslagsgivende er en revisjon opp på 9,4 milliarder kroner innen elforsyningen. Det skyldes først og fremst at både inntjeningen ble høyere og kostnadene ble lavere enn tidligere anslått i distribusjonsleddet for elektrisitet.

Driftsresultatene i industrien er samlet sett revidert opp nær 7 milliarder kroner i 2021. I all hovedsak

Tabell 3.2. Revisjoner i makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert og ujustert. Faste 2021-priser. Prosentvis endring fra foregående periode (sesongjustert) og prosentvis endring fra samme periode året før (ujustert)

	1. kvartal 2022				2. kvartal 2023			
	Prosentvis volumendring fra foregående periode (Sesongjustert)		Prosentvis volumendring fra samme periode året før (Ujustert)		Prosentvis volumendring fra foregående periode (Sesongjustert)		Prosentvis volumendring fra samme periode året før (Ujustert)	
	Nye tall	Forrige publisering	Nye tall	Forrige publisering	Nye tall	Forrige publisering	Nye tall	Forrige publisering
Bruttonasjonalprodukt (BNP)	0,2	0,3	3,2	3,3	-0,5	0,0	0,3	0,7
BNP Fastlands-Norge	0,1	0,2	2,9	3,2	0,0	0,0	0,2	0,2
Husholdningenes konsum	-5,5	-5,7	3,1	3,3	0,4	0,6	-1,9	-1,2
Offentlig konsum	0,4	0,8	2,2	3,0	0,9	0,6	2,8	2,9
Bruttoinvestering i fast kapital	-1,0	-1,1	0,0	1,3	0,7	0,2	0,8	0,4
Eksport	-0,2	1,3	4,8	7,4	0,4	1,4	2,9	5,8
Import	-2,5	-0,3	8,0	6,7	2,2	1,7	4,1	4,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå

skyldes det at kostnadene ble lavere enn anslått innen næringen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri. Innen produksjon av metaller er inntjeningen revidert ned, mens den er revidert opp innen produksjon av metallvarer. I begge tilfeller er endringen i samme størrelsesorden, men i hver sin retning.

Nivået på de foreløpige tallene for 2022 og 2023 er også revidert opp. Driftsresultatene i fastlandsnæringene utenom finans, oljetjenester og jord- og skogbruk er totalt revidert opp mellom 10 og 20 milliarder kroner i hvert kvartal av 2022. Totalt for året er revisjonen på nær 60 milliarder. I første halvår 2023 er driftsresultatene i samme fastlandsnæringer totalt revidert opp i overkant av 20 milliarder kroner. Det understrekes at tallene er foreløpige, og mer informasjon vil innarbeides til publiseringen av årsregnskapet for 2023, i februar 2024.

4. Endelig nasjonalregnskap for 2021

Bruttonasjonalproduktet (BNP) for Fastlands-Norge vokste 4,5 prosent fra 2020 til 2021, målt i faste priser. Veksten var 0,3 prosentpoeng større enn anslått i foreløpig regnskap, men det makroøkonomiske hovedbildet var som før; norsk økonomi hentet inn mye av fallet som pandemien utløste året i forveien. Prisene steg på flere varer som er viktige for norsk økonomi. Målt i løpende priser vokste BNP for hele Norge 24,9 prosent, eller med 862 milliarder kroner. Det er den største veksten i verdien av BNP som nasjonalregnskapet noensinne har målt.

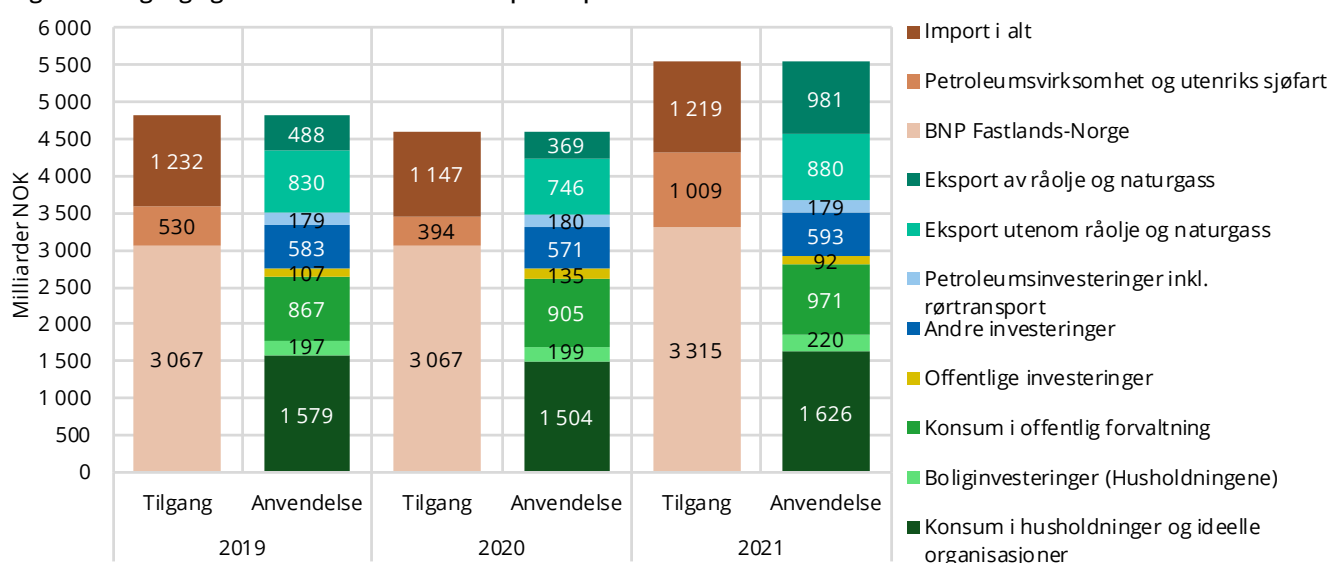
4.1. Det andre pandemiåret

I 2021 overskygget koronapandemien alle andre økonomiske forhold i Norge. Perioder med høyt smittetrykk og strenge smittevernrestriksjoner, fulgt av gjenåpning og normalisering av samfunnet, skapte store svingninger i den økonomiske aktiviteten gjennom året. Den høye årsveksten i BNP Fastlands-Norge i 2021 reflekterer først og fremst at størstedelen av fallet som pandemien forårsaket i 2020 ble hentet inn. Koronavaksinene ble rullet ut for fullt i 2021, og de fleste smitteverntiltakene ble lempet på. Andre halvdel av året var preget av økende priser på petroleumsprodukter, strøm og enkelte andre varer som omsettes på internasjonale markeder. Dette var starten på en kraftigere prisstigning enn vi har sett på lang tid, og som fortsatt gjør seg gjeldende i dag, to år senere.

Det svært smittsomme koronaviruset spredte seg raskt i Norge og resten av verden tidlig i 2020. Myndighetene innførte strenge smitteverntiltak, og enkeltpersoner, organisasjoner og næringsliv tok mange grep for å redusere smitterisikoen. Mye økonomisk aktivitet stoppet opp i Norge og verden for øvrig. Fallet i BNP Fastlands-Norge i 2020 ble det største i etterkrigstiden.¹

Mer smittsomme varianter av viruset kom til landet i 2021. Gjennom året var det flere perioder med strenge nasjonale og lokale smitteverntiltak. Likevel ble ikke økonomien like kraftig rammet som i 2020. Tiltakene var i hovedsak mildere enn året før, og de ble mer tilpasset regionale forskjeller i smitte.² Store deler av næringslivet tilpasset seg etter hvert pandemians begrensninger, og opprettholdt mer

Figur 4.1. Tilgang og anvendelse. 2019-2021. Løpende priser. Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ Endelig nasjonalregnskap for 2020 omtales nærmere i kapittel 4 i [Økonomiske analyser 4/2022](#)

² 28. november publiseres [fylkesfordelt nasjonalregnskap](#) for 2021. Da vet vi mer om hvordan koronapandemien påvirket den økonomiske aktiviteten i forskjellige deler av landet.

Boks 4.1. Smitteverntiltak og økonomiske tiltak gjennom koronapandemien

Det første koronatilfellet i Norge ble registrert 26. februar 2020. Fra 12. mars og utover de følgende ukene innførte myndighetene i Norge svært vidtrekkende smitteverntiltak. Tiltakene inkluderte påbud om hjemmekontor for de som kunne, stenging av barnehager, skoler og utdanningsinstitusjoner, samt forbud mot ulike arrangementer og stengning av treningssentre og svømmehaller. Reiser til andre land som ikke var strengt nødvendige ble frarådet, og det ble innført karantene ved innreise til Norge. For å dempe de økonomiske konsekvensene av smitteverntiltakene ble den første økonomiske krisepakken lagt frem allerede 13. mars 2020. Krisetiltakene har vært rettet mot alle deler av økonomien, men har vært særlig viktige for de næringene som er hardest rammet av krisen, som kultur, reiseliv og servering. I 2020 ble det til sammen bevilget 131,3 mrd. kroner over statsbudsjettet til økonomiske tiltak i møte med pandemien.¹

Etter påsken 2020, bedret smittesituasjonen seg, og smitteverntiltakene ble gradvis lempet på. Skoler og barnehager åpnet delvis andre halvdel av april. Flere andre smitteverntiltak ble også gradvis lettet gjennom våren, blant annet fikk serveringssteder åpne, og det ble åpnet opp for arrangementer med inntil 200 deltakere på offentlig sted. Fra 15. juli var det ikke lenger frarådet å reise til en rekke land i Europa. Gjennom sommeren var dermed samfunnet forholdsvis åpent og smitten var lav. Importsmitte ved utgangen av juli førte til at regjeringen bremset den videre gjenåpningen av samfunnet. I august ble det innført nasjonalt forbud mot åpne serveringssteder med alkohol etter midnatt. I tillegg ble alle som hadde mulighet oppfordret til å gå eller sykle til jobb og skole. Man ble anbefalt å unngå unødvendige reiser til utlandet – også til land med lav smitte.

I oktober økte smitten igjen, og markerte starten på den andre smittebølgen. Regjeringen innførte da nye tiltak, blant annet antallsbegrensning på arrangementer. Reglene for arbeidsinnvandring og karanteneplikt ble også strammet inn for å redusere risikoen for importsmitte. Det ble videre fokusert på at kommuner med høy smitte burde iverksette lokale tiltak. Smitten falt i begynnelsen av desember, og smitteverntiltakene ble i enda større grad tilpasset regionale forhold etter dette.

Smitteverntiltakene ble trappet videre opp i januar 2021 som følge av at smittetrykket økte. Både permitteringsordningen og kompensasjonsordningen for næringslivet ble utvidet og forlenget, og det ble innført flere nye nasjonale økonomiske tiltak, blant annet for reiseliv, lufttransport og kollektivtransport. Andre tiltak var hjemmekontor for alle som hadde mulighet til dette, samtidig som befolkningen ble oppfordret til å unngå unødvendige reiser. I tillegg ble innreisereglene for utlendinger strammet ytterligere inn, blant annet ble det innført strengere smitteverntiltak for reisende fra Storbritannia og Sør-Afrika, og obligatorisk testing på grensen for personer som har oppholdt seg i et område med karanteneplikt. Nasjonal skjenkestopp ble innført. 19. januar ble imidlertid dette endret slik at kommuner med lavt smittetrykk kunne tillate alkoholservering i forbindelse med matservering, og dermed oppheve skjenkestopen.

I slutten av januar ble det kjent at et mutert og mer smittomt koronavirus var påvist på Østlandet, og de strengeste tiltakene siden mars 2020 ble da innført i 25 østlandskommuner. Blant annet måtte ikke-essensielle butikker og kjøpesentre, kafeer, kulturinstitusjoner som kinoer, teatre og museer, og treningssentre holde stengt. Fritidsaktiviteter som breddeid-

drett ble også pålagt strenge restriksjoner. Flere andre kommuner innførte også strenge tiltak i perioden februar-mars 2021. Likevel økte smitten kraftig, og mars 2021 markerte begynnelsen av den tredje smittebølgen. Fra 23. mars ble det igjen innført strengere nasjonale tiltak, blant annet forbud mot skjenking av alkohol over hele landet. Hjemmekontor ble pålagt såfremt det var praktisk mulig. Restriksjoner for treningssentre, og svømmehaller ble innført. Utenlandsreisende ble pålagt å tilbringe hele karantenetiden på karantenehotell.

I første halvdel av april ble det lettet på regionale tiltak i flere kommuner både på Østlandet, Vestlandet og i Nordland. Samtidig startet regjeringen på første trinn i gjenåpningsplanen. Kompensasjonsordningen for de største bedriftene ble trappet ned fra 30. april.

Flere kommuner fortsatte å ha lokale restriksjoner i deler av 2. kvartal 2021. Butikker, kjøpesentre og varehus åpnet først rundt månedsskiftet april/mai i Viken og Oslo. Både Viken og Grenlandsområdet fikk lettelse utover i april, men åpnet ikke opp før i slutten av mai. På samme tid ble det også nye lettelse i Oslo. Treningssentre og svømmehaller åpnet, skjenking ble tillatt fram til klokken 22:00, og det ble færre restriksjoner for offentlige arrangementer i Oslo. Hovedstaden fortsatte imidlertid å ha tiltak fram til 18. juni.

I mai ble 7,3 mrd. kroner ekstra bevilget til kommunesektoren, både til å dekke økte utgifter og tapte inntekter, og til å støtte lokalt næringsliv. Regjeringen fordelte nye 750 millioner kroner til kommunene for å hjelpe lokale virksomheter som ble hardt rammet av pandemien i slutten av juni. Til sammen ble 3,05 milliarder kroner bevilget til den kommunale kompensasjonsordningen fra februar 2021.

Tredje trinn i den nasjonale gjenåpningen startet i midten av juni, blant annet kunne flere delta på arrangementer, og det ble mindre krav om hjemmekontor. Grensehandelen ble åpnet forsiktig, og fullvaksinerte kunne nå vende hjem uten å gå i karantene. I begynnelsen av 3. kvartal 2021 ble det lettet ytterligere på reiserestriksjonene. Fra og med 5. juli opphevet Utenriksdepartementet reiserådet for EØS/Schengen og Storbritannia og de landene på EUs tredjelandsliste FHI anser som trygge.

Smittesituasjonen og stort press på kommunene i begynnelsen av juli gjorde at regjeringen besluttet å bli stående på trinn tre i gjenåpningsplanen til flere ble fullvaksinerte. Begrunnelsen var blant annet usikkerhet knyttet til den farligere og mer smittsomme delta-varianten av viruset og vaksineforsyning.

24. september 2021 gikk Norge over til «en normal hverdag med økt beredskap». Nær sagt alle de gjenværende nasjonale smitteverntiltakene ble fjernet innenlands. Smittetallene steg imidlertid gjennom høsten, både i Europa og Norge. Den fjerde smittebølgen kom på senhøsten 2021. Et nytt mutert koronavirus, omikron-varianten, viste seg å være langt mer smittsom enn tidligere varianter. Virusvarianten spredte seg raskt fra Sør-Afrika til Europa, og pandemiforløpet ble uforutsigbart. Det ble innført strengere smitteverntiltak i mange land. I Norge ble tiltakene strammet kraftig inn i midten av desember for å dempe belastningen på helsevesenet og beskytte kritiske samfunnsfunksjoner. Det ble strengere regler for arrangementer og uteliv for voksne, i kulturlivet og på organiserte fritidsaktiviteter, samt skjenkestopp over hele landet. Samlet anslås de økonomiske tiltakene i 2021 å utgjøre 90,4 mrd. kroner.

¹ For en nærmere gjennomgang av økonomiske tiltak under koronapandemien, se kapittel 4 i [revidert nasjonalbudsjett for 2021 \(Meld. St. 2 \(2020-2021\) \(regjeringen.no\)\)](https://www.regjeringen.no).

normal aktivitet gjennom smittetoppene. Våren 2021 skjøt vaksineringsen av befolkningen fart, både i Norge og i vesten for øvrig. I takt med utrulling av vaksinene, ble nasjonale smitteverntiltak lettet, trinn for trinn. Allerede på høsten var størstedelen av den økonomiske innhenting unngått. Se boks 4.1 for en detaljert beskrivelse av smitteverntiltak og økonomiske tiltak gjennom koronapandemien.

Utviklingen i samlet tilgang i norsk økonomi (bruttonasjonalprodukt og import), og samlet anvendelse (eksport, realinvesteringer og konsum), vises i figur 4.1 for 2019, 2020 og 2021 målt i løpende priser. Figuren viser at den økonomiske aktiviteten i Norge tok seg kraftig opp fra koronafallet i 2021. Merverdien av norsk fastlandsproduksjon økte med om lag 250 milliarder kroner fra året før.

Økonomiske støtteordninger, høy sparing og lav rente gjennom koronapandemien, la til rette for økt etterspørsel idet pandemirestriksjonene ble lettet trinn for trinn. Privat konsum økte med 120 milliarder kroner i 2021. I tillegg økte husholdningene sine boliginvesteringer. Anvendelsen i det offentlige, både til konsum og investeringer, holdt seg høy gjennom 2020. Det offentlige konsumet vokste videre i 2021, men investeringene ble redusert.

Selv om BNP Fastlands-Norge økte kraftig i 2021, kom det største bidraget til økt tilgang i norsk økonomi fra petroleumsvirksomheten. På grunn av lav oljepris i 2020, endte Norge med et handelsunderskudd for første gang siden 80-tallet. Etter hvert tok oljeprisen seg opp igjen, og i andre halvdel av 2021 økte prisene på energivarer, spesielt naturgass, svært kraftig. Endelige tall viser at kroneverdien på norsk produksjon og eksport av olje og gass økte med om lag 620 milliarder kroner fra 2020 til 2021. Det er 100 milliarder kroner mer enn beregnet i foreløpige tall som nasjonalregnskapet tidligere har publisert. Revisjoner i endelig nasjonalregnskap omtales nærmere i kapittel 4.3.

Økt produksjon i Norge, høy etterspørsel i utlandet, og kraftig prisstigning på flere varer, førte til at eksporten utenom olje og gass økte med over 130 milliarder kroner i 2021. Verdien av norsk import vokste på sin side kun med 70 milliarder. Handelsunderskuddet i 2020 snudde dermed til et overskudd på om lag 650 milliarder kroner i 2021.

Prisstigningen på energivarer har vært en hoveddriver bak inflasjonen de siste årene, men prisimpulsene spredte seg ikke i særlig stor grad til innenlandske sluttanvendelser i 2021. Konsumpriser, målt ved nasjonalregnskapets konsumdeflator, vokste 2,9 prosent i 2021; kun i 3 av de siste 30 årene har det vært tilsvarende eller høyere prisstigning. Likevel var prisstigningen i 2021 langt lavere enn foreløpige tall viser for 2022 og 2023.

4.2. Norsk økonomi i 2021

Figur 4.2. viser BNP målt i volum³ fordelt på utvalgte økonomiske størrelser i årene fra 2019 til 2021. Figuren viser at det var en markert todeling av norsk økonomi gjennom pandemiårene: Aktiviteten i enkelte private og offentlige tjenestenæringer ble hardere og mer langvarig rammet av koronapandemien enn annen økonomisk virksomhet. Det utgjorde størstedelen av fallet i 2020. De samme næringene vokste betydelig i 2021, men den tapte aktiviteten ble ikke helt hentet inn.

Samtidig vokste noen næringer kraftig i den svært uvanlige situasjonen som koronapandemien forårsaket. Reiserestriksjoner og begrenset tilgang på mange innenlandske tjenester, førte til at nordmenn handlet mange varer i innenlandske butikker. Varehandelsnæringen vokste markert i både 2020 og 2021.

Næringslivet og offentlige virksomheter for øvrig kom mer skånsomt gjennom koronapandemien. Flere tjenesteytende næringer opprettholdt sin produksjon til tross for pandemirestriksjonene. Fallet innen industri og annen vareproduksjon i 2020 ble mer eller mindre hentet inn i 2021. Petroleumsvirksomheten på sokkelen og offentlige administrasjon vokste stabilt i både 2020 og 2021.

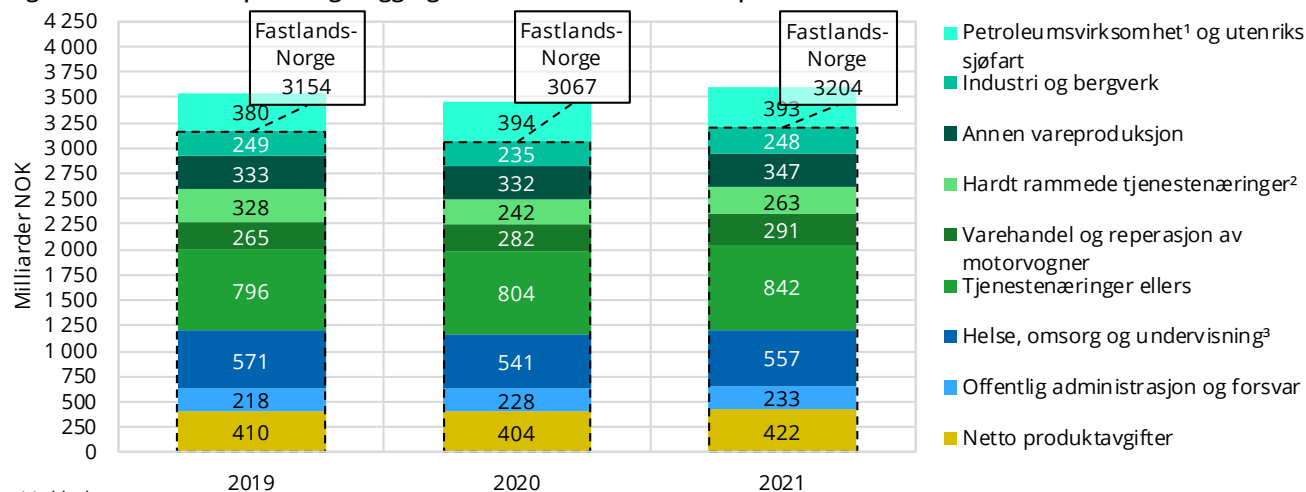
Tjenestenæringene

Aggregatet tjenester inkludert boligjenester⁴ vokste 5,0 prosent i 2021. Endelig nasjonalregnskap viser samme hovedbilde som tidligere anslått i foreløpige tall; tjenesteytende næringer sto for størstedelen av fallet i BNP Fastlands-Norge i 2020, men også over halvparten av veksten i 2021. Smit-

³ Figur 4.2. viser nasjonalregnskapstall målt i faste 2020-priser for å få fram volumutviklingen fra 2019 til 2022. Når 2019-tallene omregnes til 2020-priser får man kjedingsavvik. Det innebærer at næringsaggregatene ikke summerer seg nøyaktig til totalt BNP og BNP Fastlands-Norge.

⁴ Tjenester inkludert boligjenester er et næringsaggregat som omfatter all markedsrettet og ideell tjenesteyting i Fastlands-Norge.

Figur 4.2. BNP fordelt på utvalgte aggregater. 2019-2021. Faste 2020-priser. Milliarder kroner

¹ Inkludert rørtransport

² Transport u. utenriks sjøfart, overnatting og servering, forretningsmessig tjenesteyting, kultur, underholdning og annen tjenesteyting

³ Offentlig, markedsrettet og ideelle

tevernrestriksjonene som gjorde seg gjeldende i pandemiårene begrenset tjenesteproduksjon som forutsetter fysisk kontakt mellom mennesker, som benytter mye utenlandsk arbeidskraft, eller med aktivitet tilknyttet turisme, reise- og kulturliv. Det førte til at transportnæringene, overnatting og servering, kulturnæringene og forretningsmessig tjenesteyting falt spesielt mye i 2020. På grunn av den gradvise gjenåpningen av samfunnet kunne disse næringene ha mer normal drift i 2021, men langt fra hele fallet fra året før ble hentet inn.

Andre tjenestenæringer bidro imidlertid også i stor grad til veksten i 2021. I likhet med året før, vokste varehandelen betydelig. Høy sparing og lav rente førte til at mange husholdninger økte sine boliginvesteringer i pandemiårene. Det trakk opp aktiviteten innen omsetning og drift av fast eiendom og boligjenester i 2021. Den digitale omstillingen som foregikk under koronapandemien, førte også til høy etterspørsel etter informasjons- og kommunikasjonstjenester. Finansierings- og forsikringsvirksomheten vokste i både 2020 og 2021.

Utviklingen i flere tjenestenæringer er betydelig revidert sammenlignet med foreløpige tall. Den største endringen er at endelige tall viser en vesentlig større vekst i bruttoproduktet til transportnæringen enn anslått tidligere. Omsetning og drift av fast eiendom er også revidert opp betydelig. I begge tilfeller skyldes revisjonen hovedsakelig at produktinnsatsen vokste mindre enn anslått i foreløpig regnskap. Samtidig viser endelige tall lavere vekst enn tidligere beregnet iblant annet forretningsmes-

sig tjenesteyting. Revisjoner i endelig nasjonalregnskap omtales nærmere i kapittel 4.3.

Investeringene i tjenestenæringene utenom olje- og gasstjenester vokste hele 9,5 prosent i 2021. Det er om lag 0,6 prosentpoeng mer enn anslått i foreløpig regnskap. Tjenestenæringen som trakk investeringene mest opp var omsetning og drift av fast eiendom. Det ble investert mye i både boliger og næringsbygg. I tillegg var det høye investeringer i informasjon og kommunikasjon, forskning og utvikling og annen teknisk konsulentvirksomhet. Både i 2020 og 2021 ble det investert mye i software og hardware som del av digitaliseringen og tilpasningen til fjernarbeid som fant sted under pandemien.

Industri og bergverk

Bruttoproduktet i industri og bergverksdrift vokste 5,6 prosent i 2021, målt i faste 2020-priser. Det trakk opp veksten i BNP Fastlands-Norge 0,4 prosentpoeng. Sett under ett hentet industrien seg inn fra fallet som koronapandemien forårsaket i 2020. Nivået i 2021 var 0,7 prosent høyere enn i 2019. Likevel var det varige produksjonsbegrensninger i deler av industrien gjennom året. Selv etter at reiserestriksjonene ble lempet på, var det mangel på viktig utenlandsk arbeidskraft i flere industrienæringer. Økt etterspørsel utover i 2021, i kombinasjon med produksjons- og leveringsproblemer på verdensmarkedet, førte til knapphet på viktige råvarer. Prisene økte kraftig både på produksjonen og produktinnsatsen i deler av industrien.

Utviklingen i flere industrinæringer er revidert betydelig i endelig regnskap. Samlet sett er veksten i industrien 1,7 prosentpoeng høyere enn i foreløpige tall. I enkelte industrinæringer er revisjonene vesentlig større. Bruttoproduktet i leverandørindustrien⁵ var tidligere anslått å utvikle seg svakt, men endelige tall viser en kraftig vekst i disse næringene. Det skyldes hovedsakelig ny informasjon om leverandørnæringenes produktinnsats. Bruttoproduktet i eksportrettet råvareindustri viser på sin side en svakere utvikling enn tidligere beregnet. Både produksjonen og produktinnsatsen i flere av disse næringene er revidert ned, men spesielt produksjonen. Revisjoner i endelig nasjonalregnskap omtales nærmere i kapittel 4.3.

Målt i løpende priser vokste bruttoproduktet i industri og bergverk med 14,7 milliarder kroner, eller 6,5 prosent. De største bidragene til den økte verdien kom fra eksportrettede industrivarer. Verdien av raffinerte petroleumprodukter vokste spesielt mye. Det henger sammen med at prisen på råolje økte betydelig fra det lave nivået året før. Knapphet på trevarer på verdensmarkedet, i tillegg til høy etterspørsel, bidro til å trekke verdien av norsk trelast- og trevareindustri betydelig opp. Verdien av bruttoproduktet vokste også kraftig i enkelte kraftkrevende industrinæringer, blant annet innen kjemiske råvarer og metaller. Prisene på disse varene ble presset opp av høy global etterspørsel og økende elektrisitetskostnader på verdensmarkedet.

Bruttoinvesteringene i industri og bergverk økte 4 prosent i 2021. Innen industrinæringene vokste investeringene 3,3 prosent. Det var særlig oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri, samt aluminiumsindustrien og annen ikke-jernholdig metallindustri som trakk investeringene opp. Det var på sin side et fall i investeringene innen produksjon av andre ikke-metallholdige mineraler og i papirindustrien.

⁵ Leverandørindustrien omfatter blant annet produksjonen av metallvarer, maskiner og utstyr, transportmidler og plattformer. Eksportrettet industri omfatter blant annet produksjonen av metaller, mineraler, kjemiske og farmasøytiske varer, gummi, plast og papir. Konsumrettet industri omfatter blant annet produksjonen av næringsmidler, tekstiler, trevarer og møbler.

Annen vareproduksjon

Næringene i aggregatet annen vareproduksjon⁶ ble generelt mindre rammet av koronapandemien enn øvrig næringsliv. I 2021 kom veksten på 4,5 prosent. Veksten er 1,4 prosentpoeng høyere enn i foreløpig regnskap. Økte salgspriser på mange varer, deriblant tømmer, fisk og spesielt elektrisitet, førte til at bruttoproduktet i annen vareproduksjon målt i løpende priser økte med 83,8 milliarder kroner, eller 25,2 prosent.

Bruttoproduktet vokste blant primærnæringene. I jord- og skogbruksnæringene økte volumet 1,3 prosent, trukket opp av skogbruksnæringen. Knapphet på trevarer på verdensmarkedet førte til rekordhøy prisstigning og høy etterspørsel etter norsk tømmer. Hogsten ble skalert opp for å møte den høye etterspørselen. Samtidig var det nedgang i jordbruket. Det henger sammen med knapphet på sesongarbeidere og økte priser på innsatsvarer som kraftfôr, gjødsel og strøm.

Fiske, fangst og akvakultur vokste samlet sett 10,5 prosent i 2021. Det var høy etterspørsel etter sjømat både i Norge og i utlandet. Både det tradisjonelle fisket og fiskeoppdretten vokste betydelig. Økte kvoter på blant annet torsk, makrell og sild bidro til økt fangstvolum. For akvakultur startet året svakt som følge av strenge koronarestriksjoner og nedstenging av restauranter og hoteller, men året avsluttet sterkt og det ble eksportrekorder for norsk sjømat.

Bruttoproduktet i elektrisitets-, gass-, og varmtvannsforsyningen vokste 9,2 prosent i 2021, målt i faste priser. Veksten er hele 5,7 prosent høyere enn beregnet i foreløpig regnskap. Revisjonen skyldes hovedsakelig at aktiviteten i distribusjonsledet for elektrisk kraft var langt høyere enn anslått i de foreløpige tallene. Kraftproduksjonen i Norge var på 157,1 TWh i 2021. Ifølge [Statistisk sentralbyrås elektrisitetsstatistikk](#) er det den høyeste årlige kraftproduksjonen noensinne. Etterspørselen etter strøm var høy i 2021, både i Norge og i Europa. Økt utbygging av vindkraft bidro til den rekordhøye produksjonen.

De svært høye strømprisene utover i 2021 gjorde at inntjeningen i elektrisitetsnæringen økte kraftig. Målt i løpende priser vokste bruttoproduktet

⁶ Næringsaggregatet annen vareproduksjon omfatter primærnæringene, elektrisk kraft og bygge- og anleggsvirksomheten.

i næringen med hele 64 milliarder kroner fra året før. Det er en økning på 124,6 prosent. Verdien av strømmen som Norge eksporterer vokste med over 17 milliarder kroner.

Bruttoproduktet i bygge- og anleggsvirksomheten vokste 2,5 prosent i 2021, målt i faste priser. Pandemifallet fra 2020 ble imidlertid ikke helt hentet inn, og bruttoproduktet var lavere i 2021 enn i 2019. Gjennom koronapandemien var det perioder med smitteverntiltak på byggeplasser. Planlagte prosjekter ble utsatt, og færre nye prosjekter kom til. I tillegg skapte reiserestriksjoner og karantene-regler utfordringer, siden bygge- og anleggsnæringen vanligvis bruker mye innleid arbeidskraft fra utlandet. Utover i 2021 økte også materialkostnadene til næringen. Prisene på produktinnsatsen til bygge- og anleggsnæringen vokste. Samtidig var etterspørselen etter bygg og anlegg høy, både i husholdningene og næringslivet.

Bruttoinvesteringene i annen vareproduksjon falt 7,6 prosent i 2021. Hovedbildet er som tidligere anslått i foreløpige tall, og størstedelen av nedgangen skyldtes kraftig reduserte investeringene i elektrisitets-, gass-, og varmtvannsforsyningen. Det skyldtes særlig at mange store vindkraftprosjekter ble ferdigstilt. I tillegg reduserte bygge- og anleggsvirksomhetens sine investeringer innen oppføring av bygg. I tradisjonelt fiske og fangst økte investeringene svært kraftig, men disse investeringene er få og store, og dermed volatile, selv på årsbasis.

Petroleumsvirksomhet

Målt i volum gikk bruttoproduktet i utvinning av råolje og naturgass ned 0,8 prosent i 2021. Totalt ble det utvunnet 230 millioner standard kubikkmeter (Sm³) oljeekvivalenter på norsk sokkel. Det er om lag en million Sm³ oljeekvivalenter mer enn året før. Nedgangen i bruttoproduktet skyldtes at produktinnsatsen vokste mer enn produksjonsvolumet.

Det var svært høy prisstigning på petroleumsprodukter i 2021. Bruttoproduktet innen utvinningsnæringen hadde en prisvekst på hele 174,7 prosent fra året før. Prisen på nordsjøolje, målt ved Brent Blend-indeksen, økte fra om lag 50 USD per fat i begynnelsen av 2021, til over 70 USD per fat ved utgangen av året. De største prisbevegelsene var imidlertid på naturgass. I januar 2021 var snittprisen per måned på naturgass om lag 20 Euro per

megawatttime (EUR/MWh) ved Dutch TTF. I desember 2021 var prisen mangedoblet til om lag 70 EUR/MWh. Prisstigningen skyldtes særlig at Russland reduserte sine gassforsyninger til Europa gradvis gjennom 2021. Dermed ble det økt etterspørsel etter naturgass fra andre leverandører, blant annet Norge. Verdien av bruttoproduktet i utvinningsnæringen endte på sitt høyeste noensinne, hele 972 milliarder kroner.

Investeringene i olje- og gassutvinningsnæringen falt 1 prosent i 2021. Det var en nedgang i investeringer i produksjonshull og oljeplattformer, borerigger og moduler. Leteinvesteringene økte imidlertid. Dette kan sees i sammenheng med det gunstige skatteregimet for oljeinvesteringer som ble vedtatt i juni 2020, hvor planer for utbygging og drift av felter (PUDer) levert innen utgangen av 2022 fikk skatterabatt. Utviklingen var sterk i tjenester tilknyttet olje og gass, hvor bruttoproduktet vokste 11,6 prosent, målt i faste priser.

Offentlig forvaltning

Bruttoproduktet i offentlig forvaltning vokste 2,9 prosent i 2021, målt i faste priser. Dette er en revisjon ned fra foreløpig regnskap på 2,2 prosent. Revisjonen skyldes hovedsakelig en nedjustering av produksjonen i statlige helsetjenester, se kapittel 4.3.

I både 2020 og 2021 ble mye av den ordinære aktiviteten i helsetjenestene begrenset av koronapandemien. Mange behandlinger ble utsatt for å frigjøre kapasitet til smittevernberedskap og behandling av koronasmittede pasienter med alvorlige sykdomsforløp. Det samlede volumet i de offentlige, private og ideelle helse- og omsorgstjenestene vokste 3,6 prosent i 2021, men aktiviteten var lavere enn i 2019.

Undervisningsnæringene vokste 2,0 prosent. Aktiviteten i den statlige undervisningen vokste, samtidig var det nedgang i den kommunale undervisningen. Statlig undervisning omfatter universiteter og høyskoler, og det var lettere å avvikle digitale eksamener og undervisning ved disse institusjonene enn ved grunnskolene, som utgjør en stor del av den kommunale undervisningsnæringen. Det var også et fall i aktiviteten i barnehagene. Kontaktbegrensende smitteverntiltakene bidro til at aktiviteten ble redusert, i tillegg at det var færre antall barn i barnehager enn året før.

Konsumet i offentlig forvaltning vokste 3,6 prosent i 2021. Både innen stats- og kommuneforvaltningen økte konsumet av de fleste konsumgruppene, men det var særlig helse- og omsorgstjenester som trakk opp. I statsforvaltningen bidro også økt konsum av undervisningstjenester, men konsum i forsvaret ble redusert.

Bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning falt 2,5 prosent. Det var en oppgang i statlige investeringer, drevet av en økning innen forsvaret og helse-tjenester, samt annen offentlig tjenesteyting. De kommunale investeringene falt imidlertid, drevet av reduserte investeringer i offentlig administrasjon og undervisning og omsorgstjenester.

Husholdningene

Husholdningenes konsum vokste 5,1 prosent fra 2020 til 2021, målt i faste priser. Koronapandemien forårsaket et kraftig fall i husholdningenes konsum i 2020, i tillegg til store endringer i sammensetningen av konsumet. Konsumet av tjenester og kjøp i utlandet falt kraftig, mens varekonsumet vokste til rekordhøye nivåer. Etter hvert som samfunnet gjenåpnet i 2021, begynte konsumet å normalisere seg noe, men det var likevel lavere enn i 2019.

Varekonsumet vokste samlet sett 6,6 prosent i 2021. Bortfallet av grensehandel og øvrige kjøp i utlandet, samt begrenset tilgang på mange tjenester, førte til at husholdningene kjøpte flere varer i både 2020 og 2021. Veksten i varekonsumet i 2021 var bredt basert, men det klart største bidraget kom fra økte bilkjøp. Rentekostnadene tilknyttet lånefinansiert kjøp av biler var særlig lave i 2021. I kombinasjon med høy sparing under pandemien, bidro det til at mange kjøpte biler. I tillegg økte konsumet av blant annet klær og sko og mat- og drikkevarer.

Gjennom 2021 var det fortsatt mange smittevern-tiltak som begrenset husholdningenes muligheter til å kjøpe mange tjenester. Sett under ett vokste husholdningenes tjenestekonsum 3,8 prosent i 2021, etter å ha falt hele 11,6 prosent året før. Økt konsum av hotell- og restauranttjenester, passasjertransport bidro til veksten. Det er konsumgrupper som falt spesielt kraftig året i forveien, og nivåene ble ikke hentet inn i 2021. Reparasjon av motorvogner, husleie og IT-tjenester bidro også betydelig til veksten.

Husholdningenes konsum i utlandet, og utlendingers konsum i Norge ble redusert med henholdsvis 5,3 og 4,4 prosent i 2021, etter å ha falt kraftig i 2020.

Lav rente og høy sparing bidro til at husholdningenes boliginvesteringer vokste 3,5 prosent.

Foreløpige tall viser en vekst i husholdningenes disponible realinntekt på 3,7 prosent i 2021. Husholdningenes sparerate mer enn doblet seg i 2020 og er foreløpig beregnet til å ha holdt seg høy i 2021. Endelige tall for inntekts- og kapitalregnskapet i 2021 publiseres 6. desember.

Arbeidsmarkedet

Sammenlignet med øvrige nasjonalregnskapsstørrelser er antall sysselsatte personer og utførte timeverk lite revidert i endelig regnskap, og hovedbildet er som tidligere publisert.

For å begrense smitten i samfunnet, ble mange personer helt eller delvis permittert i deler av 2020. Mye økonomisk aktivitet ble redusert og både antallet sysselsatte og utførte timeverk falt kraftig. Den trinnvise gjenåpningen i 2021 førte til at totalt antall sysselsatte økte med 31 100 personer, tilsvarende 1,1 prosent fra 2020 til 2021. Utførte timeverk vokste 2,3 prosent, tilsvarende 904,5 millioner timeverk.

At utførte timeverk vokste vesentlig mer enn antall sysselsatte i 2021, henger sammen med at timeverkene også falt mer året i forveien. Det skyldes i stor grad at mange helt eller delvis permitterte inngår i det samlede antallet sysselsatte.

I 2021 hentet ikke sysselsettingen seg helt inn fra koronafallet året i forveien, hovedsakelig fordi aktiviteten i enkelte næringer fortsatt var begrenset av smittevern-tiltak i betydelige deler av året. Antall sysselsatte personer var 0,4 prosent, eller 12 500 personer lavere i 2021 enn i 2019. Utførte timeverk var 0,1 prosent høyere i 2021 enn i 2019, men det skyldes i sin helhet at det var 3 flere virkedager i 2021. Justert for antall virkedager var antall utførte timeverk 1,1 prosent lavere i 2021 enn i 2019. Det var samme antall virkedager i 2020 og 2021.

Helse og omsorg bidro spesielt mye til veksten i både sysselsetting og utførte timeverk i 2021. Det

gjorde også offentlig administrasjon, informasjons- og kommunikasjonstjenester og varehandel. Det er næringer hvor antall sysselsatte og utførte timeverk ikke falt så kraftig året i forveien. Tvert imot hadde disse næringene mye å gjøre i koronaårene.

Transport utenom utenriks sjøfart og overnattings- og serveringsvirksomhet er to av næringene hvor sysselsettingen falt mest i 2020. I 2021 falt antall sysselsatte i disse næringene ytterligere. Selv om smitteverntiltakene i Norge generelt var mildere i 2021 enn året før, var det betydelige aktivitetsbegrensende restriksjoner på disse næringene store deler av året. Det var lange perioder med skjenkestopp gjennom i 2021, og restriksjoner på reiser over landegrenser gjorde seg gjeldende helt inn i 2022. Utførte timeverk vokste imidlertid beskjedent i både transporten og overnatting og servering.

Fallet i sysselsettingen under koronapandemien var størst blant lønnstakere på korttidsopphold i Norge. Disse kom ikke helt tilbake i løpet av 2021. Tall fra statistikken [Antall arbeidsforhold og lønn](#) viser at det var om lag 25 prosent færre ikke-bosatte lønnstakere i Norge i 2021 enn det var i 2019.

Utenrikshandel

Sammenlignet med 2020, da oljeprisen var lav og Norge endte med et handelsunderskudd mot utlandet, vokste Norges totale eksport med 752 milliarder kroner i 2021. Det er en vekst på hele

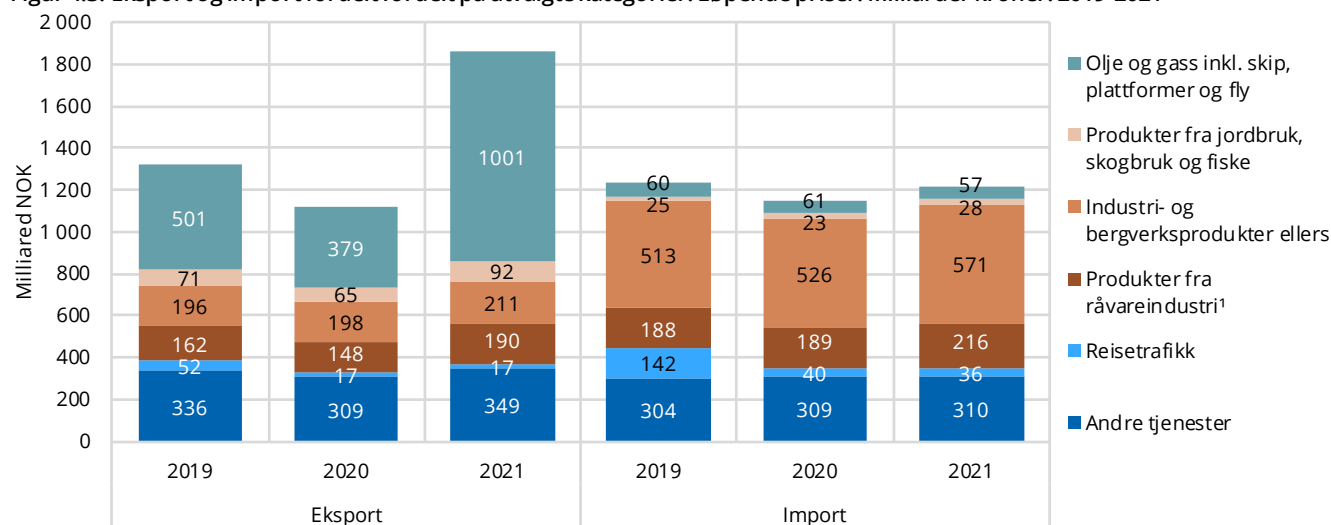
sin side kun med 71 milliarder kroner, eller 6,2 prosent. Norges handelsbalanse mot utlandet gikk fra et underskudd på 32 milliarder i 2020 til et overskudd på hele 642 milliarder i 2021. Det er det største handelsoverskuddet som nasjonalregnskapet noensinne har målt.

Figur 4.3 viser verdien av Norges eksport og import i 2019, 2020 og 2021. Figuren viser at størstedelen av svingningene i utenrikshandelen gjennom pandemiårene skyldtes endringer i verdien av Norges eksport av råolje- og naturgass. Prisstigningen på energivarer i andre halvdel av 2021, førte til at salgsverdien på olje- og gasseksporten økte med 618 milliarder kroner, eller nær 166 prosent.

I 2021 vokste i tillegg Norges tradisjonelle vareeksport⁷ med 83 milliarder kroner, eller 20,1 prosent, målt i løpende priser. De økende energiprisene, råvaremangel og logistikkutfordringer i globale markeder, samt høy internasjonal etterspørsel, førte til at prisene økte på mange varer. Produkter fra norsk råvareindustri trakk opp spesielt mye, særlig produkter der olje eller strøm er viktige innsatsvarer, som raffinerte oljeprodukter og metaller.

Verdien av norsk vareimport vokste også i 2021. Det største bidraget kom fra en kraftig økning i bilimporten. I tillegg økte importen av raffinerte oljeprodukter, vaksiner og andre farmasivarer, samt andre kjemiske produkter.

Figur 4.3. Eksport og Import fordelt fordelt på utvalgte kategorier. Løpende priser. Milliarder kroner. 2019-2021

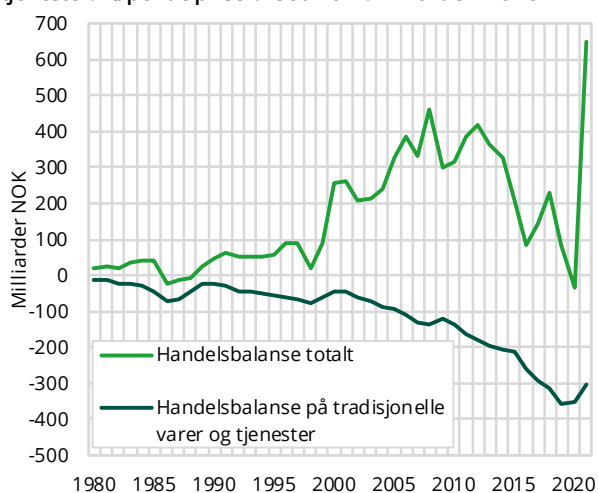
¹ Inkluderer raffinerte oljeprodukter, metaller, treforedlingsprodukter og kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter

Kilde: Statistisk sentralbyrå

⁷ Tradisjonelle varer inkluderer alle varer utenom råolje, naturgass, skip, plattformer og fly.

66,9 prosent. Verdien av norsk import vokste på

Figur 4.4. Handelsbalanse totalt og på tradisjonelle varer og tjenester. Løpende priser. 1980-2021. Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Utenrikshandelen med tjenester ble kraftig redusert i 2020, og verken tjenesteeksporten eller -importen hentet seg helt inn i 2021. Det skyldtes hovedsakelig at reisetrafikken inn og ut av Norge ble begrenset av pandemirestriksjoner i både 2020 og 2021. Tjenesteeksporten vokste likevel med 41 milliarder kroner i 2021, hovedsakelig på grunn av økt sjøfrakt.

Figur 4.4 viser utviklingen i Norges handelsbalanse de siste 40 årene. Med unntak av underskuddet i 2020, har inntjening fra olje og gass sørget for overskudd på Norges handelsbalanse siden 80-tallet. Ser man kun på handelsbalansen for tradisjonelle varer og tjenester, altså utenom olje og gass, har derimot Norges underskudd økt gradvis siden tidlig på 2000-tallet. I pandemiårene 2020 og 2021 snudde imidlertid utviklingen noe. I 2021 ble underskuddet på tradisjonelle varer og tjenester redusert med 47 milliarder kroner sett i forhold til året før. Denne utviklingen har flere årsaker. Siden nordmenn vanligvis reiser langt mer til utlandet enn utlendinger reiser til Norge, førte reiserestriksjonene til et større fall i importen enn i eksporten. I 2021 vokste i tillegg prisene på produktene som Norge eksporterer langt mer enn på produktene som Norge importerer.

Målt i volum, altså justert for prisseffekter, var utviklingen i utenrikshandelen mer moderat i 2021. Samlet vokste volumet på eksporten 6,1 prosent og pandemifallet fra året før ble hentet inn. Størstedelen av veksten skyldtes økt eksport av varer, deriblant skip, plattformer og fly, næringsmidler og metaller. Tjenesteeksporten ble trukket opp av

økt sjøfrakt. Volumet på importen, som samlet sett vokste 1,8 prosent, ble hovedsakelig trukket opp av bilimport.

4.3. Revisjoner i endelig nasjonalregnskap for 2021

Det månedlige og kvartalsvise nasjonalregnskapet (MNR og KNR), som er nasjonalregnskapets korttidsstatistikk for økonomisk utvikling i Norge, bygger på foreløpige, indikatorbaserte beregninger. Siden 2021 var et pandemiår var det flere usikkerhetsmomenter i de foreløpige 2021-beregningene enn i normale år. Det endelige nasjonalregnskapet som legges fram i denne publiseringen, baserer seg på utførlige regnskapsopplysninger fra næringslivet, både fra finansielle og ikke-finansielle foretak og virksomheter. Det gir et mer detaljert og presist bilde av utviklingen i koronaåret 2021.

Noen hovedtall for revisjonene av realøkonomien fra foreløpig til endelig nasjonalregnskap er gitt i tabell 4.1. Bruttonasjonalproduktet målt i løpende priser, medregnet petroleumsvirksomhet og utenriks sjøfart, er oppjustert med 112,3 milliarder kroner, til om lag 4 324 milliarder i 2021. Oppjusteringen skyldes hovedsakelig revisjoner i verdien på eksportert naturgass. BNP for Fastlands-Norge i markedsverdi er oppjustert med 27 milliarder kroner i 2021, og er nå målt til om lag 3315 milliarder kroner, målt i løpende priser.

Veksten i BNP for Fastlands-Norge i 2021 målt i volum er revidert opp fra 4,2 prosent til 4,5 prosent i fra siste foreløpige regnskap til endelig regnskap. Det er en revisjon i samme størrelsesorden som normalen de siste 30 årene.⁸ Også i andre land er vekstratene for BNP blitt revidert for 2021, det omtales nærmere i boks 4.2.

Privat konsum endte med en oppgang på 5,1 prosent på årsbasis fra 2020 til 2021, mot anslått 4,7 prosent i tidligere beregninger. Varekonsumet og husholdningenes kjøp i utlandet er revidert noe opp, mens tjenestekonsumet er nedjustert i forhold til tidligere publiserte tall.

Konsumet i offentlig forvaltning er revidert en del ned, målt i faste priser. Veksten anslås nå til 3,6 prosent i 2021, mot tidligere 5,0 prosent. Dette skyldes særlig nye beregninger for volumveksten i

⁸ For en detaljert analyse av revisjoner i nasjonalregnskapet, se Helliesen (2019) "[Revisjoner i årlig nasjonalregnskap](#)".

Tabell 4.1. Revisjoner i hovedtall for komponenter av bruttonasjonalprodukt. 2021

	Verdiendring			Volumendring			Prisendring		
	Revidert verdiendring	Tidligere publisert verdiendring	Revisjon prosentpoeng	Revidert volumendring	Tidligere publisert volumendring	Revisjon i prosentpoeng	Revidert prisendring	Tidligere publisert prisendring	Revisjon i prosentpoeng
Konsum i husholdninger	8,2	7,7	0,5	5,1	4,7	0,5	2,9	2,9	0,0
Konsum i ideelle organisasjoner	7,3	4,5	2,8	4,6	0,6	4,0	2,6	3,9	-1,3
Konsum i offentlig forvaltning	7,3	7,5	-0,2	3,6	5,0	-1,4	3,6	2,3	1,2
Bruttoinvesteringer i fast realkapital	4,5	2,9	1,6	0,7	-0,8	1,5	3,8	3,8	0,0
Utvinning og rørtransport	-0,6	-1,8	1,2	-0,9	-2,1	1,3	0,3	0,4	-0,1
Utenriks sjøfart	-19,4	.	.	-20,9	.	.	1,9	-10,4	12,2
Boliger	10,6	9,8	0,7	3,5	3,0	0,5	6,8	6,6	0,2
Offentlig forvaltning	1,4	0,3	1,1	-2,5	-4,5	2,1	4,0	5,1	-1,1
Øvrige næringer	6,7	8,2	-1,4	3,2	5,0	-1,8	3,4	3,0	0,4
Eksport	66,9	57,7	9,2	6,1	5,8	0,3	57,3	49,0	8,3
Råolje og naturgass	165,9	141,3	24,6	0,2	2,9	-2,7	165,5	134,6	30,9
Import	6,2	5,8	0,5	1,8	1,7	0,1	4,3	4,0	0,4
Bruttonasjonalprodukt	24,9	21,7	3,2	3,9	3,9	0,0	20,2	17,1	3,1
BNP for Fastlands-Norge, markedsverdi	8,1	7,2	0,9	4,5	4,2	0,3	3,5	2,9	0,6
BNP for Fastlands-Norge, basisverdi	8,4	7,3	1,0	4,4	4,2	0,2	3,8	3,0	0,8
Offentlig forvaltning, bruttoprodukt	6,0	6,2	-0,2	2,9	5,1	-2,2	3,1	1,1	1,9
Utenom offentlig forvaltning, bruttoprodukt	9,2	7,7	1,4	5,0	3,9	1,1	4,0	3,7	0,3
Industri og bergverk (bruttoprodukt)	6,3	3,8	2,5	5,6	3,8	1,9	0,6	0,0	0,7
Annen vareproduksjon (bruttoprodukt)	25,2	24,0	1,2	4,5	3,1	1,4	19,9	20,3	-0,4
Tjenester inkl. bolig tjenester (bruttoprodukt)	5,9	4,6	1,3	5,0	4,2	0,8	0,8	0,4	0,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå

helsevesenet. I løpende priser er tallene lite revidert.

Historisk har det vært en tendens til revisjoner opp på bruttoinvesteringene fra de foreløpige tallene fram til endelige tall. Samlede bruttoinvesteringer i fast realkapital er satt opp med 14,9 milliarder kroner i 2021 målt i løpende priser, og volumendringen på årsbasis fra 2020 til 2021 er revidert opp fra et fall på 0,8 prosent til en økning på 0,7 prosent i endelige tall.

Videre er nivå-tallene for eksport og import revidert. Eksport av råolje og naturgass er revidert opp med 91 mrd. kroner i 2021 som følge av store revisjoner på verdien av gasseksport i nasjonalregnskapets underlagstall fra statistikken Utenrikshandel med varer. Samlet import er oppjustert med 5,5 milliarder kroner. I hovedsak er det import av tjenester som er revidert opp i 2021.

Samlet for næringslivet utenom petroleum og utenom offentlig forvaltning, er økningen i samlet verdiskaping i 2021 beregnet til om lag 5 prosent målt i volum, som innebærer en revisjon oppad på 1,1 prosentpoeng. Det er imidlertid større revisjoner i enkelt næringer.

Revisjoner i detaljerte næringer

Foreløpige nasjonalregnskap baserer seg på framskrivinger av regnskapsopplysninger fra et basisår (siste endelige regnskapsår) med ulike korttidsindikatorer, for eksempel sysselsettingsdata fra a-ordningen. I 2021 ble i tillegg alternative datakilder hentet inn for å kvalitetssikre tallene. De foreløpige beregningene viste et forholdsvis presist bilde av utviklingen i produksjonen i detaljerte næringer. Likevel ble det store revisjoner på bruttoproduktet i enkelte næringer i endelig regnskap. Det er flere grunner til disse revisjonene.

For mange næringer foreligger ikke god, løpende korttidsinformasjon til beregning av næringenes kostnader. Derfor er de foreløpige produktinnsatsberegningene mer usikre enn beregnet produksjon. I enkelte næringer er produktinnsatsen revidert betydelig i endelig regnskap. Den mest utslagsgivende revisjonen på produktinnsatsen er i næringsaggregatet transport utenom utenriks sjøfart. Endelige tall viser en vesentlig lavere vekst i næringsaggregatet sin produktinnsats enn anslått i foreløpige tall. Det er hovedgrunnen til at veksten bruttoproduktet er revidert opp over 15 prosentpoeng i endelig nasjonalregnskap.

Boks 4.2 Revisjoner av nasjonalregnskap i Norge og andre land

I de fleste land som publiserer årlig nasjonalregnskap vil tallene som regel revideres flere ganger etter hvert som bedre og mer detaljert informasjon foreligger. Det utarbeides først foreløpige årsanslag nokså kort tid etter utløpet av det gitte året. Vanligvis bygger de foreløpige tallene på indikatorbasert korttidsstatistikk. For å danne seg et inntrykk av den økonomiske utviklingen gjennom et år, utarbeides gjerne et kvartalsvis nasjonalregnskap, hvor man beregner de viktigste makroøkonomiske hovedstørrelsene basert på korttidsindikatorer.

I Norge publiseres det endelige, årlige nasjonalregnskapet nesten to år etter årets utløp. Eksempelvis er endelig årsregnskap for 2021 publisert nå i november 2023. Foreløpige måneds- og kvartalstall publiseres imidlertid løpende gjennom det aktuelle året, med vel en måneds etterslep. Summen av disse tallene utgjør det foreløpige årlige nasjonalregnskapet for Norge. I Norge foreligger vanligvis det første foreløpige nasjonalregnskapet for et år allerede i februar året etter.

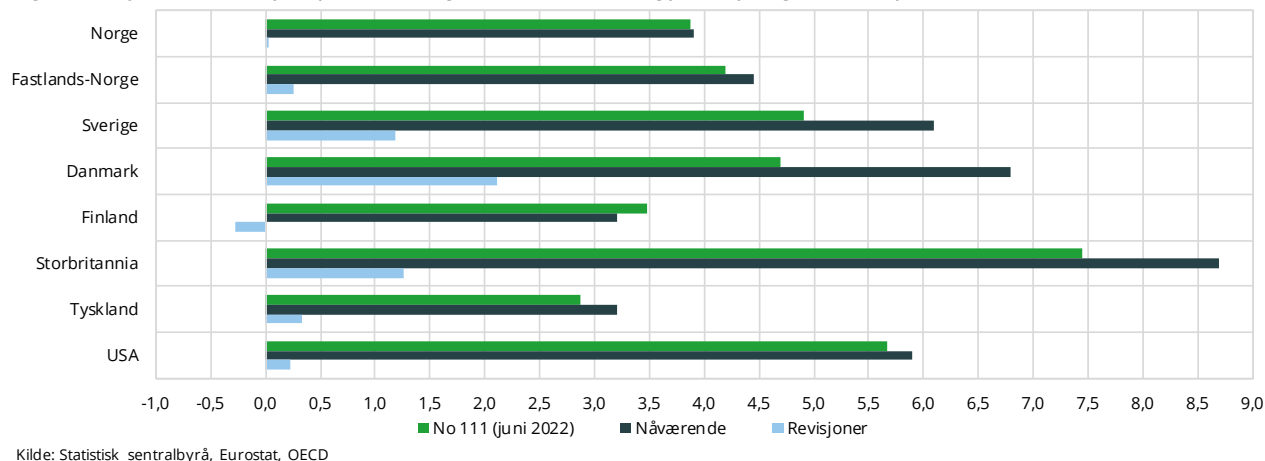
For statistikkbyråer verden over var pandemiårene krevende. De foreløpige beregningene er gjerne basert på antakelser om at mange sammenhenger i økonomien er om lag de samme som de var i et basisår. Dermed var det utfordrende for disse systemene å treffe godt på alle beregnede størrelser underveis i 2020 og 2021 da det var så raske og voldsomme strukturelle endringer tilknyttet pandemien.

Det britiske statistikkbyrået, Office of National Statistics (ONS), fikk i september i år stor omtale i media av sine revisjoner for året 2021. Her viste tidligere anslag både større nedgang i 2020 og mindre vekst i 2021 enn det som fremkommer i nåværende tall. Grunnen til at revisjonene fikk så mye omtale var at de var store nok til å vippe BNP for 2021 opp fra å være en del lavere enn det var før pandemien inntraff i 2020, til å være noe høyere. Som årsaker til denne revisjonen nevner ONS nettopp at de nå har bedre datagrunnlag enn de hadde ved utgangen av 2021. Blant annet peker de på at både resultater fra undersøkelser og tilgang til registerdata gjør at de direkte kan måle produktinnsatsen de forskjellige næringene har hatt, og at de på et mer detaljert nivå kan skille prisseffekter og volumeffekter fra hverandre.

I figur 1 vises revisjoner i volumveksten på BNP i utvalgte land fra juni 2022 og til i dag. Det må understrekes at statistikkbyråene i disse landene har forskjellige arbeidsmetoder, og forskjellige kilder. For eksempel har de nordiske statistikkbyråene tilgang til ganske detaljerte registre og administrativ data, også til utarbeidelse av foreløpige anslag. Det foreløpige nasjonalregnskapet for Norge har historisk truffet godt på det som viser seg å bli de endelige vekstratene i BNP, uten noen systematisk retning på revisjonene.¹

¹ Se Helliessen (2019) "[Revisjoner i årlig nasjonalregnskap](#)" for en detaljert analyse av historiske revisjoner i Norges årlige nasjonalregnskap.

Figur 1. Revisjoner i bruttonasjonalprodukt i utvalgte land. 2021. Prosent og prosentpoeng. Faste 2015-priser

I industrien er volumet i flere næringer revidert betydelig. I all hovedsak skyldes det endret produktinnsats. Blant annet er produktinnsatsen revidert betydelig ned innen reparasjon av motorvogner og oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk produksjon. På motsatt side er produktinnsatsen revidert opp innen næringsmiddelindustrien og produksjon av metaller. Sett under ett er veksten i industriens produktinnsats revidert ned fra 4,3 til 2,8 prosent. Samlet sett er produksjonen også revidert noe ned, særlig innen enkelte eksportrettede industrinæ-

ringer. Revisjonen på industriens produktinnsats er imidlertid vesentlig større. Dermed er bruttoproduktet i industrien samlet sett 1,7 prosentpoeng høyere i endelig regnskap enn beregnet i foreløpige tall. Prisen på produktinnsats vokste mer enn prisen på produksjonen. Dette bidrar til lavere volumvekst i produktinnsats og større vekst i bruttoproduktet (6,3 prosent) enn i produksjon (3,8 prosent). For 2021 gjør dette seg særlig gjeldende for industrinæringen raffinering og kjemiske råvarer.

Det var store utfordringer med å beregne produksjon og bruttoprodukt innen offentlig helsevesen under koronapandemien. I endelig nasjonalregnskap er ny og mer detaljert informasjon om de statlige helseforetakenes aktivitet innarbeidet i tallene. Det fører til at veksten i produksjonsvolumet for statlige helsetjenester i 2021 nå er revidert vesentlig ned. I kommunale helsetjenester er fastpristallene for produktinnsatsen på sin side justert opp. Det er hovedgrunnene til at bruttoproduktet i aggregatet helse- og omsorgstjenester, som inkluderer både privat og offentlig virksomhet, er revidert ned 2,3 prosentpoeng i endelige tall. Det bidrar også betydelig til at bruttoproduktet i offentlig forvaltning samlet sett er revidert ned fra en vekst på 5,1 til 2,9 prosent.

Enkelte revisjoner i 2021 kommer fra det jevnlige kvalitetsarbeidet som gjøres med å rydde i populasjonen i ulike næringer. Årsregnskap fra statistiske enheter (bedrifter og foretak) aggregeres og bearbeides av nasjonalregnskapet for å beregne bruttoproduktet i mange næringer. Næringsklassifiseringen av enhetene avgjøres basert på hovedaktiviteten i den gitte bedriften eller foretaket. Det forekommer at statistiske enheter gradvis endrer seg eller omorganiseres i så stor grad at enheten flyttes fra en næring til en annen. Slike enhetsflyttinger endrer ikke samlet BNP, men flytting av mange eller store enheter fra ett næringsområde til et annet vil gi brudd i detaljerte serier. I 2021 ble blant annet mange enheter flyttet fra næringsområdet utleie av skip og båter, til næringene geologiske undersøkelser og tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning. Utleienæringen er en del av næringsaggregatet forretningsmessig tjenesteyting, og geologiske undersøkelser er del av faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting. Alt annet likt gir populasjonsendringen redusert aktivitet i forretningsmessig tjenesteyting og økt aktivitet i faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting og i olje- og gasstjenestene.

4.4. Kryssløpsanalyse for 2021

Aggregert kryssløp

Når det årlige nasjonalregnskapet beregnes skjer det i form av detaljerte tilgangs- og anvendelsestabeller. Det vil si datasett med henholdsvis all tilgang (produksjon og import) og alle anvendelser (kryssløpsleveranser mellom næringsaktiviteter, eksport, konsum og investeringer) av varer og

tjenester i norsk økonomi. I tilgangs- og anvendelsestabellene kan man lese av hvilke produkter ulike næringer produserer, hvilke produkter Norge importerer, hvilke produkter ulike innenlandske næringer anvender i sin produksjonsprosess (som produktinnsats), og hvilke produkter som går til forskjellige former for sluttanvendelse (eksport, konsum og investeringer).

Tilgangs- og anvendelsestabellene kan formes om til såkalte kryssløp, presentert enten som næringer*næring- eller produkt*produkt-tabeller. For å kunne omforme tilgangs- og anvendelsestabellene til kryssløpstabeller, legges det til grunn en rekke forenkende antakelser. Sammenhengene i økonomien som kryssløpstabellene beskriver må derfor regnes som anslag.

Tabell 4.2 viser årlig nasjonalregnskap for 2021 presentert som en næringsfordelt kryssløpstabell. Kryssløpet viser tilgang og anvendelse i milliarder kroner langs henholdsvis radene og kolonnene. Tilgang fra næringer innenlands som anvendes i samme eller andre næringer innenlands er kryssløpsleveranser (øverst til venstre i tabellen), mens andre anvendelser er sluttanvendelse (øverst til høyre i tabellen). For eksempel viser tabellen at produksjonen i konkurranseutsatte næringer⁹ var 1 678 milliarder kroner i 2021. Produktinnsatsen i de samme næringene beløp seg til 1 133 milliarder kroner, og av dette var 366 milliarder kroner importert, 355 milliarder kroner var leveranser fra ikke-konkurranseutsatte næringer og 350 milliarder kroner var leveranse mellom konkurranseutsatte næringer. Konkurranseutsatte næringer eksporterte varer og tjenester til en verdi av 583 milliarder kroner. Differansen mellom produksjon og produktinnsats, det som kalles bruttoproduktet, beløp seg til 546 milliarder kroner i 2021.

Konsumet i husholdningene var 1 535 milliarder kroner i 2021. Den største delen, 692 milliarder kroner, ble levert av ikke-konkurranseutsatte næringer (herunder varehandel, hotell- og overnatting, og transport). Om lag 20 prosent, eller 300 milliarder kroner, var importert. En liten del, 93 milliarder kroner, ble levert av offentlig administrasjon, helse og undervisning. Dette konsumet består av gebyrer som husholdningene betaler for å motta offentlige

⁹ Se definisjon av konkurranseutsatte næringer i Sagelvmø, Slettebø og Strøm (2023) «[Konkurranseutsatte næringer i Norge](#)»

Tabell 4.2. Kryssløpstabell for nasjonalregnskapet for 2021. Løpende priser. Milliarder kroner

Tilgang	Anvendelse										
	Off. adm., helse og undervisning	Konk. utsatte næringer	Ikke-konk. utsatte næringer ellers	Kraft og vann-forsyning	Eksport	Konsum i hus-holdn.	Konsum i off. forvalt-ning	Konsum i ideelle org.	Inv. i fast real-kaptial	Lager-endr. og stat. avvik	Sum tilgang
Off. adm., helse og undervisning	10,2	20,2	19,4	0,2	4,6	93,3	924,7	46,6	35,1	-0,2	1 154,1
Konk.utsatte næringer	52,7	350,4	291,2	10,0	582,5	164,8	8,0	0,0	156,8	61,7	1 678,2
Ikke-konk.utsatte næringer ellers	148,3	355,2	846,8	25,0	1 189,2	691,9	22,5	44,7	530,9	79,0	3 933,4
Elektrisitet og vannforsyning	11,4	32,6	48,6	19,2	32,7	60,9	3,5	0,0	5,4	3,9	218,2
Netto produktskatter	49,5	7,7	48,0	2,1	0,0	227,3	5,2	0,0	90,2	-0,4	429,5
Import	64,4	366,4	294,2	15,6	28,1	300,4	6,8	0,1	194,2	-51,5	1 218,8
Korr. for kjøp og salg av brukt realkapital	0,0	0,0	0,0	0,0	7,0	13,3	0,0	0,0	-20,3	0,0	0,0
Korr. for utl. konsum i Norge	0,0	0,0	0,0	0,0	16,8	-16,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sum anvendelse	336,4	1 132,6	1 548,2	72,1	1 860,9	1 535,0	970,7	91,3	992,3	92,5	8 632,1

Lønnskostnader	656,7	363,5	791,9	31,9							1 844,0
Netto næringskatter	-6,6	-28,3	-9,6	4,6							-39,9
Kapitalslit	145,6	113,0	454,0	35,1							747,6
Driftsresultat, netto (fratrukket kapitalslit)	22,0	97,4	1 148,9	74,5							1 342,8
Driftsresultat, brutto	167,5	210,4	1 602,9	109,5							2 090,3
Bruttoprodukt (basisverdi)	817,6	545,6	2 385,2	146,0							3 894,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå

tjenester, i tillegg til tjenester levert av private og ideelle aktører.

Produksjonen i offentlig administrasjon, helse og undervisning var 1 154 milliarder kroner i 2021. Om lag 80 prosent av produksjonen, eller 925 milliarder kroner, ble anvendt som offentlig konsum. Dette kommer av at næringsgruppen domineres av aktivitet i offentlig undervisning og helse- og omsorgstjenester, som i hovedsak regnes som offentlig konsum av undervisnings-, helse- og omsorgstjenester.

Importandeler i sluttanvendelsen

Hvor stor del av ulike sluttanvendelser og sluttanvendelse totalt som er import kan leses direkte ut av tabell 4.2. Som nevnt utgjør for eksempel import 20 prosent av husholdningenes konsum. Sluttbruk som ikke importeres direkte, blir levert av næringer innenlands. Men næringene benytter igjen av importerte varer og tjenester, i tillegg til kryssløpssleveranser, som produktinnsats i sine produksjonsprosesser. Det er derfor instruktivt å beregne importandeler i sluttbruket der vi teller med im-

port, både direkte og fra kryss- og sluttleveranser innenlands.¹⁰

Med utgangspunkt i kryssløpstabell 4.2 er det mulig å beregne importandeler for sluttbruket i Norsk økonomi. Slike beregninger er vist i tabell 4.3 for årlig nasjonalregnskap for 2019 og 2021. Tabellen viser at importandelen i husholdningenes konsum var 32,5 prosent i 2019 og falt til 29,3 prosent i 2021. Importandelen i varekonsumet steg marginalt, mens andelen i tjenestekonsumet falt noe. Det største bidraget til nedgangen i importandelen var at Nordmenns konsum i utlandet, som uansett er 100 prosent importert, utgjorde en mindre andel av konsumet i 2021. Det skyldes at koronapandemien førte til mindre reiseaktivitet utenlands. Det er verdt å merke seg at importandelen medregnet indirekte import for husholdningenes konsum i 2021 er i overkant av ni prosentpoeng høyere enn direkteimportandelen.

¹⁰ Importandelen i et konkret sluttbruk kan også fortolkes som et anslag på hvor mye bruttoproduktene og importen ville økt dersom sluttbruket økte marginalt. Importandelen beregnes som anslått endring i import som andel av anslått endring i bruttoprodukt og import samlet.

Investeringene i fast realkapital hadde en importandel som lå stabilt på i overkant av 35 prosent i både 2019 og 2021. Til sammenligning viser tabell 4.2 at tilsvarende direkteimport i 2021 var om lag 20 prosent. Altså var importen om lag 15 prosentpoeng høyere enn direkteimporten. Ikke uventet var andelen høyest i markedsrettede næringer, og særlig innen utenriks sjøfart. Der var importandel 90,6 prosent i 2021. Offentlig forvaltning hadde en importandel på 26,9 i 2019 og 28,5 prosent i 2021, mens importandelen i boliginvesteringene lå stabilt på om lag 18,5 prosent. Boliginvesteringene har en såpass lav importandel fordi det er lite direkteimport til boliginvesteringer, samtidig som mye av verdien som tilføres bygg- og anleggsinvesteringer kommer fra bygg- og anleggsaktivitet innenlands, som igjen anvender lite importert produktinnsats i sin produksjonsprosess.

Tabell 4.3. Importandeler i sluttforbruket i 2019 og 2021. Løpende priser. Prosent

	2019	2021
Konsum		
Husholdninger	32,5	29,3
Varer	38,8	40,4
Mat- og drikkevarer	32,2	33,3
Energivarer	7,9	7,0
Egne transportmidler	55,2	59,6
Tjenester	14,1	13,2
Nordmenns konsum i utlandet	100,0	100,0
Utlendingers konsum i Norge	15,3	15,9
Ideelle organisasjoner	14,4	13,7
Offentlig forvaltning	8,9	9,6
Investeringer		
Fast realkapital	35,2	35,5
Oljeutvinning og rørtransport	41,7	39,3
Utenriks sjøfart	69,0	90,6
Fast realkapital, Fastlands-Norge	32,6	33,8
Industri og bergverk	46,7	45,6
Annen vareproduksjon	47,8	46,9
Annen tjenesteyting	41,9	45,9
Offentlig forvaltning	26,9	28,5
Boliger	18,5	18,6
Eksport		
Eksport samlet	23,4	17,4
Utlendingers konsum i Norge	15,3	15,9
Sluttanvendelse samlet	25,5	22,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Vedleggstabell 1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2021 priser. Millioner kroner

	Ujustert		Sesongjustert							
	2021	2022	21:4	22:1	22:2	22:3	22:4	23:1	23:2	23:3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1 626 348	1 727 681	429 062	415 689	431 457	431 767	449 345	425 755	427 294	429 378
Konsum i husholdninger	1 534 999	1 625 472	403 461	391 268	405 993	405 991	423 517	400 158	401 616	403 445
Varekonsum	812 106	781 326	206 640	194 163	193 512	191 385	208 388	184 178	185 853	185 528
Tjenestekonsum	708 673	781 189	187 836	187 366	195 853	197 082	197 963	197 534	196 729	197 411
Husholdningenes kjøp i utlandet	31 015	113 245	17 818	19 686	29 608	30 656	30 507	32 004	32 552	34 719
Utlendingers kjøp i Norge	-16 795	-50 288	-8 834	-9 946	-12 979	-13 132	-13 341	-13 558	-13 518	-14 213
Konsum i ideelle organisasjoner	91 349	102 208	25 601	24 421	25 464	25 776	25 828	25 598	25 678	25 933
Konsum i offentlig forvaltning	970 694	981 009	245 157	243 249	244 243	245 597	247 754	248 723	251 080	253 427
Konsum i statsforvaltningen	481 575	494 527	122 400	121 070	123 037	124 245	126 015	125 270	126 322	127 510
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	425 130	435 823	108 100	106 526	108 396	109 599	111 144	110 271	111 103	111 974
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	56 445	58 703	14 300	14 544	14 641	14 646	14 871	15 000	15 218	15 536
Konsum i kommuneforvaltningen	489 119	486 482	122 757	122 179	121 206	121 352	121 739	123 453	124 758	125 917
Bruttoinvestering i fast realkapital	992 163	1 043 917	255 728	260 445	259 703	260 975	262 836	260 163	261 862	256 363
Utvinning og rørtransport	179 065	166 236	46 468	40 914	42 147	40 731	42 487	41 106	43 633	47 592
Utenriks sjøfart	13 316	16 822	4 670	6 383	3 123	1 564	5 753	2 340	3 008	1 783
Fastlands-Norge	799 782	860 859	204 590	213 148	214 433	218 680	214 596	216 718	215 221	206 988
Næringer	359 225	420 563	94 035	104 297	104 975	106 950	104 476	110 426	111 258	108 738
Tjenester tilknyttet utvinning	1 941	4 790	648	1 022	1 371	1 028	1 363	1 169	1 258	1 366
Andre tjenester	232 878	294 693	62 355	73 378	73 431	75 488	72 394	75 332	76 651	74 023
Industri og bergverk	47 161	54 320	12 885	12 540	13 582	13 981	14 280	15 817	15 100	15 205
Annen vareproduksjon	77 245	66 760	18 146	17 357	16 590	16 454	16 439	18 108	18 249	18 144
Boliger (husholdninger)	220 100	217 072	54 499	55 459	54 823	53 513	53 320	50 888	47 432	43 303
Offentlig forvaltning	220 457	223 225	56 056	53 392	54 635	58 217	56 799	55 404	56 531	54 947
Bruttoinvestering i verdigjenstander	129	226	44	55	61	59	52	67	62	60
Lagerendring og statistiske avvik	92 498	122 496	11 655	25 836	30 212	31 493	21 683	41 433	35 504	25 966
Bruttoinvestering i alt	1 084 790	1 166 639	267 235	286 336	289 975	292 527	284 570	301 664	297 428	282 389
Innenlandsk sluttanvendelse	3 681 832	3 875 328	941 488	945 275	965 675	969 890	981 669	976 142	975 802	965 194
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	3 396 824	3 569 549	878 809	872 086	890 132	896 043	911 695	891 196	893 595	889 793
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	1 191 151	1 204 233	301 213	296 641	298 878	303 813	304 553	304 127	307 611	308 374
Eksport i alt	1 860 860	1 947 850	481 860	467 769	478 381	507 492	492 581	491 735	493 851	489 906
Tradisjonelle varer	493 205	484 662	121 438	117 372	114 611	125 707	124 962	126 121	129 862	128 571
Råolje og naturgass	981 348	994 142	248 501	242 934	248 419	256 366	247 739	245 150	243 888	240 428
Skip, plattformer og fly	20 085	11 048	7 961	1 642	2 394	5 294	1 719	857	1 437	2 109
Tjenester	366 222	457 997	103 960	105 821	112 957	120 126	118 161	119 607	118 664	118 798
Samlet sluttanvendelse	5 542 692	5 823 178	1 423 376	1 413 044	1 444 055	1 477 383	1 474 250	1 467 877	1 469 653	1 455 100
Import i alt	1 218 761	1 368 841	318 794	319 451	338 108	350 419	354 827	346 051	353 588	344 874
Tradisjonelle varer	815 435	841 048	197 729	200 477	206 498	214 629	216 346	206 263	209 313	202 550
Råolje og naturgass	19 638	14 483	3 750	2 386	4 441	3 454	4 385	4 429	3 788	4 406
Skip, plattformer og fly	37 465	24 707	11 747	8 458	4 950	5 112	6 187	3 629	8 436	4 305
Tjenester	346 223	488 603	105 568	108 130	122 219	127 224	127 909	131 731	132 052	133 612
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	4 323 931	4 454 337	1 101 798	1 093 592	1 105 947	1 126 964	1 119 423	1 121 825	1 116 065	1 110 226
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	3 315 319	3 440 117	845 413	847 329	856 237	861 153	864 525	865 524	865 867	866 347
Oljevirkksomhet og utenriks sjøfart	1 008 612	1 014 220	256 385	246 263	249 710	265 810	254 898	256 302	250 198	243 880
Fastlands-Norge (basisverdi)	2 885 868	3 002 620	736 050	738 571	746 722	752 422	755 211	756 333	758 931	760 347
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	2 150 588	2 245 292	549 349	552 138	558 056	561 871	563 625	564 764	566 771	568 507
Industri og bergverk	249 265	247 931	62 572	62 503	61 840	62 477	62 305	62 405	62 366	62 645
Annen vareproduksjon	416 304	419 388	104 194	105 130	104 703	104 228	103 136	104 103	104 819	105 833
Tjenester inkl. boligjenester	1 485 019	1 577 973	382 583	384 506	391 513	395 166	398 184	398 256	399 587	400 028
Offentlig forvaltning	735 280	757 328	186 701	186 433	188 666	190 551	191 586	191 569	192 160	191 840
Produktavgifter og -subsidier	429 451	437 497	109 363	108 758	109 515	108 731	109 315	109 191	106 936	106 000

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Vedleggstabell 2. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2021-priser. Prosentvis endring fra foregående kvartal

	Ujustert		Sesongjustert							
	2021	2022	21:4	22:1	22:2	22:3	22:4	23:1	23:2	23:3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	5,1	6,2	1,4	-3,1	3,8	0,1	4,1	-5,2	0,4	0,5
Konsum i husholdninger	5,1	5,9	1,3	-3,0	3,8	0,0	4,3	-5,5	0,4	0,5
Varekonsum	6,6	-3,8	-0,9	-6,0	-0,3	-1,1	8,9	-11,6	0,9	-0,2
Tjenestekonsum	3,8	10,2	1,4	-0,3	4,5	0,6	0,4	-0,2	-0,4	0,3
Husholdningenes kjøp i utlandet	-5,3	265,1	88,0	10,5	50,4	3,5	-0,5	4,9	1,7	6,7
Utlendingers kjøp i Norge	-4,4	199,4	85,4	12,6	30,5	1,2	1,6	1,6	-0,3	5,1
Konsum i ideelle organisasjoner	4,6	11,9	2,7	-4,6	4,3	1,2	0,2	-0,9	0,3	1,0
Konsum i offentlig forvaltning	3,6	1,1	-0,4	-0,8	0,4	0,6	0,9	0,4	0,9	0,9
Konsum i statsforvaltningen	3,7	2,7	0,5	-1,1	1,6	1,0	1,4	-0,6	0,8	0,9
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	4,3	2,5	0,4	-1,5	1,8	1,1	1,4	-0,8	0,8	0,8
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	-0,6	4,0	1,6	1,7	0,7	0,0	1,5	0,9	1,5	2,1
Konsum i kommuneforvaltningen	3,5	-0,5	-1,3	-0,5	-0,8	0,1	0,3	1,4	1,1	0,9
Bruttoinvestering i fast realkapital	0,7	5,2	5,3	1,8	-0,3	0,5	0,7	-1,0	0,7	-2,1
Utvinning og rørtransport	-0,9	-7,2	4,0	-12,0	3,0	-3,4	4,3	-3,3	6,1	9,1
Utenriks sjøfart	-20,9	26,3	..	36,7	-51,1	-49,9	267,7	-59,3	28,5	-40,7
Fastlands-Norge	1,6	7,6	3,4	4,2	0,6	2,0	-1,9	1,0	-0,7	-3,8
Næringer	3,2	17,1	7,1	10,9	0,7	1,9	-2,3	5,7	0,8	-2,3
Tjenester tilknyttet utvinning	-70,4	146,8	36,0	57,7	34,2	-25,1	32,6	-14,3	7,6	8,6
Andre tjenester	9,5	26,5	7,2	17,7	0,1	2,8	-4,1	4,1	1,8	-3,4
Industri og bergverk	4,0	15,2	18,9	-2,7	8,3	2,9	2,1	10,8	-4,5	0,7
Annen vareproduksjon	-7,6	-13,6	-0,7	-4,3	-4,4	-0,8	-0,1	10,1	0,8	-0,6
Boliger (husholdninger)	3,5	-1,4	1,4	1,8	-1,1	-2,4	-0,4	-4,6	-6,8	-8,7
Offentlig forvaltning	-2,5	1,3	-0,4	-4,8	2,3	6,6	-2,4	-2,5	2,0	-2,8
Bruttoinvestering i verdigjenstander	-46,4	74,9	-12,4	24,4	11,0	-3,5	-11,9	29,2	-7,2	-3,5
Lagerendring og statistiske avvik	-20,4	32,4	-67,3	121,7	16,9	4,2	-31,1	91,1	-14,3	-26,9
Bruttoinvestering i alt	-1,9	7,5	-3,6	7,1	1,3	0,9	-2,7	6,0	-1,4	-5,1
Innenlandsk sluttanvendelse	2,5	5,3	-0,6	0,4	2,2	0,4	1,2	-0,6	0,0	-1,1
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	3,9	5,1	1,3	-0,8	2,1	0,7	1,7	-2,2	0,3	-0,4
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	2,4	1,1	-0,4	-1,5	0,8	1,7	0,2	-0,1	1,1	0,2
Eksport i alt	6,1	4,7	3,7	-2,9	2,3	6,1	-2,9	-0,2	0,4	-0,8
Tradisjonelle varer	6,7	-1,7	-0,6	-3,3	-2,4	9,7	-0,6	0,9	3,0	-1,0
Råolje og naturgass	0,2	1,3	2,1	-2,2	2,3	3,2	-3,4	-1,0	-0,5	-1,4
Skip, plattformer og fly	134,8	-45,0	1,1	-79,4	45,8	121,1	-67,5	-50,2	67,7	46,8
Tjenester	8,2	25,1	13,9	1,8	6,7	6,3	-1,6	1,2	-0,8	0,1
Samlet sluttanvendelse	3,4	5,1	0,8	-0,7	2,2	2,3	-0,2	-0,4	0,1	-1,0
Import i alt	1,8	12,3	2,0	0,2	5,8	3,6	1,3	-2,5	2,2	-2,5
Tradisjonelle varer	5,4	3,1	-4,9	1,4	3,0	3,9	0,8	-4,7	1,5	-3,2
Råolje og naturgass	-11,8	-26,3	7,6	-36,4	86,2	-22,2	26,9	1,0	-14,5	16,3
Skip, plattformer og fly	-15,3	-34,1	2,0	-28,0	-41,5	3,3	21,0	-41,3	132,4	-49,0
Tjenester	-2,8	41,1	17,6	2,4	13,0	4,1	0,5	3,0	0,2	1,2
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	3,9	3,0	0,0	-0,7	1,1	1,9	-0,7	0,2	-0,5	-0,5
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	4,5	3,8	0,8	0,2	1,1	0,6	0,4	0,1	0,0	0,1
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	-0,3	0,6	-2,5	-3,9	1,4	6,4	-4,1	0,6	-2,4	-2,5
Fastlands-Norge (basisverdi)	4,4	4,0	1,0	0,3	1,1	0,8	0,4	0,1	0,3	0,2
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	5,0	4,4	1,2	0,5	1,1	0,7	0,3	0,2	0,4	0,3
Industri og bergverk	5,6	-0,5	-0,1	-0,1	-1,1	1,0	-0,3	0,2	-0,1	0,4
Annen vareproduksjon	4,5	0,7	0,6	0,9	-0,4	-0,5	-1,0	0,9	0,7	1,0
Tjenester inkl. boligjenester	5,0	6,3	1,5	0,5	1,8	0,9	0,8	0,0	0,3	0,1
Offentlig forvaltning	2,9	3,0	0,5	-0,1	1,2	1,0	0,5	0,0	0,3	-0,2
Produktavgifter og -subsidier	4,6	1,9	-0,2	-0,6	0,7	-0,7	0,5	-0,1	-2,1	-0,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Vedleggstabell 3. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindekser. 2021=100

	Ujustert		Sesongjustert							
	2021	2022	21:4	22:1	22:2	22:3	22:4	23:1	23:2	23:3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	100,0	105,1	101,1	101,7	103,9	106,4	108,2	109,2	111,4	112,0
Konsum i offentlig forvaltning	100,0	105,8	101,8	104,8	105,6	105,9	106,7	107,3	108,3	109,5
Bruttoinvestering i fast kapital	100,0	107,7	102,6	104,3	106,8	108,5	110,9	112,2	114,4	114,2
Fastlands-Norge	100,0	107,8	103,0	104,4	107,0	108,9	110,9	111,9	113,6	113,5
Innenlandsk sluttanvendelse	100,0	105,4	98,8	102,7	106,8	105,8	105,9	109,8	110,8	115,2
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	100,0	105,9	101,8	103,3	105,1	106,8	108,4	109,3	111,1	111,6
Eksport i alt	100,0	162,5	136,5	154,4	161,5	182,4	149,8	135,1	127,5	102,6
Tradisjonelle varer	100,0	129,3	110,8	123,2	130,4	132,2	131,6	132,5	129,3	123,8
Samlet sluttanvendelse	100,0	124,5	111,6	119,8	124,9	132,1	120,5	118,3	116,4	111,0
Import i alt	100,0	113,0	103,6	107,9	111,2	115,7	116,8	118,9	120,2	118,3
Tradisjonelle varer	100,0	115,6	104,6	109,8	114,5	119,4	118,8	122,1	122,1	119,1
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	100,0	128,1	114,2	123,3	129,1	137,2	121,7	118,1	115,2	108,7
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	100,0	105,9	101,7	103,8	105,6	107,0	107,2	108,9	110,1	111,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Vedleggstabell 4. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal

	Ujustert		Sesongjustert							
	2021	2022	21:4	22:1	22:2	22:3	22:4	23:1	23:2	23:3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,9	5,1	0,9	0,6	2,1	2,4	1,7	1,0	2,0	0,6
Konsum i offentlig forvaltning	3,6	5,8	3,1	3,0	0,8	0,2	0,8	0,5	0,9	1,1
Bruttoinvestering i fast kapital	3,7	7,7	1,3	1,6	2,4	1,6	2,2	1,2	2,0	-0,2
Fastlands-Norge	4,5	7,8	1,4	1,4	2,4	1,8	1,8	0,9	1,6	-0,1
Innenlandsk sluttanvendelse	2,8	5,4	-4,2	3,9	4,1	-1,0	0,1	3,7	0,9	4,0
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	3,5	5,9	1,6	1,5	1,8	1,7	1,5	0,8	1,6	0,5
Eksport i alt	57,3	62,5	50,7	13,1	4,6	13,0	-17,9	-9,8	-5,6	-19,6
Tradisjonelle varer	12,6	29,3	9,9	11,2	5,9	1,4	-0,4	0,6	-2,4	-4,3
Samlet sluttanvendelse	16,3	24,5	12,7	7,4	4,3	5,8	-8,8	-1,9	-1,6	-4,7
Import i alt	4,3	13,0	2,7	4,2	3,0	4,1	1,0	1,8	1,1	-1,6
Tradisjonelle varer	5,0	15,6	3,7	4,9	4,3	4,3	-0,5	2,8	0,0	-2,4
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	20,2	28,1	16,1	8,0	4,8	6,3	-11,3	-3,0	-2,4	-5,7
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	3,5	5,9	1,5	2,1	1,8	1,3	0,2	1,6	1,1	1,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Vedleggstabell 5. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Måned. Faste 2021-priser. Prosentvis volumendring fra foregående periode

	Jan. 2023	Feb. 2023	Mars 2023	Apr. 2023	Mai 2023	Juni 2023	Juli 2023	Aug. 2023	Sep. 2023
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	-10,9	1,8	1,7	-2,2	1,5	-0,5	0,6	-0,2	-0,5
Konsum i husholdninger	-11,5	2,0	1,8	-2,3	1,6	-0,5	0,6	-0,2	-0,5
Varekonsum	-22,2	4,1	3,2	-3,7	2,6	-1,4	0,3	-0,2	-0,8
Tjenestekonsum	-0,5	0,0	0,1	-0,8	0,4	0,1	0,2	0,1	-0,2
Husholdningenes kjøp i utlandet	1,5	2,8	3,4	-2,5	2,1	-0,9	7,0	-0,9	0,5
Utlendingers kjøp i Norge	-0,5	3,2	-0,5	1,5	-0,9	-5,7	7,0	2,4	2,8
Konsum i ideelle organisasjoner	0,4	-0,3	-0,2	0,3	0,3	0,1	0,4	0,3	0,7
Konsum i offentlig forvaltning	0,2	0,0	0,2	0,5	0,4	0,4	0,2	0,4	0,4
Konsum i statsforvaltningen	-0,6	-0,3	0,1	0,6	0,1	0,5	-0,1	0,6	0,8
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	-0,7	-0,3	0,0	0,6	0,1	0,4	-0,2	0,6	0,9
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	0,4	0,3	0,4	0,5	0,5	0,7	0,7	0,7	0,6
Konsum i kommuneforvaltningen	1,1	0,3	0,3	0,3	0,6	0,4	0,5	0,1	-0,1
Bruttoinvestering i fast realkapital	0,6	-2,6	2,8	-2,9	4,9	-1,7	-1,0	-2,8	0,9
Utvinning og rørtransport (bruttoinvestering)	-0,9	-7,0	4,4	7,7	0,0	-5,4	13,9	0,2	-2,2
Utenriks sjøfart (bruttoinvestering)	54,6	-80,4	126,0	-35,8	221,3	-0,3	-28,4	-38,4	-51,3
Fastlands-Norge (bruttoinvestering)	0,2	-0,2	2,1	-4,6	4,7	-1,0	-3,4	-3,0	2,1
Næringer (bruttoinvestering)	3,2	1,0	4,1	-4,9	-0,3	9,3	-5,9	-5,6	5,8
Tjenester tilknyttet utvinning (bruttoinvestering)	-16,0	-4,6	6,4	2,5	4,3	-1,4	6,2	2,2	0,8
Andre tjenester (bruttoinvestering)	2,0	1,0	4,1	-5,6	2,7	8,3	-11,1	0,1	6,3
Industri og bergverk (bruttoinvestering)	9,2	-1,6	3,2	-8,2	3,2	0,8	-2,5	2,9	-0,5
Annen vareproduksjon (bruttoinvestering)	4,6	3,5	4,8	0,1	-15,0	23,0	11,9	-30,4	9,8
Boliger (husholdninger) (bruttoinvestering)	-3,5	-1,3	-1,2	-3,0	-3,4	-1,3	-5,6	0,2	-4,2
Offentlig forvaltning (bruttoinvestering)	-1,9	-1,6	1,2	-5,5	22,6	-18,1	4,3	-0,2	0,2
Anskaffelser minus avhendelse av verdigjenstander	20,6	0,7	0,1	-7,5	-2,5	5,4	-3,4	-1,6	-5,0
Lagerendring og statistiske avvik	..	4,9	-37,4	22,8	2,5	-17,1	-36,2	39,7	6,1
Bruttoinvestering i alt	18,4	-1,5	-3,5	-0,3	4,6	-3,6	-4,7	0,3	1,5
Innenlandsk sluttanvendelse	-0,2	0,3	-0,3	-0,9	2,2	-1,2	-1,1	0,1	0,3
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	-5,4	0,8	1,4	-2,0	1,9	-0,4	-0,5	-0,7	0,4
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	-0,2	-0,3	0,4	-0,6	4,2	-3,4	0,9	0,3	0,3
Eksport i alt	-2,7	1,5	2,4	0,3	-3,2	0,8	3,0	-3,0	-3,4
Tradisjonelle varer (eksport)	-7,6	4,6	9,6	-5,6	2,5	-1,3	2,6	-7,8	5,6
Råolje og naturgass (eksport)	-1,0	-0,4	0,0	3,6	-7,0	2,5	4,8	-3,7	-8,3
Skip, plattformer og fly (eksport)	69,7	18,8	35,6	48,2	-29,9	38,1	-51,2	548,0	-87,5
Tjenester (eksport)	-1,0	2,3	-0,6	-0,2	-1,1	-0,6	0,3	0,4	1,0
Samlet sluttanvendelse	-1,1	0,7	0,6	-0,5	0,3	-0,6	0,2	-1,0	-0,9
Import i alt	-3,9	3,1	0,4	-0,8	3,6	-2,3	-1,3	-2,9	3,4
Tradisjonelle varer (import)	-7,8	5,8	-1,3	-0,6	3,3	-3,3	-1,2	-3,4	4,1
Råolje og naturgass (import)	-1,2	13,3	-36,2	69,9	-54,8	19,1	6,8	24,1	44,2
Skip, plattformer og fly (import)	51,8	-46,0	12,5	28,0	189,5	-12,7	-37,9	-52,5	28,7
Tjenester (import)	1,2	0,6	4,3	-3,4	1,1	-0,2	1,1	-0,5	0,6
Bruttonasjonalprodukt, markedsverdi ¹	-0,2	0,0	0,6	-0,4	-0,7	0,0	0,7	-0,4	-2,3
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge, markedsverdi ¹	-0,2	-0,1	0,6	-0,6	0,5	0,1	0,0	-0,4	0,3
Oljevirkksomhet og utenriks sjøfart ²	-0,2	0,3	0,8	0,3	-4,8	-0,2	3,3	-0,5	-10,9
Bruttoprodukt Fastlands-Norge, basisverdi	-0,1	-0,1	0,4	-0,2	0,4	0,2	0,2	-0,5	0,4
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning (bruttoprodukt)	-0,2	-0,1	0,5	-0,3	0,5	0,3	0,2	-0,6	0,5
Industri og bergverk (bruttoprodukt)	1,0	-0,1	-0,5	-0,8	2,3	-1,3	1,4	-0,6	-1,2
Annen vareproduksjon (bruttoprodukt)	-0,7	-0,4	1,0	0,4	-1,5	2,2	0,3	-1,2	1,7
Tjenester inkl. boligjenester (bruttoprodukt)	-0,3	0,0	0,6	-0,5	0,7	0,0	0,0	-0,4	0,5
Offentlig forvaltning (bruttoprodukt)	0,2	-0,1	0,0	0,3	0,1	-0,1	0,1	-0,4	0,0
Produktavgifter og -subsidier	-0,6	-0,4	1,8	-3,8	1,4	-0,7	-1,2	0,8	-0,7

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.² Omfatter utvinning av råolje og naturgass, rørtransport og utenriks sjøfart.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Vedleggstabell 6. Makroøkonomiske hovedstørrelser 2014-2026. Regnskap og prognoser^{1, 2}

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Prognoser			
										2023	2024	2025	2026
Realøkonomi													
Konsum i husholdninger mv	2,1	2,7	1,1	2,2	1,4	1,0	-6,2	5,1	6,2	-1,1	0,1	2,4	3,8
Konsum i offentlig forvaltning	2,7	2,4	2,3	1,9	0,6	1,1	-0,5	3,6	1,1	2,6	2,1	1,8	2,1
Bruttoinvestering i fast realkapital	-0,3	-4,0	3,9	2,6	2,2	9,5	-4,1	0,7	5,2	-1,0	-3,4	-0,6	1,4
Utvinning og rørtransport	-1,8	-12,2	-16,0	-5,4	0,7	14,3	-3,3	-0,9	-7,2	9,0	8,0	-1,0	-4,0
Bruttoinvestering Fastlands-Norge	0,4	-0,2	9,0	6,8	1,5	6,3	-3,1	1,6	7,6	-2,1	-6,3	-0,5	2,7
Næringer	-0,7	-2,8	12,6	9,2	3,1	10,3	-5,3	3,2	17,1	3,9	-6,7	-4,8	-1,0
Bolig	-1,4	3,2	6,6	7,3	-6,5	-1,1	-1,6	3,5	-1,4	-16,0	-16,2	4,7	10,7
Offentlig forvaltning	4,5	0,2	6,4	2,6	8,1	7,5	-1,1	-2,5	1,3	0,2	2,8	3,8	3,5
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ³	1,9	2,0	3,1	3,1	1,2	2,3	-3,9	3,9	5,1	-0,3	-0,8	1,6	3,1
Eksport	3,8	3,9	0,4	1,6	-1,5	2,1	-2,3	6,1	4,7	1,5	5,7	2,4	0,8
Eksport av tradisjonelle varer	4,2	6,5	-11,2	0,9	2,0	5,1	-0,8	6,7	-1,7	5,0	2,3	3,3	2,9
Eksport av råolje og naturgass	3,0	1,3	5,4	5,2	-4,6	-2,9	10,5	0,2	1,3	-1,9	7,7	1,8	-1,6
Import	2,2	1,9	1,9	1,8	1,4	5,3	-9,9	1,8	12,3	1,9	0,2	1,7	3,2
Import av tradisjonelle varer	2,1	2,7	-1,4	3,5	2,8	6,2	-2,7	5,4	3,1	-2,3	-0,4	1,9	3,8
Bruttonasjonalprodukt	2,0	1,9	1,2	2,5	0,8	1,1	-1,3	3,9	3,0	0,2	2,2	1,8	1,6
BNP Fastlands-Norge	2,2	1,4	0,9	2,2	1,9	2,3	-2,8	4,5	3,8	0,7	0,9	1,7	2,4
BNP Industri og bergverk	2,7	-4,4	-4,1	-0,1	1,6	2,1	-5,7	5,6	-0,5	0,5	0,6	4,0	2,1
BNP i løpende priser (milliarder kr)	3 162	3 130	3 116	3 323	3 577	3 597	3 462	4 324	5 705	5 076	5 297	5 493	5 591
Arbeidsmarked													
Utførte timeverk i Fastlands-Norge	1,4	0,6	0,6	0,5	1,6	1,5	-2,1	2,4	3,9	0,8	0,3	0,5	0,9
Sysselsatte personer	1,0	0,4	0,3	1,1	1,6	1,6	-1,5	1,1	3,9	1,3	0,1	0,0	0,3
Arbeidsstyrke ⁴	0,7	1,5	0,2	-0,2	1,4	1,0	0,4	1,2	1,4	1,3	0,1	0,2	0,5
Yrkesandel (nivå) ⁴	70,7	71,0	70,4	69,7	70,2	70,5	70,4	72,1	72,6	72,8	72,4	72,3	72,4
Arbeidsledighetsrate (nivå) ⁴	3,6	4,5	4,7	4,2	3,8	3,7	4,6	4,4	3,2	3,6	3,9	4,1	4,2
Priser og lønninger													
Årslønn	3,1	2,8	1,7	2,3	2,8	3,5	3,1	3,5	4,3	5,6	5,4	4,3	4,0
Konsumprisindeksen (KPI)	2,0	2,1	3,6	1,8	2,7	2,2	1,3	3,5	5,8	5,6	4,5	2,5	2,0
KPI-JAE ⁵	2,4	2,7	3,0	1,4	1,6	2,2	3,0	1,7	3,9	6,3	4,5	2,9	2,3
Eksportpris tradisjonelle varer	2,7	2,6	4,5	4,7	5,1	0,1	-3,5	12,6	29,3	-0,8	0,5	0,3	0,7
Importpris tradisjonelle varer	4,1	5,0	2,5	3,2	4,1	2,5	4,3	5,0	15,6	5,4	2,5	1,4	1,0
Boligpris	2,7	6,1	7,0	5,0	1,4	2,5	4,3	10,5	5,2	-0,6	-2,2	-0,6	3,4
Inntekter, renter og valuta													
Husholdningenes disponible realinntekt	2,4	5,3	-1,6	2,0	0,9	2,0	1,1	4,1	-3,4	-2,0	0,8	4,0	3,8
Husholdningenes sparerate (nivå)	7,8	9,8	6,9	6,6	5,9	7,1	12,9	13,8	4,8	4,1	5,4	6,7	6,5
Pengemarkedsrente (nivå)	1,7	1,3	1,1	0,9	1,1	1,6	0,7	0,5	2,1	4,2	4,6	3,7	3,3
Utlånsrente, rammelån (nivå) ⁶	3,9	3,2	2,6	2,6	2,7	3,0	2,6	2,1	2,9	5,0	5,9	5,4	4,8
Realrente etter skatt (nivå)	0,8	0,1	-1,6	0,1	-0,7	0,2	0,7	-1,8	-3,3	-1,9	-0,2	1,1	1,7
Importveid kronekurs (44 land) ⁷	5,3	10,5	1,8	-0,8	0,1	2,9	6,7	-5,3	1,2	8,7	1,6	0,0	0,0
NOK per euro (nivå)	8,35	8,95	9,29	9,33	9,60	9,85	10,72	10,16	10,10	11,44	11,68	11,68	11,68
Utenriksøkonomi													
Driftsbalansen (milliarder kr) ⁸	374	282	163	210	320	136	38	574	1 680	888	1 014	1 060	941
Driftsbalansen i prosent av BNP	11,8	9,0	5,2	6,3	9,0	3,8	1,1	13,3	29,5	17,5	19,1	19,3	16,8
Utlandet													
Eksportmarkedsindikator	4,7	5,3	3,8	5,6	4,2	3,4	-7,5	10,0	8,1	1,3	1,1	2,7	3,2
Konsumpris euro-området	0,4	0,2	0,2	1,5	1,8	1,2	0,3	2,6	8,4	5,5	2,5	2,0	2,0
Pengemarkedsrente, euro (nivå)	0,2	0,0	-0,3	-0,3	-0,3	-0,4	-0,4	-0,5	0,3	3,4	3,1	2,3	2,7
Råoljepris i dollar (nivå) ⁹	100	53	45	55	72	64	43	71	99	82	78	75	72
Råoljepris i kroner (nivå) ⁹	627	431	379	452	583	564	407	609	951	868	833	802	774

¹ Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår.² Enkelte tidsserier kan ha blitt revidert etter publiseringen av Konjunkturtendensene.³ Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.⁴ AKU: bruddjusterte tall.⁵ KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer.⁶ Gjennomsnitt for året. Utlånsrente, rammelån med pant i bolig.⁷ Positivt fortegn innebærer depresiering.⁸ Driftsbalansen uten korreksjon for sparing i pensjonsfond.⁹ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Informasjon t.o.m. onsdag 6. desember 2023 er benyttet.